

Görüş

EKONOMİ VE
POLİTİKADA

AYLIKDERGİ ■ EYLÜL 1988 ■

12

Eylül ve 12
Eylülcülük
basbayağı
kurumlaştı-
rıdı. Kurumlaşmanın
başlica araçları 82
Anayasası, 83 Kasım
“genel seçim”i, o
emriyakiyi fırsat bilip
yonetimi ele geçiren
ANAP’lılardır. T.Özal’ın
sürdürüdüğü ve
“gelistirmekte” olduğu
“sivil” rejim 12 Eylül’ün
dogrudan uzantısıdır.

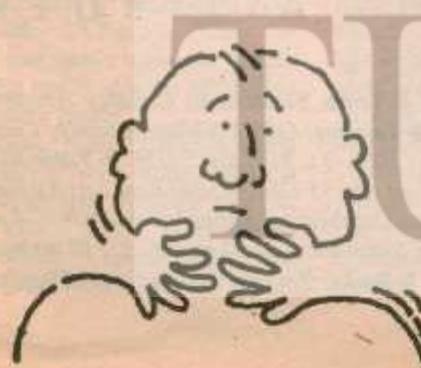

DARBENİN ÖBÜR
YÜZÜ

SAĞ İDEOLOJİ

CGT Genel Sekreteri
KRASUCKI İLE SÖYLEŞİ

Ideolojik bombardimanın “is-
tün uçankalesi” kitle iletişim
araçlarındır. Basın, herkesin bil-
diği gibi, birkaç büyük tekelin
denetimi altındadır. Bir yandan
siyasal iktidarın zor kullanı-
mının baskısı, diğer yandan
ekonomik ve sınıfsal nedenlerle
ideolojik üstünlüğün bir ara-
ci olma zorundadır. Bağımsız,
demokrat, sol düşünceli yan-
sitan yayın organları ise kâğıt
zamları ve dağıtım tekellerinin
acımasız sultası altında nere-
deyse yaşayamaz hale gelmiş-
lerdir.

İÇİNDEKİLER

- 3 DÜNYA BARIŞ GÜÇLERİNE SELAMI
MAHMUT DIKERDEM
- 4 SAĞ İDEOLOJİNİN BOMBARDIMANI
TEVFİK ÇAVDAR
- 6 CGT GENEL SEKRETERİ KRASUCKİ
ILE SÖYLEŞİ
KENAN ÖZTÜRK
- 8 AĞACIN GÖZYAŞI
SAFFET UYGUR
- 9 KADINLARA DİKKAT
ERDAL ATABEK
- 10 BİRLİK İÇİN NE DEDİLER?
SADUN AREN, KENAN SOMER,
VEDAT PEKEL, NAIL SATLİGAN
- 13 ENTERNAŞYONALİZMİN
YENİ BOYUTLARI
CELAL A.KANAT
- 14 BİZLERİ DİŞARDА YAŞAMAYA
MECBUR EDENLER
GÜLTEKİN GAZİOĞLU İLE SÖYLEŞİ
- 15 BİR HABER, BİR İNSAN
GÖNÜL DİNÇER
- 16 YASAL SOL PARTİ:
EMEKÇİ ALTERNATİFİ
ÇAĞATAY ANADOL
- 18 YASAL PARTİ, YASALLAŞMA
AHMET KAÇMAZ
- 19 JOHNNY'NİN DİLLERE
DESTAN CEHALETİ
GÜL ÇAKIR
- 20 AYIN KONUSU 12 EYLÜL:
SİYASAL KÜLTÜR VE 12 EYLÜL
YALÇIN YUSUFOĞLU
► TAM SEKİZ YIL GEÇTİ
ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU
- 22 12 EYLÜL'ÜN EKONOMİ POLİTİĞİ
YAKUP KEPENEK
- 24 İCRAAT ANAYASAYA UYGUNDUR
GÜL ÇAKIR
- 26 DARBELENİN ÖBÜR YÜZÜ
TOMRIS UYAR
- 27 AHİLLEUS'UN TOPUĞU
HALİM TOGAN
- 29 19 ŞUBAT GÜNÜNÜN MANA VE
EHEMMİYETİ
AZİZ NESİN
- 30 DOÇENT ESİT BAŞÇAVUŞ
TAHIR HATİBOĞLU
- 31 DÜNYADAN
- 32 AURORA'NIN YENİ ROTASI
GENÇAY GÜRSOY
- 33 YAPI ŞİRKETİNDEN MOBİL GEZİSİNE
KENAN ORÇÜN
- 34 TEPKİ ÖRGÜT İSİDIR
SADUN AREN
- 35 EĞİTİM ŞÜRASININ ARDINDAN
SAMİ KIRKAĞAÇLI
- 36 TARİHSEL MİRASIMIZ
MUZAFFER SENCER
- 38 DEĞİNMELER
- 39 OLİMPİYATLAR
SABAHATTİN KERİM

REFERANDUM

Mahalli seçimleri Kasım 1988'de mi yapalım, yoksa Mart 1989'da mı? İlk bakişa saçma görünüyor. Alternatiflerin arasında sadece dört ay var. Ama siyasetin saçmalıkları engelleyen bir rasyonalitesi vardır. Siyasette abesle iştigal olmaz. Seçimlerin dört ay önce veya dört ay sonra yapılmasıın rejim açısından büyük bir anlamlı olduğu besbelli. Büyük bir anlamlı olmasaydı meclis olağanüstü toplantıya çağrılmazdı. Büyük bir anlamlı olmasaydı iktidar tam kadro hazır bulunup "anayasayı" ve seçim yasalarını değiştirmezdi.

Tamam, siyasette saçmalık yok. Ama ortada bir saçmalık var. Bu saçmalık siyasal rejimin kendisindedir. 12 Eylül darbesiyle sindirilmiş ve "doktrine" edilmiş bir halka, yazısı da turaşı da darbecilerin kazancı ile biten bir seçim dayatılmıştır. Ve ANAP rejimin uzantısı olarak siyasi arenanın gerçek sahiplerinin yokluğunda seçimleri kazanmıştır. Kazanmıştır ama siyaset arenası cuntayla göbek bağı olmayan güçlerin ortaya çıkmasıyla gide gide ANAP'a dar gelmeye de başlamıştır. Güya siyasi haklar 1992 yılına kadar tanınmayıacaktı. 87'de tanınmıştır. Güya son seçimlerde büyük bir çoğunluk elde eden ANAP 1992'ye kadar iktidardır. Ama bu, daha bugünden tartışılır hale gelmiştir. Saçmalık, günümüzün iktidar partisinin iktidarı seçmen oyundan daha başka faktörlere borçlu olmasından ileri geliyor. Bir iktidar var. Ama onu oluşturduğu ileri sürülen seçmen desteği şüpheli. Önce baskın ve terör, sonra da elçabaklı hayat vermiş iktidara. Bu hayatın devamı da ya baskiya, ya el çabukluğuna bağlı. Baskı yapmak zorlaştıkça el çabukluğuna daha çok iş düşüyor. İşte en son el çabukluğu bu referandumda kendini gösteriyor. Rejimin en önemli sorunu 1992'den sonra kendini nasıl yenileyeceğini sorusudur. 1992'de Evren Paşa, Huber Paşa koşkünden ayrılacaktır. Konsey üyesi kaderdaşları da kendi koşklerinden. Çankayaşı olmayan ANAP üç gün kalabilir iktidarda. İşte bu yüzden referandumu yapılan şey, ilk baskında samıldığı gibi mahalli seçimlerin dört ay erken veya geç yapılmasından ibaret değildir. Özal topu topu % 36 olan oy desteginin giderek düştüğünün farkındadır. Elinde Cumhurbaşkanını seçtirecek çoğunluğu vardır ama muhalefer şimdiden % 36 ile Cumhurbaşkanı seçmenin kimsenin haddi olmadığını söylemeye başlamıştır. Mahalli seçimlerde, genel seçimlerle oy bazlı aynı olan İl Genel Meclisi seçimlerinde eğer ANAP % 30 oy alırsa ne olacaktır?

Cumhurbaşkanlığı seçiminde kıymetler kopmayacak mıdır? İşte bizce dört aylık "saçmalığın" sebebi budur. Kasım 1988'de yapılacak mahalli seçimlerde alacağı düşük oyların tam bir yıl sonra yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde kullanılamayacağını düşünmektedir Özal. "O zamandan bu zamana bir yıl geçti beyler" diyecektir, "Şu anda vatandaşların % 40'i bizi destekliyor" diyecektir. Diyecektir oğlu diyecektir. Ama mahalli seçimler Mart'ta yapılrsa Cumhurbaşkanlığı seçimi ile bunun arası yedi aydan ibarettir. Özal'in bu seçimlerde istediği manipülasyonları yapması o kadar kolay olmayacağı.

12 Eylül rejimi Çankaya'nın ve başbakanlık konutunun boşalmasıyla bu makamlara 12 Eylül ile ınsiyeti olmayan kişilerin gelmesiyle sona erecektir. Bu referandum özünde 12 Eylülülerin bir güç toplama manevrasıdır. Boşa çıkarılması, tersine çevrilmesi pek mümkün bir manevra. Bunun için HAYIR demek yeterlik. Ama manevranın boşa çıkarılması 12 Eylül'ülerin gitmesi demek değil. Bunun için mücadele etmek gerekiyor. ■

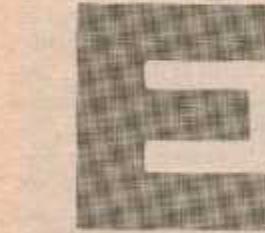
İllüstrasyonlar: Uğurcan Ataoğlu

EKONOMİ VE
POLİTİKADA
Görüş
AYLIK DERGİ

► Sahibi: Şükrü Çelikyapı ► Yayın Yönetmeni: Çağatay Anadol ► Yazı İşleri
Müdürlü: Burhanettin Kök ► Yazışma: GÖRÜŞ Nuruosmaniye Cd. 5/2 Cağaloğlu-İstanbul ► Fiyatı: Yurt içi 1000.-TL Yurt dışı 3 DM. ► Yıllık Abone Ücreti (12 Sayı): Yurt içi 9000.-TL Yurt dışı 35 DM. Abone bedelleri Yayın-Dizgi Merkezi'nin Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi'ndeki 002846-4 numaralı hesabına yatırılmalıdır. ► Dizgi: Yayın-Dizgi Merkezi Tel: 527 03 40 ► Ofset Hazırlık: SOS Ofset Tel: 511 25 36 ► Baskı: Teknografik ► Genel Dağıtım: GAMEDA

DÜNYA BARIŞ GÜCLERİNE S E L A M !

Dünya barış hareketi, değişik çıkarları ve inançları nedeniyle birbirinden ayrılan, ancak karşı karşıya bulundukları ortak tehlikeyi her ne pahasına olsun olsun önlemek amacıyla birleşmiş yüzmilyonlarca insandan oluşan dev bir harekettir.

ylılı ayı 'Dünya Barış Günü' ile başlar. Her yıl 1 Eylül günü barış güçleri yoğunsal

gösteriler, sanat etkinlikleriyle coşku içinde kutularlar. 1 Eylülün Uluslararası Barış Günü olarak seçilmesinin gerekçesi de ilginç ve anamlıdır: Bilindiği gibi, 1 Eylül 1939'da Nazi Almanyası Polonya'ya saldırarak 2. Dünya Savaşını başlatmıştır. Altı yıl boyunca 50 milyon insanın ölümüne, Avrupa kıtasının harabeye dönmESİNE, ağıla, sefalete ve Yahudilerin soykırımına uğramasına neden olan bu savaş, faşizm, nazizm ve militarizmin demokrasi cephesince kesin yenilgiye uğratılmıştı. Son buldu. Savaşın tüm dehşetini yaşamış olan kuşaklar Avrupa'da silahlardan sustuğu, Nazi ordularının kayıtsız şartlı teslim olduğu 8 Mayıs 1945 gününün değil de, faşist saldırının başladığı tarihi barışı anma günü seçerek, faşizm ve militarizm tehlikesinin gelecekte de asia umutulmamasi gereğini vurgulamak istediler.

Dünyayı bin yıllık bir kölelik rejimine mahkum etmek isteyen Nazi Almanyası'nın yıkılmasından üç ay sonra, Hitler'in Uzakdoğu'daki müttefiki Japon militaristleri de dize gelmek üzere iken, ABD'nin yeni başkanı Truman'ın buyruğuyla Japonya'nın Hiroşima ve Nagasaki adalarının üstünde iki atom bombası patlatıldı. Bir anda 200.000 kişinin ölümüne neden olan bu korkunç silah insanlığı başka bir gerçekle de yüzüze getiriyordu: Bir dahaki savaş insan türünün sonu olabilirdi! Bu olasılığın spekulatif bir kurgu değil yalnız bir gerçeğin ifadesi olduğunu 2. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında başlatılan 'soğuk savaşt' döneminin başdondurucu silahlanma yarışı açıkça ortaya koydu.

Atom ve ardından hidrojen bombalarının meydana çıkmasıyla uluslararası ilişkilerin devletlerce kabul edilmiş kurallara göre düzenlenmesi son derece güçlendi ve salt kuvvette dayanan politikaların egemen olduğu bir döneme girdi. Doğu ve Batı blokları arasın-

da diyalog en alt düzeye inerek onun yerini nükleer güce dayanan 'dehşet dengesi' aldı. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 35 yıl sonra yeryüzünde 1 milyon Hiroşima bombastının tahrif gücüne sahip nükleer füzeler depolanmış bulunuyordu. Böylece insanlık bir tercile karşı karşıya kalmıştı: Ya bu silahlar ortadan kaldırılacak ya da insan kendisi yarattığı canavarın tutsağı olarak tüm uygarlıklarla birlikte yokolup gidecekti. Bu durumu Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri şöyle dile getiriyordu: "Bugün artık kiyamet Kursal Kitabın konusu olmaktan çıkmış, somut bir olaşılık haline gelmiştir. İnsanlık, tarihinin hiçbir evresinde böylesine bir buçak sirtında kalmamıştır". Einstein ve Bertrand Russell da 30 yıl önce yaptıkları barış çağrısında "Insanlar yeryüzünü cennet de yapabilir, cehenneme de çevirebilirler" demişlerdi.

İşte Dünya Barış Hareketi, yüzyılımızın ikinci yarısındaki teknolojik sıçramanın yarattığı bu yepyeni tarihsel dururundan kaynaklanan sürecin ürünü, barış düzenine yönelik halk hareketlerinin bilesimidir. Başka bir deyişle, değişik çıkarları ve inançları nedeniyle birbirinden ayrılan, ancak karşı karşıya bulundukları ortak tehlikeyi her ne pahasına olsun önlemek amacıyla birleşmiş olan yüzmilyonlarca insandan oluşan dev bir harekettir.

Dünya barış hareketi ülkelerin yönetimine egemen olan farklı sosyo-politik sistemler arasındaki karşılığı ortadan kaldırmayı amaçlayan bir eylem kuramı değildir; karşılığın silahlı çatışmaya dünüşmeksiz ideolojik mücadele ve yarışma biçiminde sürdürülmesi demektir. Görünen odur ki, 21. yüzyılın esliğinde insanlık ülülerin değişik ve çelişik çıkarlarının üstüne çakabilecek evrensel ve enternasyonalist bir düzene şiddetli gereksinme duymaktadır. Bu bağlamda barış hareketi tüm ulusal kültürleri, devletlerin büyük çoğunluğunu, uluslararası kuruluşları, felsefi düşüncenin akımlarını kucaklayıp birleştiren ve bu niteliğle barışı salt siyasal koşullara bağlayan akımlardan ayrılan bir hareket olarak karşımıza çıkmaktır, kısacası, yeni bir toplum modeli inşasının yollarını da açmaktadır.

Dünyayı genel bir sayışın eşiğine getiren 1962 Küba krizinden sonra barış hareketinin tüm ülkelerde ve özellikle Avrupa'da yükselişine tanık olundu. Halk üyeleri siyasal yönetmeler üzerinde ağırlıklarını duyurarak hü-

kümetleri soğuk savaşa son vermeye zorladılar. Sonuçta "ulusların barış içinde birarada yaşamaları" kavramı 1975 Helsinki Nihai Sözleşmesi ile pozitif hukuka geçirildi. Bu kavrama insanlık Fransız Devrimi'nin ve İnsan Hakkları Evrensel Bildirisi'nin ürünü olan bireysel haklara toplumsal bir hak eklemiş oluyordu. Bu, insanlık tarihinde büyük bir aşama ve aynı zamanda dünya barış hareketinin en önemli utkusu idi. Ne var ki, Helsinki Belgesi'nin devletlerarası ilişkilerde başlattığı yuvaşama süreci askersel yuvaşama ile derinleşip pekişmedikçe gerçek bir barış düzenine geçişten söz edilemezdi. Bu bakımından, Helsinki'den 12 yıl sonra iki büyük devletin imzaladıkları INF (orta menzilli füzelerin yok edilmesi) antlaşması dünya barış güçlerinin ikinci büyük kazanımı sayılmalıdır. Bu anlaşma dünyamızın 21. yüzyıl nükleer silahlardan arındırılmış olarak karşılaması umudunu yarattı gidişti gibi, kalıcı bir barış düzeni özemimin bir utopya olmadığını göstermiştir.

Dünya barış güçlerinin bundan sonraki hedef ve görevleri nelerdir? Barıştan yana olan herkesin beklenisi, Washington ve Moskova'da başlatılan silahsızlanma sürecinin daha ileri götürülerek tüm nükleer füzeleri ve konvansiyonel silahları kapsayan global bir silahsızlanmaya doğru kademeli olarak gidilmesidir. Ancak bu hedefe ulaşmanın kolay olmayacağı bilinmelidir. Çünkü soğuk ve sıcak savaşlardan çıkarı bulunan çevreler hâlâ çok güçlidir. Onümüzdeki kritik dönemde militaristlerin, askersel sanayi komplekslerinin, silah ticaretinden büyük kazançlar sağlayan çokuluslu şirketlerin hükümetler tarafından baskalarını artırmaları beklenebilir. Silah tekelleri Batı dünyasını ahtapot gibi sarmışlardır. Bu tehlikeye karşı en sağlam güvence halkın barış yönündeki bilincili direnişçiler olacaktır. Elde edilen kazanımları titizlikle korumak, halkın bilincini canlı tutma, on saflarında aydınların bulunduğu barış güçlerinin yerine geleceği birincil görevdir.

1 Eylül Dünya Barış Günü tüm barış ve demokrasi güçlerine kutlu olsun!

HAV

SAĞ İDEOLOJİNİN BOMBARDIMANI

Tekelci, dışa bağımlı sermaye ideolojik üstünlüğünü sürdürmek için bütün değerleri yadsıyan, içi boşaltılmış bir kültürü de özendiriyor, geniş ölçüde kullanıyor.

Gelende sık sorulan bir soru var: Türkiye nüfusunun hemen hemen % 90'a yaklaşan cizici çoğunluğu pahalılığı, işsizliği ve yoksulluğu etiyle, kemiğiyle yaşadığı halde niçin bunların sorumluları olan iktidarlara dur demiyor. Hatta onlara iktidar yolunu açıyor, oylarıyla sürekli destekliyor. Emekçilerden, yoksul halktan yana olan partilerin toplam oyu % 30'u pek aşmıyor. Sosyalist partiler ise genellikle yasaklı, seçimlere girdikleri dönemde bile toplam oyları % 5'i bile zor buluyor. Kavranması güç gibi görünen bu çelişki deşik nedenlere dayanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bir zamanlar halkın cahilliği, çağın gelişmelerini kavrayamaması onde gelen nedenler olarak öntümüze sürülmüştür. Sonraları gene buna benzer, asıl etmenin çevre içinde dolaşan, coğulkula onun türevi olan nedenler gündeme getirilmiştir.

Bu olgunun sağın ideolojik üstünlüğünün sonucu olduğu yerlerde konuşulmaya başlanmıştır. Geriye doğru baktığımızda sağ düşüncenin, cumhuriyetin kuruluşundan bu yana kesintisiz olarak ideolojik üstünlüğünü sürdürmiş, 1950'den sonra bu yönde baskıyı daha da artırmış olduğunu görmekteyiz.

Sağın (üstünlük en gerici Keminin) ideolojik üstünlüğünü sürdürmek, etkinleştirilen başlica araçları (bir başka deyişle kanalları) söyle sıralayabiliyoruz:

- Din, ve dinsel kurumlar,
- Örgün ve yaygın eğitim,
- Kitle iletişim araçları,
- Lumpenleştirilen kültür.

Kuşkusuz bu kanallara birçok eklemeye yarabiliriz. Örneğin sporun bu anlamda kullanılmış bunlardan ilk akla gelen.

Bu kanallar coğulkula içeरe girmiş olarak etkinliklerini sürdürürler. Yani bir-ikisi ya da hepsi birden ideolojik bombardiman amacıyla

kullanılmaktadır. Kullanan da (bugün için) siyasal iktidarı elinde tutan uluslararası tekelci sermaye ile onunla hemşâhî olan yerli sermayedir. Siyasal iktidaların clindeki zor kullanım yöntemleri ile ideolojik üstünlük, düzenli bir görev dağılımı ile, bu iktidarı güçlendirecek pekiştirmektedir. Siyasal iktidaların yasal, ekonomik ve toplumsal zor kullanımını insanları içine kapanık, her şeyi (mûtevekkilâne) kabul eden bir çerçeveye içerisinde sokarken, ideolojik bombardimanın bütün bu olanları mesrulaştırmakta, bir anlamda zorun gönüllü kabulünü sağlamaktadır.

Camiler, tarikat tekelleri ve akla gelebilecek tüm kurumları ile din, var olan iktidarı belirlediği düzene koşulsuz boyun eğmeye tanrımanın emri biçiminde sunmaktadır. Siyasal iktidar, ilk çağ'daki Misir firavunları gibi tinsel bir gülce kavuşturulmaktadır.

Örgün ve yaygın eğitim mevcut siyasal iktidaların düşündür yapısı doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Din, tarih, coğrafya, edebiyat, inkılap tarihi vb. gibi dersler bu amaçla ağırlı konuma getirilmiştir. İlkokuldan yükseköğrenime kadar eğitim her aşamasında araştırma, bilimsel irdelemeye bütünüyle gözardı edilerek sadece siyasal iktidarin ideolojisi doğrultusundaki yargilar benimsetilmekte, daha doğrusu ezberletilmektedir.

İdeolojik bombardimanın "üstün uçanкаlesi" (II. Dünya Savaşı'nda atom bombasını atan bombardiman uçağının tipi) kitle iletişim araçlarıdır. Basın, herkesin bildiği gibi, birkaç büyük tekelin denetimi altındadır. Bir yandan siyasal iktidarnın zor kullanımının baskısı, diğer yandan ekonomik ve sınıfal nedenlerle ideolojik üstünlüğün bir aracı olma zorundadır. Bağımsız, demokrat, sol düşüneci yasanın yayın organları ise kağıt zamaları ve dağıtım tekellerinin acımasız sultası altında neredeyse yaşayamaz hale getirilmiştir. Bütün zorluklara karşı yaşayabilecekler ise çeşitli yasal ve yasa dışı yöntemlerle susturulmaktadır. Sol dergiler üzerindeki baskilar bu eğilimin en güzel örnekleridir.

Radyo ve televizyon devlet tekeldir. Karamsal olarak özerktir, yansız olma durumundadır. Gerçekte ise siyasal iktidarin yönetim ve denetimi altındadır. Dolayısıyla onun ideolojik bombardimanının en etkin kanalı olma durumundadır. Yurt ve dünya haberlerinin içerik ve biçiminden, belgesel programlara, hatta reklamların kadar yayındaki her dakisika iktidarin ideolojik üstünlüğünün sağlanması için kullanılmaktadır. Bir yandan te-

kelci sermayenin doğruları evrensel ve tek doğru gibi sunulurken, din ve ahlâk programları ile bazı belgeseller de Türk-Islam sentezinin ışığında bilgiler vermekte, değerlendirmeler yapmaktadır. Büyük çoğunluğu ABD kaynaklı diziler çokuluslu tekellerin ve kapitalist evrenin bu en gelişmiş toplumunun değer yargılarını evlerimize yansıtmaktadır. "Cosby Ailesi", "Charlie İş Başında", "Altın Kızlar", "Sevimli Uçlu" ve daha niceleri toplumun hiçbir sorununa deðinmeyen, masalımsı bir gülmece havasında, yaygın deyiþimle sabun köpüğü gibi dizilerdir. Diğer yandan, ince bir biçimde hazırlanarak sunulan "Emret Başbakanım" gibi diziler ise, eleştiri ve mizah perdesi arkasında politika ve demokrasie olan inancı sursan düşünceleri kamuoyunda kökleştirmektedir. Yerli diziler, hem arabesk kültürü pekiştirena hem de tanrıya şükür anlayışının ağırlıklı olduğu "Perihan Abla", "Kuruntu Ailesi" ya da "Kayanalar" gibi zırvalardır.

Tekelci, dışa bağımlı sermaye ideolojik üstünlüğünü sürdürmek, bu açıdan sahip olduğu alanı genişletebilme için bütün değerleri yadsıyan, içi boşaltılmış bir kültürü de özendirme, geniş ölçüde kullanmaktadır. Bize lumen kültür adını vermekteyiz. Lumen kavramının sözlük karşılığı "burjuva toplumunda işsiz, güçsüz, serseriler, dilenciler, haydutlar, hırsızlar, orospular gibi sınıflandırılmış unsurlardan ibaret ayaktakımı" biçimindedir. Lumpenburjuvazi ve Lumpenproletarya kavramları ise bu tanımın sınıfsal temele oturtulmuş açıklamasıdır. Her iki grup lumen de belirli bir işi olmayan kişidir, bir anlamda işsizdir. Ne var ki lumpenburjuvazi işsiz kalarak sınıf dışı edilmemiştir, bunu isteyerek seçmiştir. Toplumsal artik ürünün bir bölümünü rüşvet, irtikap, sefahat, cinayet vb. gibi yollarla ele geçirip üretici olmayan tüketimde kullanılan sınıf düşünüldür. Karanlık işlerle uğraşan babaların cicekli masalarda ağlandığı bir gazinonun açılış gecesinde sağlığı yarı milyarlık haslat bu tamının tipik örneğidir. Oysa lumpenproletarya işsiz bacaklarla işçi sınıfının dışına itilmiş insanların oluşturduğu ayaktakumudur. Her iki grup da sınıfının "dipteki tortusudur" ve sözçüğün geniş anlamıyla "sefahat ve sefalet alanının sakinleri"dir. Bu tortunun yerlesik bir sınıf kültürü, değer yargıları kümesi, ahlâkî kuralar, örf ve adetleri yoktur. Bunlar toplumun akınıyla kapılmış, üzer - gezer, inançsız, amaçsız bireyleridir. Tekelci sermaye iktida-

Aydınlar Ocağı ideolojinin üretilmesi görevini üstleniyor. Rotary, Lions, TÜSİAD vb. örgütler ise anamalcı düşüncenin değer yargılarının aydın kesimlerde yayılmasını sağlıyor.

rinin yönledirdiği rüzgarın önünde savrulup giderler. Kaderci, insanın özgüvenini yadsıyan, günü birek yaşamı özendiren, köşedönünlük yoz bir kültür bu rüzgarın görevini daha etkin biçimde yapmasını sağlar. Günümüzde egemen çevrelerin ekonomik ve siyasal amaçlarla pompaladığı arabesk kültür bu görevi üstlenmiştir. Aydınların bir bölümünün bile "Halkın kültürü bu, üzerinde düşünmek gereklidir" biçiminde sözde irdeleyici yaklaşım olayın tehlike boyutlarını ortaya koymaktadır. İbrahim Tatlıses, Emrah, Ferdi Tayfur ya da benzeri sanatçılar çevresinde koparılan firtınanın arkasındaki itici gücü ancak böyle açıklayabiliriz. Başbakanın, yüksek bürokrasinin eğleri kadınlar matinesinde neden İbrahim Tatlıses'i dinlemeğe gitmeyor? Bu sorunun yanıtı bizim bir önce söylemeklerimizin en açık kanıdır. Goruluyor ki sağ ideoloji, üstünlüğünü kurtmak, her eylemine ve kararına yoğunların onayını kazmak için aksa gelebilecek bütün yolları denemektedir. Kullanılan yöntemler yerine göre yöresel, ulusal ya da evrensel niteliklere sahiptir.

Sermayenin halka, özellikle emeğe karşı olan kararlarının genel kabulünü sağlayan, onları meşrulaştıran bu ideolojik üstünlük geriletilmeden siyasal iktidara gerçek anlamda gelmek mümkün değildir. Tekelci sermayenin ideolojik üstünlüğü sağladığı alanda, halktan, esekten yana bir düşüncenin köprübaşı kurmak ve bunu söz konusu alanın bütününe kapsayacak biçimde genişletmek... Bunu gerçekleştirmenin ön koşulu mutlak demokrasıdır. Mutlak demokrasi duşinden siyasal örgütlenmeye kadar tüm özgürlüklerin ve temel hakların "ancak" parantezine alınmadan kullanılabilen bir devlet biçimidir.

Mutlak demokrasının kazanımı, geliştirilmesi ve savunumu açısından örgütlenmenin önemi yadsınamaz. Örgütlenme sermayenin ideolojik üstünlüğünü geriletmeye açısından "olmazsa olmaz" diyeceğimiz ön koşuldur. Siyasal örgütlenme yani partiselleme kuşkusuz onde gelmelidir. Birin demokrasi güçlerinin kendi siyasal düşünceleri doğrultusunda partilerini kurmaları ve güçlerini parlamento yarışmalarını istemek birinci adım olmalıdır.

Mevcut sendikalar, meslek odaları, dernekler sermayenin ideolojik üstünlüğünü üyelere yönelik eğitim, tartışmalı toplantı vb. iletişim olanaklarını kullanarak sarsabilirler. Bunun da ötesinde aydınlar ve emekçilerin ortak bir platform oluşturdukları dernekler eylem ve kararlarıyla bu anlamda etkin bir konuma gelebilirler. Örneğin İnsan Hakları Derneği'nin, geçmişte Barış Derneği'nin, Halkevleri'nin oynadıkları rolü anımsamamız derneklerin etkinliğine ilişkin söylemeklerimizi daha bir anlamlı kılacaktır.

Toplu dilekçelerle kamuoyunun, halka karşı sırtı giden ideolojik bombardıman konusunda uyarılması açısından yararı vardır. Nitelikle aydınlar dilekçesinin uyandırdığı ilgi ve tartışma bu konuda iyi bir örnektir.

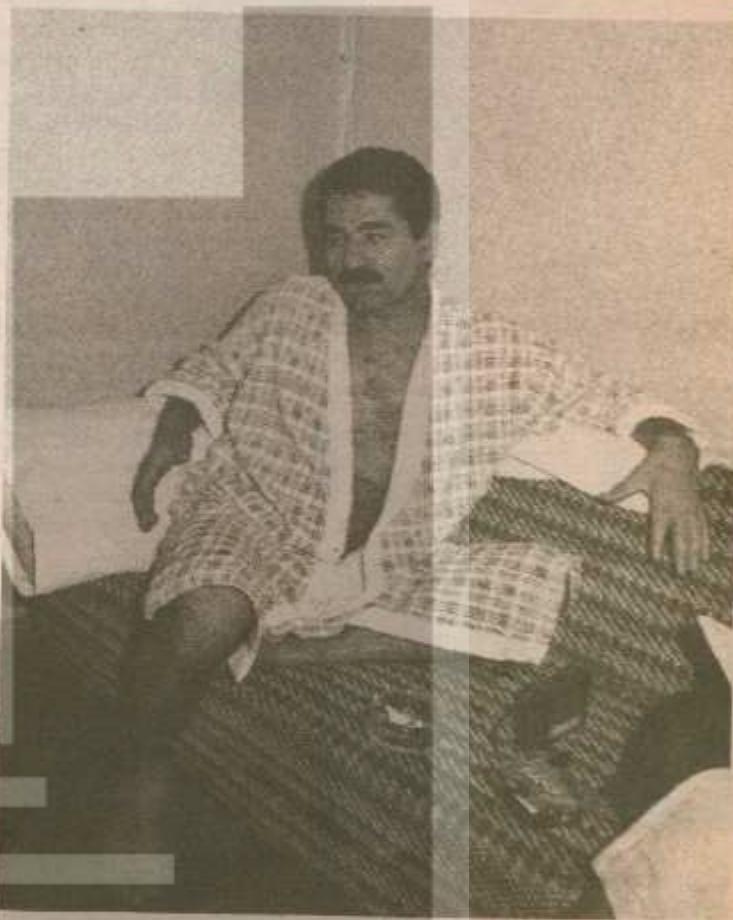
Demokratik kitle örgütleri, bugün, yasal ve ekonomik yollardan köşeye sıkıştırılmışlardır. Bunun aşılması gerekmektedir. Demokrat olma savundaki partiler pasif tutumlarıyla bir önce altı çizdiğimiz nitelikteki bir dernekleşme hareketini başlatmaktan uzaktırlar. Oy-

sa işçi sınıfı ile toplumun diğer emekçi kesimlerinin ortak platformunu oluşturmada derneklerin yetişti çok önemdedir. Dernekler, sendikalar vb. diğer demokratik kitle örgütleri, sağ siyasal görüşün bugünkü ideolojik üstünlüğü karşısında etkin bir işlev üstlenebilecek iletişim kanallarıdır. Unutmayalım ki siyasal iktidar bu kanalı yaygın biçimde kullanmaktadır. Aydınlar Ocağı'ndan, Rotary, Lions vb. klublere kadar bir dizi örgüt dolaylı ya da dolaylı ideoloji bombardımanına katılmaktadır. Aydınlar Ocağı ideolojinin üretimi görevini üstlenmektedir. Rotary, Lions, TÜSİAD vb. örgütler ise anamalı düşüncemin, değer yargılarının (açık ve itici bir çırktıkanlığı varmadan) aydın kesimlerde yayılmasını sağlamaktadır. Fakat ideolojik üstünlüğü (üstelik en gerici anlamda) sağlayan, toplumun bütün emekçi, düşük gelirli, işsiz vb. kesimlerine girebilen örgütler cami yaptırma dernekleri, kuran kursları benzeri dinsel örgütlerdir.

Bütün bu anlatıtlarımızdan sonra şu noktanın altını çizmekte yarar vardır: Toplumsal anlamda ilerlemenin ve gelişmenin yolu yeni bir kültürün egemen kılınmasından geçer. Geleceğin toplumu, ideolojik üstünlüğü sağlayacak bu kültürün üzerine bina edilecektir. Yeni kültür barış ve demokrasi düşüncesiyle doğrulmuş, özgürlük ve yaratıcı, insanlar arasında karşılıklı hoşgörü ve saygıyı temel alan bir kültür olacaktır. Bu kültür sömürünün olmadığı bir dünyadan temellerini atacaktır. Nasıl ki Rönesans ve düşünsel aydınlanma dönemi müziken bilime kadar yaygın bir yeni kültürel birikim yaratarak yeni çağ yaratmışsa, ona temel olmuşsa, sözünü ettigimiz yeni kültür de geleceğin yeni toplumunu yaratacaktır. İçinde yaşadığımız bilimsel ve teknolojik devrim, barış ve demokratik yeniden oluşum, sözünü ettigimiz bu yeni kültürün yaratılması yolunu açan parke taşlarıdır.

Bugünkü tekelci sermaye iktidarı ideolojik üstünlüğünü kullanarak böylesine yenilenmeyi engelliyor. Bu, bir tek gerçeği ortaya çıkarıyor: yeni toplumsal dönüşümlere yol açacak siyasal iktidarı gerçekleştirebilmek için, bugünkü gerici ideolojik üstünlüğü aşmamız gereklidir. Gelişmiş kapitalist toplumlardan, az gelişmiş kapitalist toplumlara kadar atılması gereken ilk adım budur.

Not: Son günlerde yeniden gündeme gelen referandum yoluyla, sağın ideolojik üstünlüğünün binyesine yaygın olduğu bir toplumda, demokratik bir yöntem olup olmadığı sunumum dikkate irdelemeli.

♦ Kuruluş, İbo adımız,
Minar Sınan, Küçük
Emrah, iletişim aracın
sabahın akşamına kadar
evimizde bizi sağ
ideolojinin bombardımanı
altında tutuyor.

Kenan Öztürk

Paris

Dünya Sendikalar Federasyonu Başkan Yardımcısı ve CGT Genel Sekreteri Krasucki:

“ÇÖZÜM, BİRLİĞİ BULACAK VE DAYATACAK OLAN İŞÇİLERDE”

Bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi sadece kâr amacıyla kullanmak, işsizliğin artması, hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırılmasını doğuracak, bu da uygarlığın gerilemesini getirecektir.

Fransa'nın en bilincli işçi sendikası olan CGT'nin genel sekreteri, Dünya Sendikalar Federasyonu'nun da başkan yardımcısımız Sayın Krasucki. "Modern Sendikacılık, Evet" adlı kitabı, Türkiye'de yayınlandı, sendika çevreleri ve ilerici kamuoyuna ilgi gördü, yararlı bulundu. Kitabını okuyanlar, CGT'nin şu andaki savasını, Fransa'da

karşılaşan toplumsal sorunları ve CGT'nin bu sorunlara yaklaşımını öğreniyorlar. DSF başkan yardımcısı olmamız nedeniyle, size uluslararası sendikal hareket ile ilgili sorular yöneltmek istiyoruz.

Once bu fırsatın faydalananak, kitabının Türkiye'deki sendikacılar ve ilerici çevrelerce yararlı olarak değerlendirilmesinden ve beğenilmesinden ne kadar duygulandığımı söylemeye izin verin.

Onların hangi insanı, toplumsal ve politik şartlarda mücadele ettiğlerinin tamamen bilincinde olduğumu iletiyor, ulkenizde özgürlük, demokrasi ve işçilerin çıkarları için bu zor şartlarda savaşım veren herkesin kararlılığını, cesaretini selamlıyorum.

► **Günümüzde Dünya Sendikalar Federasyonu'nu ve uluslararası alanda oynadığı rolü kısaca anlatabilir misiniz?**

Her şyeden önce DSF varolan uluslararası sendikal örgütlerin en büyüğudur. Son genel kurulunda DSF içindeki sendikaların toplam üye sayısı 214 milyonu buluyordu. Fakat üye örgütlerin dışında DSF tüm kıtalardan sendikalar ile işbirliği yapmaktadır.

Güç ve etkisi DSF'ye deneyimlerin değişikliği edildiği ayrıcalıklı bir yer olma imkanı veriyor. DSF'de dünyanın her yanından ona katılan sendikaların gücü, deneyimi ve bilgiyi biriyor.

Bu ona tüm dünyada sendikal hareketi des-

teklemek ve ilerletmek için çok önemli bir rol oynaması olanağı sağlıyor. Böylece sendikal planda uluslararası dayanışma kavramı, DSF'de gerçek anlamda yerini buluyor.

Dayanışma, talepler, haklar, özgürlükler için birlikte yürütülen bu savaşım bugün her zamankinden daha gereklidir.

DSF her ulusal sendikaların kendi ülkesinde vermesi gereken mücadelede sadece moral değil aynı zamanda somut ve maddi alanında da önemli bir destektir.

Uluslararası dayanışmanın güçlerini biraraya getirirken DSF bu birleşitçi roluunu, onu oluşturan sendikaların ve onunla birlikte ortak iş yapan örgütlerin bağımsızlıklarına tam saygı göstererek yerine getirir. DSF içindeki uluslararası örgütler uluslararası hareketlerinde tamamen özgürdürler ve kendi ülkelerindeki faaliyetlerinden yalnızca kendileri sorumludur. DSF hiçbir biçimde şu veya bu görüşünü üye sendikalarla dayatmaz. Günümüz dünyarasında işçilerin çıkarlarını savunan uluslararası bir sendikal örgütün yaşamının ve çalışmalarının gerektirdiği sorumluluk kaygısi içinde her üye örgüt de bağımsız bir uluslararası kuruluş olan DSF'ye katkıda bulunur.

DSF, tüm kıtalarda toplumsal ve ekonomik sistemleri bakımından çok çeşitli ülkelerin sendikalarını biraraya getiren, gerçek anlamda dünya çapında uluslararası tek sendikal örgütüdür.

Hicbir ayrıcalık olmaksızın sosyalist, kapitalist ve üçüncü dünya ülkelerinin sendikaları DSF içinde birarada bulunuyor ve ortak çalışıyorlar. Burada eylem birliği ve tüm sendikal hareketin birliğine hizmet etmenin ötesinde, işçilerin gönüllü birliği eylemlerinin başarısı için çeşitli ülkelerdeki sendikalar arasında oluşan yakınlaşma ve ortak iş yapma arayışlarına yardımcı, çok önemli potansiyelin varlığı söz konusudur.

DSF aynı zamanda uluslararası planda mümkün olabilecek her türlü işbirliği geliştirme, mesleki planda olduğu gibi bölgesel, kıtasal hatta dünya çapında ortak çıkarlar için eylem olanakları sunuyor.

► **2000 yılı esiginde insanlığı, işçi sınıfı ilgilendiren yakıcı sorunlar nelerdir?**

Yaşadığımız dünya, özellikle de içinden geçtiğimiz yıllar, hem tehlike, çelişki ve zorluklarla, hem de barışı ve ilerici değişimler potansiyeli bakımından zengin umutlar ile dolu. İçtenlikle söylemek gerekirse en yakıcı sorun tüm insanlığı yakından ilgilendiren savaş-

veya barış sorunu. Dünyamiza nükleer, kimyasal ve diğer kitlesel yıkım araçlarının yığılı olduğu bir dönem hakim. Burada söz konusu olan insan türünün yaşama devam edip etmeyeceği. Büyüktür bir olasılık ikincisinin karşılık vermesinden sonra yeryüzünde hiçbir canlı kalımayacağını varsayıyorsak kimin ilk ateslemeyi yapacağı bilmenden fazla bir önemi yok. Özellikle bizim kitamız, Avrupa'da çok önemli sayıda ülke nükleer başkık, nükleer depo ve her çeşit tahrif silahlarıyla dolu.

Bu derece bir silah birikimi kitamızda bir o kadar da hedef yaratıyor. En ufak bir puskürme Avrupa'nın tüm yüzeyini hatta tüm yerküreyi ortadan kaldırıp, yeryüzünü bir kimyasal, nükleer volkan durumuna getirebilir. Bu felaket olduktan sonra ona engel olabilecek kimyasal ve nükleer katalizör bulunmadığı gibi, Ren Nehri, Ağrı Dağı, Alpler'in en yüksek noktaları, en geniş ırımkalar, Marmara Denizi veya sizin Boğaziçi'nde sığınacak yer aramak boşanır.

Fakat umutlu olmak için de sebepler yok değil. Sadece üç yıl önce, nükleer silahların bir bölümünün karşılık yok edilmesine başlanacağı, ABD ve SSCB arasında anlaşmalar imzalanabileceğini kim kesinlikle garanti edebildi. Bu şekilde başlayan bir süreç ile silahsızlanma yolunda bölgesel çatışmalara çözüm bulunmasında yeni olanaklar sağlanabilir ve dünyada yeni tip kalkınma imkânları yaratılabilir.

2000 yılında insanlığın, nükleer silahlardan arınmış ve klasik silahların ağırliğinin önemi ölçüde hafifletilmiş olduğu bir dünya göreceğini düşünmek artık utopik olmaktan çıktı. Savaş tehdidi ve çatışmalar ortadan kaldırılmış veya önemli ölçüde azaltılmış olabileceği.

2000 yılına kadar zenginlikler yaratma ve doğaya egemen olmadı insana yeni imkânlar verecek teknolojik ve bilimsel ilerlemelerde muazzam atılımların yapılabileceği yepenin gelişmeleri tanık olacağız. Fakat bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi sadece kâr amacıyla kullanmak, işsizliğin artması, hayat seviyesinin düşmesi, hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırılması gibi kötülükleri doğuracak, bu da gerçekten uygarlığın gerilemesini getirecektir.

Böylesi bir durumda, insanların hayatlarını olumlu yönde değiştirmeleri, yaşadıkları zorlukları hafifletmeleri ve kendileri için yeni şartlar yaratıbilmelerinin bir tek yolu vardır: o da mücadeledir.

▲ **Henri Krasucki,**
"Türkiye'deki sendikal hareket temel haldarlarından yoksun" diyen CGT genel sekreterinin sendikacılık konusundaki kitabı ilgi uyandırdı.

Günümüz dünyasına baskılar hakimdir, sendikal özgürlükler ve insan haklarına ciddi saldırıların olduğu bir dönem yaşanıyor. Fakat bu aynı dönemde fazla özgürlük ve demokrasiyi getirecek imkan ve istemelerin de taşıyıcısıdır.

Bugünün dünyasında, yarının dünyasının ne olacağuna karar veriliyor. Her alanda her şey ne tamamen kaybedilmiş ne kazanılmıştır. Her şey halkın, özellikle de işçilerin savasımına ve yeteneklerine bağlıdır. Toplumsal sorunlar hiçbir yerde işçilerin ve onların sendikalarının aktif katılımları olmadan çözümlenemez.

Ben içinde yaşadığımız yıllara ve 2000 yılına doğru uzanan yıllara gerçekçi iyimserlikle bakıyorum. Zorlukların, tehlikelerin ve bunun için gerekli mücadelenin bilincindeyim. Fakat varolan imkanların, mücadele edildiğinde ortaya çıkabilecek muazzam potansiyelin ve bu potansiyelin gelişebileceğinin de bilincindeyim.

Bu çerçeve içinde, 2000 yılına doğru DSF, olumlu gelişmeleri destekleyen, olumsuzlukları mücadele eden bir çalışma yürütüyor.

► **Uluslararası sendikal hareket günümüzde hangi sorunlara karşı karşıyadır? DSF'nin bu sorunlara yaklaşımından bahseder misiniz?**

Şoyle Özetleyebiliriz: Duyuda barış ve silahsızlanma için savaşım, insan hakları ve özgürlüklerin savunulması, ücretler, iş koşulları, iş güvenliği için eylem, sosyal haklar için savasım vb. sorunları var.

DSF bu temel sorumlara yaklaşırken, tüm hükümetlerden, devletlerden, politik kuruluşlardan, her türlü felsefi ve dini akımlardan bağımsız, uluslararası bir güç olarak hareket ediyor. Fakat bağımsızlık taraflı olmak değildir. Nihayet bugünün dünyasının önemli bir kesiminde, sorunların ana nedeni, insanların insan tarafından sömürülüşünden kaynaklanmaktadır. Böylece önemli bir sorun karşısına taraflı olunabiliyor mı?

Biz işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda var olan bir örgütüz. Emekçilerin acil istemelerini ve toplumun ileri gelişimini savunmanın ancak eylemle mümkün olduğunu inanıyoruz. Biz her ülkenin farklı sosyal ve ekonomik yapısını dikkate alan, birlikten yana bir örgütüz. Her an her konuda, şu soruları soruyoruz. İşçilerin kısa ve uzun vadede çıkarları ne rededir? Değişik deneyimlerden ne tür yarar sağlanabilir? Her ülkenin ve dünyadaki işçilerin yaşamında tüm alanlardaki yakınlaşmayı nasıl destekleyebiliriz?

Bu düşünce doğrultusunda, DSF, barış ve silahsızlanma girişimini güçlendiren, yapısı ne olursa olsun bu süreçte katılan hükümetler, devletler, bağlantılışızlar gibi devletler birliği, BM gibi uluslararası kuruluşlar ve dünyanın tüm barışçı güçlerini destekliyor. İşçi sınıfını silahlanma yükünden kurtarmanın yanında olan, tüm insanlığın çıkarlarına hizmet eden, ilerlemeye olanak sağlayan herkesin yanında. DSF, işçileri ideolojik yapılarına göre değil, ücretler olarak haklarını savunmak ve sömürülüş kurtulmalarını sağlamak için biraraya getiriyor.

DSF, mücadele temelinde her ülkede ve daha da fazlasıyla uluslararası alanda var olan çeşitliliği göz önüne alarak, tüm iş dünyasının sorunlarının ortak olduğu gerçekinden ha-

rekle, birleştirici sendikal bir yol izliyor.

► **Uluslararası sendikal merkezler arasındaki ilişkilerin bugünkü durumundan bahseder misiniz?**

DSF, eylem birliğimin, başta uluslararası merkezi sendikal örgütler olmak üzere tüm sendikaların birlikte olmaları imkanlarını araya getirmiştir. Örgütümüz, uluslararası sendikal birlik düşüncesini terketmemiştir. Bugün uluslararası sendikal merkezlerin genel kurullarındaki tutanaklarına, açıklamalarına, hatta eylemlerine, değişik mücadele yöntemlerine baktığında çok sayıda ortak nokta olduğunu görüyorum. İstisnasız tüm uluslararası merkezler, barış, silahsızlanma konularında açıklamalar yapıyorlar, iş güvenliği, yaşam seviyesi, iş koşulları, ücretlerin haklarının savunulması, demokrasi ve özgürlükler gibi konularda aynı endişeleri dile getiriyorlar. Hepsi de uluslararası işbirliğindeki yetersizlikten duyduları kaygılarını dile getiriyor.

DSF ve kita örgütleri olan CISA, OUSA ve Güney Amerika'nın değişik sendikaları arasında ortak amaç ve endişelerden hareketle gerçek işbirlikleri geliyor. Uluslararası planda Dünya İş Konfederasyonu (DİK) işbirliği imkanlarından söz ediyor. Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (UHISK) son kongresinde, ulusal örgütler arası ilişkilerin yaygınlaşması gerektiğini göz önüne alarak, simdiye kadar izlediği, DSF'yi dışlama eğilimi terketti ve kendisine bağlı sendikalar ile başka ulusal sendikal merkezlerin uluslararası ilişkilerinde özgür olmaları kabul etti. Bu na rağmen UHISK, merkezi olarak uluslararası planda gereklilik ve faydalı olacak işbirliğini reddetmeye devam ediyor. Bu bir suçlama değil, var olan bir gerçeklikdir. DSF işbirliği istemini devamlı yenileyegeliştir. Ulusal ve uluslararası sendikaların ülkelerinde, bölgelerinde ve dünya çapında anlaşmaları, tüm ülkelerin işçilerinin bir gereksinimidir.

Sonuç olarak, çeşitli ülkelerin işçileri arasında rekabet yaratan uluslararası tekellere karşı gerekli olan yakınlamının somut şartlarını yaratmak günümüzde özellikle önemlidir. Biz kapsamı dar da olsa yakınlama ve ortak iş yapmaya götüren elverişli her imkâna değer veriyoruz. Biz işçilerin birlik isteklerini ve mücadelelerini güçlendireceklerine, her ülkede ve uluslararası alanda var olan yüzeysel ayrılıklarla aşacaklarına, böylece artık zorunu hale gelen eylem için ilişkileri kolaylaştıracağımıza inanıyoruz.

► **Sosyalist ve kapitalist ülkelerde, üçüncü dünya ülkelerinde sendikal alandaki gelişmeler nelerdir?**

Sosyalist ülkelerde çok çeşitli alanlarda büyük bir kaynama görülüyor. SSCB'de Çin'de, sosyalist ülkelerin tümünde derin reformların gerçeklestirilmesine devam ediliyor. Bu reformları gerçekleştirenlerin dediği gibi daha fazla demokrasi, daha fazla sosyalizm, sosyalist sistemin başında sakladığı tüm potansiyeli harekete geçirmele mümkündür. Sendikalar da bu yönde gelişiyorlar. Her ülkenin kendi özgürlüklerinin ötesinde, gelişmenin istikameti aynıdır. Bu yeniliklerle dolu süreç bu ülkeler için olduğu gibi tüm dünyaya için de büyük umutlar taşıyor.

Avrupa'da kapitalizmin bunalımının sonunda işsizlik, sosyal gerileme hızlanıyor, ırk-

çılık ve Türk işçilerinin de yakından tanık oldukları gibi göçmen işçilerin sömürüsü daha da artıyor. Ama kapitalizm bütünlüğe yolunda ilerliyor.

Geçmişte görülmemiş yoğunlukta saldırıya uğrayan işçiler karşı koymak için savaşmalarını yükseltiyorlar. Avrupa'daki sendikal örgütler arasında amaçlar ortaklaşa yapıyor. Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun (ASK) tahlilleri DSF'nin Avrupa komisyonunun ile birleşiyor, ücretler, iş, özgürlükler, baskı vb. konular ortak endişeleri oluşturuyor.

Bununla birlikte ASK'm yönetimi ve üyesi bazı örgütler ideolojik bahaneler ile gerekli olan yaklaşmayı reddetmeye devam ediyorlar. Bu durum kendi aralarındaki çelişkilere rağmen anlaşan patronlar ve hükümetlerden çok, işçilerin davasına zarar veriyor. Sonucta, Avrupa'da sorunun çözümü, birlik yolunu bulacak ve birliği dayatacak olan işçilere düşüyor. Avrupa için gerçek olan öğeler, genel olarak kapitalist dünya için de geçerlidir.

Üçüncü dünya sendikaları dramatik bir durum içinde bulunuyorlar. Borcun yükü, kapitalistlerin IMF kanalıyla dayattıkları istekler, çoğu kez işsizlik ve yoksulluk içinde bulunan işçilerin yaşam şartlarının kötüleşmesine yol açıyor. Çekilmek olan bu duruma karşı sendikalar arasında ortak eylemler artıyor ve gelişiyor.

► **Türkiye sendikal hareketi üzerine düşünelerinizi öğrenebilir miyiz?**

Derin bir içtenlikle size şunu söylemek istermek ki, Türkiye'deki sendikacılara veya genel menlige zorlanmış Türk sendikacılara karşı büyük bir saygı duyuyorum.

Benim kendi ülkemde, Fransa'da, çok sayıda Türk göçmen işçi bulunuyor. Bunlar CGT saflarında sendikal mücadeleye katılıyorlar ve bu göçmen topluluğu içinde mükemmel sendikal kadrolar yetişıyor.

İş arkadaşlarının başında sendikal eylem cesaretinin kurbanı olan patronun adalarının kurgunlarıyla ülkemizin toprağında şehit düşen CGT militanı Kemal Özgül'ü unutuyorum.

Avrupa'nın bütün ülkelerinde çok sayıda bulunan Türk göçmen işçiler ücretler, özgürlükler için ve ırkçılığa karşı verilen mücadeleye aktif olarak katılıyorlar.

Türkiye'de, ülkenin içinde bulunduğu bugünkü şartlarda, işçilerin ve sendikacılarcın yetenekleri, ülkenin gerçeklerini hesaba katarak yürüttükleri cesur ve zeki mücadele bizde hayranlık uyandırıyor. DSF ve ona bağlı örgütlerin, DISK ve baskı kurbanı tüm sendika militanları ile dayanışmasını güçlendiriyor. İşçilerin çıkarlarını savunma ve mücadeleci sendikacılık temelinde var olan sendikal hareket, temel haklarından yoksun olmasına rağmen, etkin olarak mücadeleşini sürdürüyor.

Türkiye sendikal hareketi, sendikal eylemin ana gerekliliklerini ve amacı gözden kaçmadan, hoşgörülü ile, ortak mücadele temelini bulmaya çalışıyor. Son olarak da, Türkiye sendikal hareketinin, DSF ve ona bağlı örgütlerin, aynı zamanda uluslararası sendikal hareketin bütünlüğünü desteklemek ve aktif dayanışmasını hakettiğini söylemek isterim. ■

Türkiye'de, bugünkü şartlarda işçilerin ve sendikacılarcın yetenekleri, yürüttükleri cesur mücadele, bizde hayranlık uyandırıyor.

AĞACIN GÖZYASI

İstanbul, çevresindeki doğal yeşil kuşak oluşumuyla da eşine az rastlanan bir kent.

Ama irili ufaklı birçok koru, Boğaz'daki yüksek rantları peşkeş çekmek için imara açılıyor.

▼ Bir gün aniden baltalarıyla geldiler. Ve asırlık ağaçları baltalarıyla yerle bir ettiler. Belediye başkanı olayı bizzat yönetiyordu. (Cumhuriyet 15.8.88) Bir yandan da müteahhitler (Sağda) haril haril kesilip betonlaşdırılacak arsa anyorlardı.

evre sorunu toplumuzun gündeşme iyice yerleşti. Bu sorunların içinde de yeşil alanların ve ormanların tahribi, yağması özel bir önem kazanıyor. Çünkü kirletilen denizlerin, ırmakların, canlı doğası yok edilen göllerin temizlenmesi, yüksek faturaların emekçi halka ödetilmesi pahasına mümkün olabilir. Hava kirliliği değişik tedbirlerle azaltılabilir. Ama doğal birki ortası, üretken toprağı yok edilerek ekolojik dengesi bozulan doğanın eski haline getirilmesi adeta mümkün değildir. Hele de bu bozulma İstanbul'daki gibi büyük

kentlerde, insanların rahat nefes alacağı kent çevresinde oluyorsa konunun önemi daha da artar.

Kentler binaları ve caddelerini süsleyen yeşil alanlarıyla, tarihsel değerdeki ağaçlarıyla bir anlam kazanır ve insanların rahat yaşayacağı ortamı sağlar. Taş ve beton yüksülleriyle örülün, yeşil alanları katledilerek kelleştirilen kentler her yaştan insanın fizik ve moral varlığının olumsuz biçimde etkiler, biyolojik varlığını tehlikeye düşürür.

Kentlerin yeşil alanlarından, bunların çoğaltılp geliştirilmesinden yerel yönetimler, belediyeler sorumludur. Ne ki İstanbul'da olduğu gibi son yıllarda tanık olduğumuz yeşil alan kırısının öncülüğünü belediyeler yapmıştır, yapmaya da devam etmektedir. Ama yapılanları gizlemek amacıyla olsa gerek, başta B.Dalan olmak üzere, tüm belediye başkanları, her konuşmalarda yeşil alanları artırıldıklarından, konuya gerekli önemi verdiklerinden dem vurmaktadırlar.

Orneğin, 26 Temmuz 1988 günü bayram gazetesi ile birlikte bedava dağıtılan İSTE İSTANBUL adlı belediye eki, "İstanbul Yeşil Şehir" başlığını taşıyordu. Renkli - ofset baskılı hazırlanan bu ek, yemyeşil fotoğraflarla bezenmişti ve hemen ilk sayfada "betonlaşan İstanbul'un yeniden yeşil kimliğine büründüğü", kişi başına yeşil alanın yedi katına çıkarıldığı" müjdedeleniyordu. Müjdeyi veren Dalan doğru mu söylüyordu?

İstanbul, ağaç yetiştirmeye, yeşil alan oluşturmaya çok elverişli iklim ve toprak koşullarına sahipti. Bunu mevcut parklarda ve kent çevresindeki doğal yeşil alanlarda görmek, yaşamak mümkündü.

Ama Üsküdar meydanna yeni dikilen ağaçlar kuruyor, Haliç'teki yeşili sürekli sualamalarla ayakta tutmak mümkün olabiliyor.

Çünkü dökülen toprak tahlil edilmemişti. Her alanda olduğu gibi, bilimsizlik, planlılık bu işlerde de egemen olmuştu. Haliç'te çok pahalya malolan yeşil alanların tantanasi yapan, bununla sürekli övünen Dalan, ÇAMLICA'da, bir ulusal park olabilecek geniş alanlarda yüz yıllık ağaçlar ve çineler sükürelere yapılan villaları görmüyor ve İstanbul böyle yeşilendiriliyor.

Kadıköy'den Kartal'a kadar uzanan hatta, köşklerin bahçeleri bir bir bozuluyor. İPAR köşkünde olduğu gibi asırlık ağaçlar kesiliyor, IDEALTEPE'deki çamların yerine beton bloklar dikiliyor ve İstanbul böylece "Yeşil" kimliğini bürünyordu.

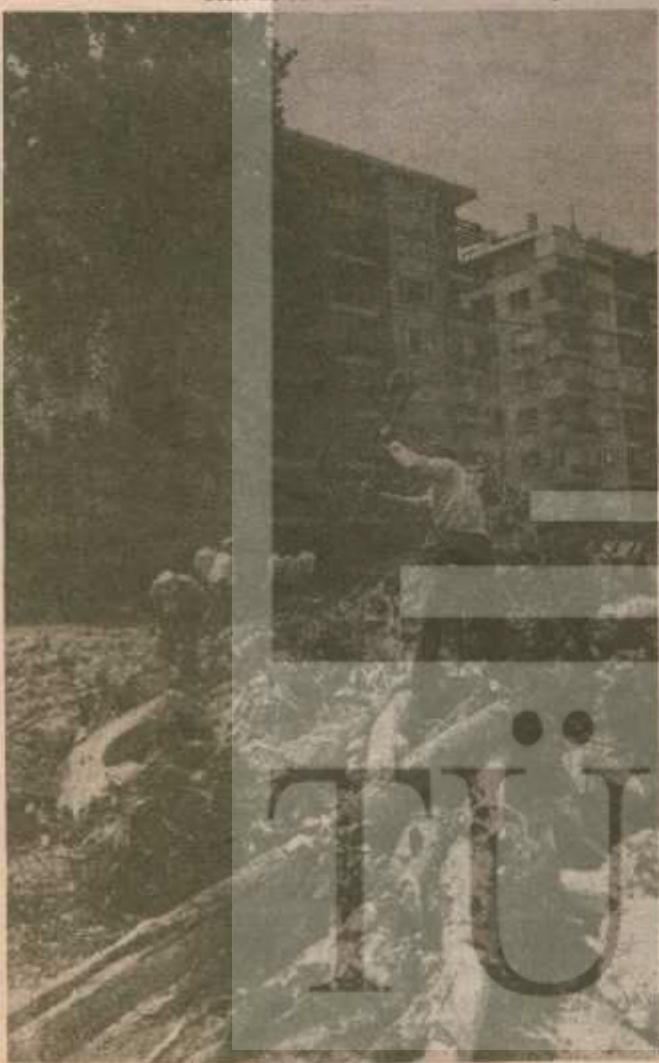
Kartal'da Yakacık'ın arkasında 330 dönümlik bir arazi vardı. Üstündeki 15-20 yaşındaki ağaçlarla birinci bonitet saf bir ormandı bu arazi. Çevre halkın rekreasyon ve dinlenme ihtiyacını giderecek bu arazi niteliğinden ötürü orman tahdit alanı içine alınmış ve ORMAN sayılmıştı. Dalan'in ve belediye kayıtlarının bundan haberi yoktu. Hazine yetleri belediyeye devredilince burası konut alanı ilan edildi 17 yapı kooperatifine tahsis ediliyordu. Ama tapu devrinde orman "pürüz" çıkmıştı ortaya. Belediye ve yapı kooperatifleri bu pürüzün mutlak kaldırılmasını istiyor. Çözüm de bulundu. Hemen Orman Tahdit Komisyonu çağrıldı. Görevli 59 nolu komisyondan istenen, "burası orman değildir" raporu geldi. Böylece saha orman tahdit alanı dışına çıkarılacak ve sorun çözülecekti. Ama yerel Orman Şölli de, komisyon da buna cesaret edemiyordu. Her şeyden önce insanı güllerlerdi. Çünkü istenen anormal rapor için en küçük bir gedik yoktu. Belediye ilgilileri ise şöyle diyorlardı: "Bu iş mutlaka çözülmeli. Biz ağaçlara zarar vermeyiz. Elimizde ağaç söküme makinaları var. Blok yerlerine gelen ağaçları bunlarla söker başka yerleri ağaçlandırırız" Ve komisyon halen çözüm için çalıştırıyor. Dalan, tahsis altında ezilmemek için gerekirse Ankara kanalıyla sonuca gitmeyi düşünüyor, böylece çevre halkı için emsalsiz bir mesire yeri olacak sahanın tahrip hizlilikleri yapılmıştı. Ve İstanbul böylece "yeşil kimliğine" bürünlüyor.

526 40 04
526 40 05

ARSA ARANIYOR

Kilyos, Belgrat Ormanı,
Tarabya Sırtları, Paşabahçe,
Beykoz, Kandilli, Çubuklu
sırıtlarında en az 30 dönüm
ağaçlı arsa aranıyor

Müracaat: Mehmet ÇAM
Tel: 174 27 20

Tepebaşı'nda, Kasımpaşa tarafındaki dik yamaçlı boşlukları, geçen herkes görmüşür. Beldenin tek nefes alabileceği bu alana Mimarlar Odası'ndan bir yetkilinin belirttiği göre yüksek bloklar yapılacak. Planları hazırlanmış bile. Ve oradan Taksim'e geçtiğimizde Cennet Bahçesi'nin yıkımını görmesek de, Taksim Parkında, Hilton çevresinde özenle yetiştirilen ağaçların tek tek kesildigini, ye-

rinc otopark yapılacağını, Gümüşsuyu'nda ise BÜYÜK SÜRMELİ OTELİ için her tarafın tıraşlandığını mutlaka göreceğiz.

2960 sayılı Boğaziçi Yasası ne diyor?

Madde 1- Boğaziçi alanının doğal güzelliği, kamu yararı gözetilerek korunur, geliştirilir.

Madde 4- Boğaziçi'nde Orman statüsüne alınacak özel mülkiyet alanları Tarım Orman Bakanlığı'na kamulaştırılır.

Madde 5- Boğaziçi'ndeki özel korular, çayır mesire yerleri, bostanlar, yeşil alan sayılır, bitki varlıkları korunur, geliştirilir. Bu alandaki ağaç varlıkları yok edilemez.

Kamu yararı ve Boğaziçi Yasası Boğaz'daki koruların, ağaçların kesilmesini, villa yapımı'nı açılamasını yasaklıyordu ama Çengelköy'deki 600 kusur dönümlük koru alanı ANAP yöneticilerince kurulan ATA-İ Yapı kooperatifinin dikeceği binalar için çoktan hazırlanmış, inşaat başlamıştı. Çubuklu'da 1500 dönümlük DEDEOĞLU korusu Yüksel İnşaat tarafından villa imarına açılmış, planları Dağan da onaylamıştı.

Koza İnşaat ise (KOÇ grubundan) Beykoz'daki 3000 dönümlük Serdaroglu korusu için gerekli mevzi imar planını çoktan yapmıştır ve onaylamıştı.

Kamunun yararına açılması gereken daha bir yığın irili ufaklı koru, Boğaz'daki yüksek rantları pşes etmek için imara açılıyordu. Çünkü Beykoz - Polonezköy arasındaki 1400 hektarlık ormanda Niyazi Adıguzel'in öncülüğünde planlanan ve ACAR inşaatla KAYA inşaatın birlikte yapımına başladıkları villalardan 1,5 milyar isteniyordu. Buraya da 1452 adet villanın temeli atılmıştı. Artık İstanbul çevresinin talaş bitmek üzereydi ve bu yeşil alan yağmalarıyla kent "yeşil kimliğine" büründürüyordu.

İstanbul, kent çevresindeki doğal yeşil kuşak oluşumuya da eşe az rastanan bir kent. Beykoz'dan Şile'ye, Şile'den Riva'ya, oradan Ömerli'ye kadar, batıda ise Kilyos'tan Karaburun'a, Sarıyer'den Kemerburgaz'a kadar yayılan alanlar ormanlarla kaplı. Orman Fakültesi de bu alanlar içinde kurulmuş. Uygulamalı dersler bu çevrede yapılmaktadır. Özellikle son yıllarda bu harikulade doğal oluşum, bu engin yeşil alanlar tarihi ve yağmuru baş konusu oldu. Orman Fakültesi'nden bir profesör bu istila karşısında fakülteye yeni yer arayacaklarını söylüyor. Haklı da. Çünkü balatlıklar bir yana, koruluk örnek ormanlar bile hissile yok ediliyor. Toprak dengesi bozuluyor, bitki örtüsü bir daha yesermeyecek biçimde derinliklere gömülmeye.

Kilyos turistik çevresi, Sarıyer sırtları, Bilezikçi Özel Orman alanı, yüksek devlet bürokratları ve ANAP milletvekillерince kurulan UYUM, YENİ UYUM vb. sözde kooperatifler tarafından, villalarla, blok apartmanlarıyla bezeniyor. Fuat İmsik'lar, Hüseyin Öktem'ler, Halis Kutman'lar ellerindeki haksız imtiyazları dağılıyor, tepeleri devriyorlar, kömür, kıl çırpmaya uğruna ormanları yok ediyorlar ve ertaya çöl manzaraları bırakıyor. Artık Yeşilcam'cılar çöl filmlerini Kemerburgaz sahillerinde çekebilirler.

Dalan yalan söylüyor. Göstermelik üç dört parkla, asıl büyük orman talannıñ üstü örtülemez.

SÖZÜM SANADIR

Kadınlara dikkat...

Kadınlara daha çok dikkat etmek gerekiyor. Ülkemizdeki genel kanın aksine, "kadınlardır" daha cesareti, daha atak, daha kararlı.

Suskunluk ve sessizlikleri güvencesizliklerinden. Hep başkasına güvenmeyi öğreten yetişmeye başlımlı aşan kadınların çok etkin olmaları beni hiç şaşırtmadı.

Hep başkasına güvenmek. Hep bir erkeğin güvencesini aramak.

Baba-koca-oğul üçgeninde güvence aramaya alıştırlı bir kadın hayatı.

Buna karşın, toplumumuzdaki "kadın gücü" nü görmemek, kadınların "üretici" işlevlerini görmemek olayın özünü kaçırmaktır.

Büyüklerken aşırı güçlülükle şırınlı, aşırı sorumlulukla yükümlenen erkek çocukların aksine kız çocukların pasifize edilmesi, bu rollerin önemini azaltmamakta, artırmaktadır.

Yetişkin erkeklerin bütün güçlüklerinde dayanacakları bir kadın aramaları, hayat pahalılığına karşı en büyük güvencenin "kadının idaresi"nde görülmeli, çocukların büyüməsindede annelerin yeni "kadının toplumda güçlü yen"in bazı örnekleri.

Kadının "üretici" işlevleriyle doğurmakla başlar, mutfağ-sofra ikilisinde, ev idaresinde, pratik-yaratıcı işlerde sürer.

Toplumsal çalışmalarında, toplumsal örgütlenmede, toplumsal değişimde kadınların katılımı "sayı artıncı" değil, "nitelik değiştirici" dir.

Evindeki "baş kaldırın genç kızımız" dan "Mayıs Alanının Anaları" na kadar dünya kadınlarının "içlerinden gelen" hareketlerine bakalım. "Kendilerine düşen bir iş olduğunu inanın" kadını durdurmak olağanlılık olmamıştır.

Öyleyse, neden kadınlara karşı bu kayıtsızlık? Neden, "kadın sorunları"nın çözümünü "feminizmin atakları"na bırakmış görünün bu seyircilik?

Güçlü kadın potansiyelini kazanamayan "insan hakları hareketi", "demokrasi" hareketi, "sosyalizm" hareketi bu önemli eksikini nasıl kapatacaktır?

Dikkat ediyorum da, kadınıları erkeklerle yarıştırmak gibi görünse de, kadın haklarını savunan değişik çalışmalar belki yavaş, ama kararlı bir yükseliş gösteriyor. En ciddi erkek çevrelerinde de fazlasından "anlayışlı bir suskunluk", "hoşgörülü bir gülümseme". Geleneksel erkek çevrelerinin tepkisi, "İş gücü olmayan kadınların şımarlığı", "hayatlarında tokat yememiş kadınların kendi hali içinde kadınları azırmaları".

Oysa, "kadın sorunu" çok ciddi, yaşamsal önemde, toplumsal sorunların başında.

Eğer, "kadın sorununun toplumsal özü"ne sahip çıkmakta gecikilirse, gerçekten de kadınlar, sorunlarının çözümünü eşlerinin ev işlerini paylaşmalarıyla, kendi arasında buluşup özgürlmesi duygularını yesertmekle bulduklarını sanabilirler.

Eğer amaç, "erkekler de olabilen kadın"ı yaratmakla sınırlıysa diyecek yok.

Ama, "kadın sorunları"nın böylece çözümlenmesi hem yanlış hem olsaksız.

Biliyoruz, "kadın sorunları", bir yanda toplumun yanlış döneminde "ezilen insan sorunları"ndan, onun yanında erkek ideolojisiyle yüklenmiş erkeklerce "ezilen kadın sorunları"ndan kaynaklanan karmaşık bir sorunlar demeti.

Cözüm de aynı yollardan gelecek.

Hem toplumun haksızlıklarına, adaletsizliklerine, insanı ezen düzene "kadın ve erkek birlikte" karşı çıkmak, hem de erkoğe de, kadına da haksızlık eden sosyo-kültürel geleneksel yapıya gene "kadın ve erkek birlikte" karşı çıkararak, birlikte yeni bakış açısını yakalayabilemek.

Bütün bunlar için temel koşul, "toplumsal örgütlenmeye kadınların katılımını sağlamak"tır.

Bu amaç için çalışmak, "diğer konuların arasında bir konu", "çalışma konuları içinde bir kol çalışması" değildir, asal çalışmazdır.

Toplumsal çalışmaya kadınları katamayan bir hareket, tek ayakla koşmaya hazırlanan atlete benzeyen. Yürümemi bile başarması güç bir atlete.

Kadınlara dikkat. Hem de çok dikkat.

BİRLİK KONUSUNDA NE DEDİLER?

Dergimizin Temmuz sayısında TSİP ile TBKP (TİP-TKP) arasında birleşmeyi amaçlayan bir sürecin başladığını, söz konusu partilerin kendi açıklamalarını yayınlayarak okurlarımıza duyurmuştu. Bu birleşmeye ve yasal parti sorununa ilişkin olarak bir soruşturma başlattık. İlk yanıtları Nail Satışan, Aydin Cezaevi'nden Vedat Pekel, ayrıca Görüş yazarlarından Kenan Somer ve Sadun Aren verdiler. Gelecek sayılarımızda elimize ulaşan yanıtları yayımlamaya devam edeceğiz.

Sadun Aren: Çağdaş Marksist kimlik ortaya konmalı

► TBKP (TİP - TKP) ile TSİP'in başlatıkları birleşme çalışmaları Marksist solun birligi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'de Marksist solu ya da geleneksel Marksist hareketi temsil eden partiler, TKP, TIP ve TSİP'tir. Aynı bir siyasal hareketin böyle 3'e bölünmüş olması, elbette ki, hareketin gücü ve sağlığı bakımından sakincalıdır. Bu nedenle ilk iki partinin TBKP olarak birleşmeleri olumlu bir gelişme olmuştur. Ne var ki, TSİP'in bu birligin dışında kalması önemli bir eksiklikti. Şimdi TSİP'in de birERGE katılmış olması bu eksikliği de ortadan kaldırılmış ve böylece geleneksel Marksist hareketin birliği sağlanmıştır.

Ben, illegalite koşullarında oluşmuş bulunan kadroların ülkemizin kadro potansiyelini tam olarak yansıtmadığını düşünüyorum.

Söz konusu partiler "yasallaşma ve yasal parti sorununda en geniş Marksist çevreler tarafından yürütülecek çalışmaların desteklenmesi" ifade ediyorlar. Yasallaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birligi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

"Yasallaşma" dan birleşik partinin bugündü yonetici kadrolarıyla doğrudan yasal parti çalışmalarına başlaması ve kapılarını bundan sonra yeni üyelere açmasını anlamak gerekir. Buna karşılık "yasal parti kurmak" deyiminden, birleşik partinin üyesi olsun olmasın, isteyen herkesin sanki yeni bir parti kuruyormuş gibi bir araya gelmeleri anlayılır. Yasal bir Marksit (Komünist) parti oluşturmanın bu iki yolu arasında temelde - yani kuru-

lacak partinin niteliği açısından - bir fark yoktur. Bütün fark yönetici kadroları bakımındandır. Gerçekten, yasal koşullarda oluşturulacak kurucular kurulunun ve bu kurulun belirleyeceği yönetici kadroların, illegalite koşullarında belirlenmemiş olan yönetici kadrolardan az ya da çok farklı olması büyük bir olasılıktır.

Ben, illegalite koşullarında olmuş bulunan kadrolara, ülkemizin bu konudaki kadro potansiyelini tam olarak yansıtmadığını düşündüğüm için, partileşme konusunda ikinci yolun izlenmesini daha doğru buluyorum. Bu yolun ayrıca, yukarıda dediğim partisi dikiş kalmış kişi ve grupların birlikte katılımlarını kolaylaştırmak gibi ek bir yararı da vardır.

► Solun mümkün olan geniş kesimi kucağılayacak bir partinin hem birligi sağlayabilmesi hem de ülkemizin siyasal yaşamında etkili bir rol oynayarak güçler dengesinde emekçiler lehine değişiklik yaratılabilmesi için hangi programatik hedefler, hangi temel politikalar benimsenmelidir?

Marksist (komünist) bir partinin temel amacı sosyalizmi ve ondan sonra da komünizmi kurmaktır. Bunun da temel yolu (büyük) üretim araçlarını kamulaştırmaktır. Ancak, sadece üretim araçlarının kamulaştırmasının sosyalist bir toplum kurmak için yeterli olmadığını, bunun yanı sıra etkin bir işletmeciliğin ve her konuda demokratik katılımın da gerekliliğini biliyoruz. Parti sosyalizmi bu anlayış içinde halka anlatıp benimsenemeye çalışmalıdır. Bu konuda parti bilimsel sosyalizmin (Marksizmin) kılavuzluğunun şasmamalıdır.

Ne var ki, bir komünist partisinin önemi ve işlevi sadece doğrudan iktidar mücadeleyle ve iktidara geçince yapacağılarıyla ilgili değildir. Parti bunlardan bağımsız olarak, yani bir muhalefet partisi olarak değil, fakat toplumun bir kuruluşu olarak da bazı yararlı işler yapmalıdır. Bunun için partinin toplumun sınıf çatı sınırlarını aşan genel sorunlarına da sahip olması ve bunlara çözümler önermesi gerekir. Bu sorunların başlıcaları sunlardır: Bağımsızlık ve ülke halkın bir bütünü olarak çıkarlarının yabancı işkellelere karşı savunulması, yabancı işlerden arınma borçlarından kurtulma ve diğer uluslararası sorumluluğun tıkanması, barıştan ve silahsızlanmadan yana olmak, ülke yönetiminin

her kademesinde demokratik katılım ve devletimi yerleştirmek, uygar dinyanın kabul ettiği insan haklarını yaşama geçirmek, Kürtlerin dillerini ve kültürlerini serbestçe geliştirmelerini sağlamak, kentleşme ve diğer genel sorunları çağdaş çözümlere kavuşturmak. Bu saylıklarına daha başka birçok konu eklenebilir. Burada asıl önemli olan partinin çağdaş Marksist kimliğinin açıklykla ortaya konulmasıdır. Çünkü ancak böyle olursa ülke sorunlarına gerçekten yeni ve geçerli çözümler getirilebilir ve bu konuda inandırıcı olunabilir.

► Böyle bir partiyi özleyen, isteyen ve içinde yer alabilecek olan herkesin bu oluşuma azami katkısun ve etkin katılımını mümkün kılabilmek için ne gibi çalışmaları ve hangi yöntemleri benimsemek gerektiğini düşünüyorsunuz?

Partileşmede birinci yani yasallaşma yolu izlendiği takdirde önemli bir ön hazırlığa gerek yoktur. Böyle bir ön hazırlık ikinci yol izlendiği takdirde söz konusudur. Bu ön hazırlık, partide üye olmayı ya da onu dışardan desteklemeyi düşünen kimse arasında partinin kimliği ve program ve tüzüğü konusunda görüş birligi sağlamak için gereklidir. Bu da ancak ilgili kimse arasında temasla ve tercihen yazılı bir metin üzerinde görüş alışverişinde bulunmakla gerçekleştirilebilir. Bu temasların ve görüş alışverişlerinin somut biçimleri ilgili durumlarına ve günün gereklerine göre çok çeşitli olabilir.

Bu verilerle şu görüşümü yinelemek istiyorum: Türkiye'nin gereksinimi bir komünist partisinedir. Bu nedenle, yasaların ve bunların uygulamalarının böyle bir partinin kuruluş çalışmalar yapmasını yasaklamaması gereklidir. Bu gerek yerine getirilmeden söz konusu Marksist partiyi kurmaya girişmenin sakınçaları olduğunu düşünüyorum. ■

Kenan Somer: Büyük yasal proje için konsensüs

► TBKP (TİP-TKP) ile TSİP'in başlatıkları birleşme çalışmaları Marksist solun birligi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

TBKP (TİP-TKP) ile TSİP'in başlatıkları birleşme çalışmalarını, devrimci Marksistlerin birleşme ve yasal partileşme süreci ya da "büyük yasal proje" olarak adlandırmak istedigim girişim doğrultusunda atılmış ikinci bir adım olarak değerlendirdiyorum. İlk adım, TIP ve TKP'nin ortak birleşme kararlarıyla atılmıştı. Bu büyük projenin iki adında gerçekleşeceğ bir proje olmadığı, ikinci adımın başka adımların da izlemesi gerekeceği kendiliğinden anlaşılıyor.

► Söz konusu partiler "yasallaşma ve yasal parti sorununda en geniş Marksist çevreler tarafından yürütülecek çalışmaların desteklenmesi" ifade ediyorlar. Yasallaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birligi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Destek veren altın bulsun. Ancak kim bu "en geniş Marksist çevreler"? Örneğin kuru-

lup kurulmaması tartışılan yasal partiyi, eğer kurulacaksa, "halâskâr münevveran grubu" mu kuracak? Kendi işini başkalarından beklemek alışkanlığının yeni bir belirtisi olarak görmek istemiyorum bu destekleme "ifadesi"ni. Bu ifadeden keskin bir kaytarma kokusu tırtığını de söylemek istemiyorum. Öyle sanıyorum ki tartışılan sorunlar henüz yetterli bir açıklık kazanmamış.

Sorulara dönelim. İlk iki soruda, Marksist solun birliği ile sosyalist solun birliği arasında ve buna bağlı olarak ikinci soruda da yassallaşma ile yasal parti arasında, özünde yanlış olmayan bir ayırm yapılmasına özen gösterilmiş. Bense bir sonucu, o sonuca yol açan süreçten, süreci de kendi oluşturucu, uğraklarının birinden ayırmak gereği uyarınca, güncel koşullarda kurulacak yasal bir Marksist partiyi, evet yasal bir Marksist partiyi, devrimci Marksizmin birleşme ve yasal partileşme sürecinin konjonktürel bir uğraşı olarak düşünüyorum: Kuramsal bir zorunluluğun yol açtığı yapısal bir uğrak olarak değil, 12 Eylül sonrası topludurumun gündeme getirdiği konjonktürel bir uğrak olarak.

Peki güncel koşullarda, kısaca söylemek gerekirse o ünlü 141 ve 142 heyuluları (heyula madde demektir) karşısında yasal bir Marksist parti kurulabilir mi? Büyükl yasal projenin öncelenmesi olmaz mı bu?

Gerçeklikte 141 ve 142, nesnesini çoktan yıttırılmış, gerekçesiz kalmış ve bu aniamda kadıkleşmiş olmakla birlikte, hukuk dışı zoramalarla uygulanabilecek ceza maddeleridir. Bu maddelerin varlığı, çağdaş bir yasal Marksist partinin kurulup etkinlikte bulunmasını, hukuk düzeyinde engellemez, nitikim 27 Mayıs - 12 Mart ve 12 Mart - 12 Eylül arası dönemde engellememisti de. Çanki bu maddelerin ruhu, faşist İtalyan hukukçular tarafından, Üçüncü Enternasyonal dönemi Marksist - Leninist praksisine karşı faşist düzeni korumak ereğiley yaratılmıştır ve ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra çağın doldurmuş ve aşılmış olan Komintern döneminin Marksist - Leninist praksisine yönelik bir silahın, çağdaş Marksist praksise karşı kullanılması, 12 Eylül sonrası dönemde de görüldüğü gibi, yalnızca "füll" durumlara yol açabilmektedir.

Bilindiği gibi Komintern'e kabul edilmenin temel koşulu, Lenin'in deyimiyle "burjuaziyi ve suç ortaklarını" demokrasiden dışlayan devrimci devlet terörü olarak proletarya diktatorasının, ya da bir başka deyişle devlet biçimini olarak proletarya diktatorasının benimsenmesiydi. Komintern'e kabul edilebilenin öteki 20 koşulumu, proletarya diktatorasının bu devlet biçimini olarak benimsenmesi temellendiriyordu. İki dünya savaşı arasındaki dönemde, devrimci Marksizmi liberal Marksizmden ayıran temel ölçüt ya da ana ayırm çizgisi, devlet biçimini olarak proletarya diktatorasının benimsenmesiydi. Yoksa yine bir devlet tipi olarak proletarya diktorası, Kautsky'nin deyişile, "demokrasının prolet erkek evresindeki içeriği" ya da olağanlı en geniş demokrasiyi gerçekleştiren ve sonmeye yüz tutan devlet olarak proletarya diktorası, o dönemin liberal Marksist sosyal demokratları da benimsiyorlardı. Oysa Komintern, devlet tipi olarak proletarya diktorasının, ancak devlet biçimini olarak proletarya diktorasından başlayarak kurulabi-

louceğini kabul ediyordu. O dönemin tarihsel gerçeklikleri de, bunun başka türlü olamadığını yeterince göstermiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan yeni uluslararası koşullar, devlet biçimini olarak proletarya diktatorasının kabulünü, devrimci Marksizmin temel ayırm ölçütü olmaktan çıkardı. Devrimci Marksizm, "pathicanın dalkavuğu" degildi. Bugün 141 ve 142, ülkemizde yasal bir Marksist partinin kurulması ve / ya da etkinlikte bulunması karşısında zaman zaman "füll" bir engel oluşturursa bile, artık bir hukuk engeli oluşturamaz.

Böylece kurulup kurulmaması tartışılan yasal partinin, eğer kurulacaksa, Marksist bir parti olması gerektiğini söylemek istiyorum: Devrimci Marksistlerin birleşme ve yasal partileşme sürecinin konjonktürel bir uğraşı olarak düşünüyorum: Kuramsal bir zorunluluğun yol açtığı yapısal bir uğrak olarak değil, 12 Eylül sonrası topludurumun gündeme getirdiği konjonktürel bir uğrak olarak.

► Solun mümkün olan geniş kesimini kucaklayacak bir partinin hem birliği sağlayabilmesi hem de ülkemizin siyasal yaşamında etkili bir rol oynayarak güçler dengesinde emekçiler içine değişiklik yaratıbilmesi için hangi programatik hedefler, hangi temel politikalar benimsenmelidir?

Bence bu partinin, solun mümkün olan en geniş kesimini kucaklamaktan çok, simgelemesi gereklidir. Programatik hedefler ve temel politikalardan söz ederken, parti için öngörülen işlev gözden uzak tutulmamalı, programda partinin Marksist niteliği ve sosyalist yönelik olumlanmakla birlikte, Marksist solun birleşme ve yasal partileşme sürecinin, yanı büyük yasal projenin öngerektirdiği somut demokratik hedeflere ağırlık verilmeli ve bu hedeflerle uyumlu temel politikalar benimsenmelidir. Gene de sosyalist devrimi erteleyen "demokratik" ya da "ulusal demokratik" bir program değil, her gerçek sosyalist savaşım programı gibi özgün bir sosyalist savaşım programı olmalıdır bu. Şu basit nedenle ki Marksist partiler, sosyalist devrimi hazırlamak ve gerçekleştirmek için kurulurlar. Ayrıca bu yasal Marksist partinin, gerçekleştmesine katkıda bulunacağı büyük yasal proje açısından bir ilkörnek, bir prototip işlevi görülecegi de unutulmamalıdır.

► Böyle bir partiyi özleyen, isteyen ve içinde yer alabilecek olan herkesin bu oluşuma azami katkısını ve etkin katılımlını mümkün kılmak için ne gibi çalışmaları ve hangi yöntemleri benimsemek gerektiğini düşünüyorsunuz?

Bütünle parçayı, süreçle uğraşı birbirinden ayırmak ne kadar önemlidir, birbirine karıştırmak da o kadar önemlidir. Dördüncü soruda galiba bu ikisi birbirine karıştırılıyor. Büyük yasal projenin konjonktürel uğraşım simgeleyen yasal Marksist partinin, bence her şeyden önce yasal Marksist etkinlik göstermeleri engellenen siyasal özneler arasındaki konsensüsü, mutabakatı ete kemiğe büründürecek ve iktidar savaşımından çok birleşme ve yasallaşma savaşımıza yönellecek, yoğun bir sosyal propagandaya birlikte yoğun bir demokrasi savaşımı sürdürülecek (askeri deyimle bir "ic hat manevrası") yapabilecek kişilerden oluşan ve çok da geniş tutulmayan bir kadro tarafından kurulması ve etkinlikte bulunması gerekiyor. Dördüncü soruda dile getirilen sorunların, ancak böyle bir parti ku-

rulduktan sonra devrimci Marksizmin yasal partileşme sürecinin daha sonraki uğraklarında gündemde gelebilecek sorunlar olduğunu sanıyorum. Şimdi gereken, sözünü ettigim konsensüsü ete kemiğe büründürebilmek. ■

Vedat Pekel: Bu birlik bundan sonrakillerin zeminidir

Genel olarak "sosyalizm amaçlı" solun, potansiyeli ile ulaşabildiği toplumsal etkinlik dizeyi arasında kuşumşenmeyecek bir açıklık bulunmaktadır. Bu etkinliği artırma doğrultusunda girişilen çabaların başında birlik çalışmaları geliyor. Yeni değil. Çok değişik parti ve gruplar arasında çeşitli denemeler yapıldı. Şu anda yürütülen girişimler TKP-TİP ve TBKP-TSİP örneklerinden ibaret olmadığı da biliniyor. Bütün bunları olumlu karşılamak gerekiyor.

Edinilen deneylim, birliğin, salt iradeye bağlı olmayan, kendi nesnel temellerine sahip tarihsel bir süreç olduğunu gösteriyor. Artık denne - yanılma yöntemiyle doğruya ulaşma gibi ağır maliyetli bir yolun terkedilmesi gerekiyor.

Sosyalizm amaçlı sol içinde Marksist solun, ayrı ve özel bir konuma sahip olduğu kuşkusuzdur. O halde, genel olarak Devrimci Sol diye nitelenebilecek tüm parti ve çevrelerin kendilerini "Marksist" saydıkları (bu bir olumlu luktur) dikkate alınır, ayırm çizgisi nereden çekilecektir? Bu çizgi, devrimci teoriye bağılsızan, reel sosyalizme bakış açısından, uluslararası işçi sınıfı hareketinin devrimci geleneklerine sahip çıkmaktan, ulusal ve uluslararası görevleri bağıdaştırmaktan, başka türlü söylemek gerekse, enternasyonalist bir konumda bulunmakta geçmektedir.

Kuşkusuz başka şeyler de söylenebilir. Böyle bir yazı çerçevesinde bu kadarnın yeterli olduğunu sanıyorum.

Ülkemizde, għċi, yeterli birikime sahip, kitlesel bir Marksist partinin ortaya çıkışında gecikme vardır. Birlik sorununu karmaşık hale getiren hatta belki de gündeme boyale bir sorunun bulunmasına neden olan olgular arasında bu olgu da bulunmaktadır.

12 Eylül'le birlikte yaşamlanın birlik eğilim ve arayışlarını hızlandırdığı günümüzde, sapla samanın birbirine karışmasını önlemek için bazı temel noktaların altın çizilmesi gerekiyor.

1- Türkiye'de bugün için, yukarıdaki tama uyan "Marksist Sol" kapsamına, TKP-TİP ve TSİP girmektedir. Böyle bir yaklaşım ne sektörlerdir ne de "az olsun benim olsun" anlayışıdır. Bu, ülkemizin tarihsel gerçekliğidir. Bu nedenle birlik bu temelde sağlanmalıdır. Kuşkusuz kendi özgürlüğünün içinde başka "Marksist" parti, çevre ve kişiler de bu- ►►

**Ülkemizde güçlü, yeterli
birikime sahip, kitlesel bir
Marksist partinin ortaya
çıkışında gecikme vardır.
Birlik sorununu karmaşık
hale getiren olgular
arasında bu da vardır.**

TBKP ile TSİP'in başlangıçta birleşme sürecini hem son derece olumlu hem de biraz şarşılıcı buluyorum. Türkiye solunun gerek bütünü, gerekse tek tek parçaları içerisindeki değişik odakların sayısının azaltmaya dönük her girişim sonuc olarak Türkiye solunun ideolojik topografyasının durulmasına hizmet edeceğinden TSİP'in TİP ile TKP'nin yanına gelmesi de esas olarak olumludur. Ama bu girişimi "Marksist solun" tümünün değil, onun bir bölümünün birliğine giden yolda atılmış bir adım olarak görmek gereklidir. Çünkü Türkiye'de Marksist solun genişçe bir bölüm, ülkemizdeki devrimci sürecin yakın (anti-emperyalist ve demokratik) görevlerini burjuvazinin kimi kesimleriyle birleşerek değil, burjuvaziyi bir bütün olarak karşısına alarak çözmeye öngören bir stratejik ve programatik anlayış sahiptir. Birinci anlayış ise devrimci sol olarak adlandırılabilir. TBKP (TİP-TKP) TSİP, birleşme süreci, TİP ile TSİP'in TKP'nin - üstelelik 1980 öncesine oranla reformculuğu ve aşamalılığı derinleşmiş - konumuna yaklaşımalar sayesinde başlamış olduğuna göre, reformcu sol daki birleşmenin yanı sıra, solun bütünü içindeki ayrışma sürecini de hızlandıracaktır. Bu girişimin içeriği bir olumsuzluk varsa o da pekala on yıl önce gerçekleştirilecek böyle bir birleşmenin ancak bugün sağlanabiliyor olmasının ifade ettiği anlamsız geçikmedir.

Birleşmeyi şarşılıcı bulmanın nedeni ise şu: TSİP daha 1977'de TKP'nin "ileri demokrasi" programını eleştirmişken, TKP'nin bu günkü program anlayışı ise o günküntün de sağındayken bu günkü birleşmenin gündeme gelmesi için aradan geçen en yılı aşkın sürede önemli bir takım ilkesel yaklaşımların meydana gelmiş olması gereklidir. Şaşkınlığım, bir Görüş okuru olarak bu yakınlaşmaları birleşme haberinden önce sezmemiş olmadan ileri geliyor.

► Söz konusu partiler "yasallaşma ve yasal parti sorunu"ndan en geniş Marksist çevreler tarafından yürütülecek çalışmanın desteklenmesi"ni ifade ediyorlar. Yasallaşma ve yasal parti konularını sosyalist solun birliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aktardığınız ifade, TİP ile TKP'den kaynaklanan dar grupça ve yerlis bir ısrarın bu partilere terk etildiğini gösteriyor. Sosyalist solun bir bölümünün birliği açısından bu gelişmeyi de olumlu karşılamak gereklidir.

► Solun mümkün olan geniş kesimini kucaklayacak bir partinin hem birliği saglayabilmesi hem de ülkemizin siyaset yaşamında etkili bir rol oynayarak güçler dengesinde emekçiler lehine değişiklik yaratılmasını için hangi programatik hedefler, hangi temel politikalar benimsenmelidir?

"Ülkemizin siyaset yaşamında etkili bir rol oynayarak güçler dengesinde emekçiler lehine değişiklik yaratılmasını" için benimsenmesi gereken, işçi sınıfının ideolojik, siyaset ve örgütsel bağımsızlığını, geniş kütük burjuva yılınlarını ise işçi sınıfının hegemonyası altına girmesini saglayacak bir programatik perspektiftir. Bu ise açıkça ve birtakım "ara aşamalar"ın dolaşımından geçmeksiz anti-kapitalist olan bir program demektir. Gel gelelim böyle bir programın "solun mümkün olan geniş kesimini kucaklayabilmesi", 1. soruya cevap verirken sözünü ettigim ayrışma nedeniyle olanağızdır. Sorunuzun içeriği bu çelişkinin, işçi sınıfı hareketinin siyaset ifadesinin ile tek bir partide cisimlenmesi gerektiği yolundaki yanlış ön kabulünüzün bir ürünü olduğu kanısındayım.

Enternasyonalizm'in yeni boyutları

Enternasyonalizm öğretisini kavramak ve uygulamak için, onun dogmatik yorumlarını da, konjonktürel "enternasyonalizm" anlayışlarını da aşmak gerekiyor.

Marksist harekette yeni anlayışın devrimcileştirici etkileri derinleştirikçe ve farklı alanlarda, farklı boyutlarıyla kendilerini somutlaştırdıkça, sürekli yeni soruların ortaya çıktıığı ve bunları yanıtlamaya yönelik kuramsal çalışmaların, yeni yanıtlarla birlikte, daha başka sorular da ürettikleri gözleniyor.

Yeni koşullarda, işçi sınıfı hareketinin ulusal bileşenleri ile onun, bir bütün olarak, uluslararası çıkarları arasındaki ilişkinin ne tür bir yenilenme geçirmesi gerekiyor sorusu da bunlar arasındadır ve sanırım, oldukça önemlidir. Burada, sorunun hem bilinen, genel yanıtına, hem de günümüz koşullarındaki özgül yanlarına çok kısa bir biçimde değinmek amaçlanmıştır.

Genelde enternasyonalizm, uluslararası işçi sınıfı hareketinin ulusal bileşenleri arasındaki özel ilişkileri dile getiren bir kavram olup dayanışma, işbirliği, görüş ve deneyim değişim tokuşu, uluslararası kazanımların korunması ve ortak yaklaşım geliştirilmesini içerir. Sosyalist ülkeler arasındaki sosyalist enternasyonalizm, prolet er enternasyonalizmin özgül bir biçimidir.

Toplumsal psikolojik açısından enternasyonalizm, burada bütün uluslararası işçi ve ulusal kurtuluş hareketleri olarak betiren ve günümüz koşullarında, verili amaca doğru yönlendirilmiş geniş halk hareketlerini ve barış güçlerini de kucaklayan en üst düzeydeki psikolojik kaynaşmışlığı dile getirir. Bu kaynaşmışlık, farklı tarihsel durumlarda farklı biçimler ve örgütSEL yapılar gösterir. Tarihte Uluslararası Komünistler Birliği, enternasyonaller, Komintern, uluslararası danışma toplantıları ve bölgesel karşılaşmalar gibi yapılar çerçevesinde karşımıza çıkan enternasyonalizm geleceğin günümüzde genel insanlık sorunlarını, barış ve silahsızlanma konularını, bilimin ve teknolojinin ortaklaşa gelişimini, yeni bir uluslararası ekonomik düzene kurulmasını, evrensel güvenlik kavramına dayanan ve tüm asker sel - politik blokların karşılıklı ve aşamalı doğrultusunu amaçlayan yeni bir anlayışın yaygınlaştırılmasını, vb. da kapsayacak alanlarda yeniden yapılandırılma gereksinimiyle karşıyor.

Enternasyonalizmin hareket noktası tekil çıkarların bütünsel çıkarlara, kısa erimli hedeflerin uzun erimli hedeflere, yaratıcı bir biçimde bağlanması olmuştur. Sorun, kendi tarihsel gelişime koşulan içinde bu tarzda doğru olarak konulmuş olmakla birlikte, her zaman doğru ve yapıcı biçimde uygulanmış olmaktadır. Özellikle Lenin'in ölümünden sonra, kimi özgül deneyimlerin ve yöntemlerin mutaklaştırmak istediği dayatmacı bir man-

tık boy vermiş ve bu hatalı yaklaşıma karşı, kimi parti ve hareketlerin saflarında, görünümüne farklı, ancak metodolojik bakımdan simetrik başka yaklaşımların doğduğu gözlenmiştir. Böyle bir ortam, bir yandan dogmatik, tek-merkezci, dayatmacı önermeleri ve öte yandan da, kapaklı, darlığı, bölgecilik ve milliyetçiliği öne çıkarılan yaklaşımları beslemeye yaramış ve sonuçta, enternasyonalizm öğretisinin yeni duruma ve koşullara uyarlanması görevi günümüze sarkmıştır.

Enternasyonalizm öğretisini kavramak ve her şezen önce de uygulamak için, onun dogmatik yorumlarını da, konjonktürel "enternasyonalizm" anlayışlarını da aşmak gerekiyor. Bunun önkoşulu ise, temel özellikleri arasında şu noktaların da önemli bir yer tuttuğuına inandığımız güncel gerçeklikten ilice kavramaktan geçmektedir:

a) Özünde bütünsel ve tek olan Marksizm ancak çok - biçimlilik içinde yaşama geçebilir.

b) İşçi sınıfının günümüzdeki hemen tüm ivedi sorunları, insanların güncel sorunlarıyla içine geçmiş, ortaçlıktır ve bu süreç giderek daha net bir görünüm kazanmaktadır.

c) Kapitalizm ile sosyalizmin, iki aynı sistem olarak, başlangıçta öngördüğünden çok daha uzun bir zaman bir arada var olacakları ortaya çıkmıştır, dolayısıyla, ne sosyalizm, ne de kapitalizm tüm olanaklarını kullanmışlardır.

d) Ortaya çıkan ve kimi kuramlar tarafından "uygarlık bunalımı" diye nitelendirilen günümüzdeki durum toplumsal ileyi menin hem öznesini hem de amacını etkilemekte ve bunların, geçmişte düşünüldüğünden çok daha geniş bir çerçeveye taşmasına zemin hazırlamaktadır.

Kuşkusuz, enternasyonalizme katkının en önemli boyutlarından biri, her bileşenin kendi özgül ivedi görevlerini yerine getirmesi ve temel amaca doğru yolu açmasıdır. Ancak bunun hakkıyla yerine getirilmesi de, günümüzde çok daha fazla bütünselleşmiş ve karşılıklı bağımlılık kazanmış olan dünyamızın ana gelişim süreçlerini yeterince açık biçimde kavramayı ve bu yönde dayanırlıbmeyi önkostmaktadır. Sorun, bu diyalektiğin özünün anlaşılmamasıdır.

Enternasyonalizmin hareket noktası tekil çıkarların bütünsel çıkarlara, kısa erimli hedeflerin uzun erimli hedeflere bağlanması olmuştur.

Gültekin Gazioglu:

“BİZLERİ DIŞARDA YAŞAMAYA MECBUR EDENLERİN SALTANATI ÇOK SÜRMEZ”

Politik göçmenlerin yurda dönüşlerini en başta iktidarın tavrı belirler. Başbakanın “Türkiye'de mahkemeler bağımsızdır, isteyen gelsin” gibi sözleri gerçeği yansıtmıyor.

iyası göçmenlige 12 Eylül ile zorlananlar ve bunlardan yurttaslık hakları kaybettirilenlerle ilgili olarak sürdürdüğümüz yazılarla TÖR-DER Genel Başkanı Gültekin Gazioglu ile yurtdışında yapılan söyleyişyi ekliyoruz:

► Siyasi göçmenlerin yurda dönüş sorunuyla ilgili olarak aktif bir çalışmamız içinde yer almıyoruz. Bu çabaları kısaca anlatır musun? Hangi temelde, nasıl bir anlayışla yürütülmüştür, neyi hedefliyor?

Yurtdışında yaşamak zorunda bırakılan politik mültecilerin, özgür yurttaslar olarak Türkiye'ye dönmeleri konusundaki çalışmalar, geçen

Doğal yargıç ilkesinin geçerli olacağı, adil bir yargılama ve tutuksuz yargılanma güvencelerinin sağlanması halinde pek çok siyasi mülteci hemen Türkiye'ye dönebilir.

yalı Başbakan Turgut Özal'ın Batı Berlin Parlamentosu'nun davetisi olarak Batı Berlin'i ziyareti sırasında başlatıldı. Batı Berlin Parlamentosu aynı tarihlerde, Türkili politik mültecilerden yurttaslık hakları kaybettirilen bizleri de davet etti. Böylece bizler, ilk kez kendi özgür bir sorumuz etrafında biraraya geldik. Kendi aramızda sorunlarımızı görüştük; Batı Berlin Parlamentosu'nu ziyaret ettiğimizde siyasi parti grupları temsilcileri ile temaslar yaptık; Parlamento binasında bir de basın toplantıları yaptı. Basın toplantımız geniş yankı buldu.

Yurttaslık hakları kaybettirilenlerin bu çalışması, yolları bulunmakla beraber, diğer siyasi göçmen arkadaşlarımız tarafından bir yanı ile eksik bulundu. Denildi ki; sorun yalnız yurttaslık hakları kaybettirilenlerin sorunu değil, bütün politik göçmenlerin soronudur. Onlar da, kağıt üzerinde olmakla birlikte, yurttaslık haklarını silemeyenlerdir. Türkiye'nin dışında yaşamak zorunda bırakılıyorlar. Tabii bu eylemlerinde yerden göze kadar haklı idiler. Bunu üzerine 20 Mart 1988'de Federal Almanya'nın Köln şehrinde, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan 300'u aşkın politik mülteci bir araya gel-

di. Çok değişik meslek ve siyasi eğilimden insan, ortak sorunlarını düzeyi yüksek bir olgunluk içinde tartışı. Müşterek ilkeler ve birlikte çalışma prensipleri kararlaştırıldı. Bu çalışmamızın hiçbir siyasi akıma destek anlama taşmadığı, karşı da olmadığı vurgulandı. Toplantı sonunda, “Türkili Politik Mülteciler Dayanışma ve Esgündüm Avrupa Komitesi” oluşturuldu. Komitenin görevi, adından da anlaşılacağı gibi bütün Avrupa ülkelerinde bu konuda yürütülecek çalışmaları koordine etmektir. Komite içinden, bir de günlük çalışmalarını yürütücek sekreter ya seçildi. Koordinasyon Komitesi ve Sekretaryası hem Avrupa'daki çalışmaları organize edecek, hem de Türkiye'deki demokratik çevre ve kuruluşlarla ilişkiler geliştirecek. Politik göçmenlerin yurda dönüş konusu, demokratik hak ve özgürlükler uğrına ülkemizde verilmekte olan mücadelenin bir parçası olduğu için, sadece bizlerin değil, tüm demokrasi güçlerimizin ortak sorunudur. Bu yanı ile Türkiye'deki mücadele önemli ve tayin edicidir.

Önümüzdeki Kasım ayında Avrupa demokratik kuruluşlarının, Uluslararası Af Örgütü, B.M. Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilciliğinin katılacağı bir toplantı düzenleyeceğiz. Türkiye'den de İnsan Hakları Derneği ve siyasi parti temsilcilerini davet edeceğiz ve konuyu birlikte tartısmaya çalışacağız. Basın toplantıları yapacağımız Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu nezdinde girişimlerimiz olacak. Özellikle söylemeye, konuyu sıkış tutacağım; mevcut durumu kabullenmeyeceğim, mücadeleyi sürdürmeyeceğim. Aynı duyarlılığım ülkemizde de gösterileceğini umuyorum.

► **Büyüklerimiz İnsan Hakları Derneği siyasi göçmenlerin yurda güvenlikli dönüşünü sağlamak üzere bir komisyon oluşturdu. Bu girişimi nasıl karşıyırsınız?**

Türkiye'de İnsan Hakları Derneği'nin, politik mültecilerin haklarını savunmak, ülkemde dönüş olanaklarını gerçekleştirmek üzere bir İhtisas komisyonu oluşturmasını sevinçle karşıladık. Komisyonu oluşturan kişilerin her birinin, kendileri alanlarında yetkin ve tanınmış kişilerden olması ayrıca güven verici bir unsur. Ancak inanıyorum ki, onlar da bir hazırlık dönemi yaşıyorlar. Neler yapabileceklerini araştırıyorlar. Çalışmalarının hangi sahada olduğunu bilmemiyorum. Ancak İnsan Hakları Derneği'ni ve oluşturduğu komisyonu son derece ciddiye alıyorum.

► **Yurda dönüşün asgari koşulları neler olabilir? Bu sürecin hızlandırılması nasıl mümkün olabilir?**

olabilir?

Yurda dönüşün koşulları tek tek politik mülteciler göre değişik olabilir. Çünkü politik mültecilerin konumları, durumları, beklenileri ayınlık değil. Komitemiz daha önce basına açıkladığı yedi maddelik talebi var. Bu talepler ayrıca, tüm demokrasi güçlerimizin asgari acil ortak talepleri olarak değerlendirilebilir.

Bana göre politik göçmenlerin kitleler halinde ülkeye dönüşü bir genel siyasi afia mümkündür. Ancak bu olmadan da, doğal yargı ilkesinin geçerli olacağı, adil bir yargılama ve tutuksuz yargılanma güvencelerinin sağlanması halinde de pek çok siyasi mülteci hemen Türkiye'ye dönebilir. Örneğin, böyle bir ortamda ben Türkiye'ye dönerim. Bu aslında bir koşul değildir. Demokrasi ve hukuk düzeninin işlediği her ülkede bulunması gereklidir en asgari koşullardır. Ancak, ne yazık ki, bugün ülkemiz bu koşulların çok uzağındadır. Yargı bağımsızlığı savunma hakkının kutsallığı geçerli olmadığı gibi, iskelece ve zulüm hâli kol geziyor. Cümle alem bu durumu biliyor. Bu ortamda başbakanın “Türkiye'de mahkemeler bağımsızdır, isteyen buyursun gelsin” turundan sözleri gerçeği yansıtmıyor ve havada kalıyor.

Politik göçmenlerin yurda dönüşlerini, en başta siyasi iktidarın tavrı belirler. Bu gürkî iktidarın demagogik laflarla durumu idare etmekten öte somut bir iş yapmaya ihtiyacı yok. Bu noktada demokrasi güçlerimize, özel olarak basına, muhalifet partilerine görev düşüyor.

Türkiye'nin başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olnak üzere kabul ettiği uluslararası anlaşmalarla Avrupa ülkelerinde binlerce insanımızın politik mülteci olarak yaşama sorunda bırakılması tam bir celişkidir. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa ile olan ilişkilerinde de sürekli gündeme gelecek konularдан birisidir. Bir zamanlar, “Türkiye hapishanelerinde siyasi tutuklu yoktur” diyen başbakanın, bir süre önce bizler için de “çoğunun durumu çok iyi, zaten Türkiye'ye dönmeye düşünmüyorlar” dediği biliniyor. Bu sözlerin kafa karışımından, konuyu çarpmaktan başka bir anlamı olmadığı gibi, gerçeklerle de bağdaşan bir yanı yoktur. İnançım odur ki; Türkiye'yi babalarının çiftliği sananlar, bizzatı yillardır ülkemizin dışında yaşamaya mecbur edenlerin saltanatı uzun ömrü değil. Muhaliflerine tahammül edemeyenlerin, insanların en temel haklarına el uzatanların saltanatı, dünyanın hiçbir yerinde uzun ömrü olmuştur.

Bir haber, bir insan

Her şeyin boz bulanık olduğu ülkemizdeki dostlara güzel bir insanı tanıtmak istedim.

*Kaybetmiş olsak bile saflarımızdan böyle insanların çıktığını bilmek,
geleceğe duyduğumuz güveni artıracaktır.*

HOLLANDA TÜRKİYELİ İŞÇİLER BİRLİĞİ GENEL BAŞKANI NIHAT KARAMAN ÖLDÜRÜLDÜ...

Geçen haftalarda, Hollanda, Avrupa ve Türkiye basınında gözden kaçmayacak genişlikte yer aldı bu haber. Hollanda kamuoyu, Nihat'ın alacak bir politik cinayetin kurbanı olduğundan hiç kuşku duymadı ama bir başka şeye pek şaşırıldı.

Hollanda'nın en büyük günlük gazetesi "Volkskrant", Nihat'ı ve ölümünü ele aldığı yazılarından birine şu soruya başlıyordu: Ünlü bir pop yıldızına, sporcuya ya da politikacıya bile kolay nasip olmayan böylesine geniş ilgi, saygı ve sevginin konusu olan bu göçmen Türk kimdi? Hollanda Kiliseler Birliği'nden Komünist Partisi'ne kadar uzanan geniş yelpazeden örgütün ortaklaşa ilan vererek kaybindan duydular derin üzüntüyü dile getirdikleri Nihat Karaman kimdi? Kimdi, Hollandalı bir dostun öldürülüğü gece yazdıgı şırrı İlana imza atan Hollandalı feministle, papazın, Türkçeli komünistle, Hollanda Türk-İslam Kültür Derneği Federasyonu Başkanının kişisel saygı ve sevgisini kazanmayı başaran bu insan?

Hollanda TV ve radyosu, büyük günlük basını başta olnak üzere, Hristiyan Demokrat eğilimli "De Tijd" dan, homoseksüel hareketin yayın organlarından "Gay Journal" e kadar her tür ve görüşten yarın yaşamına, mücadeleşine ve kişiliğine saygıyla geniş yer verdiği Nihat Karaman kimdi?

Bizde adettir, bir devrimci, solcu olduğunu veya öldürülüğünden, hele ardından yapıtlar bırakmış bir yazar veya sanatçı da değilse, "Örgütü devrimci mücadeleşti" tanıtılmak yetinir. Devrimcilerin biyografilerinin de, bir kalptan çıkışmış gibi olması gerektiğine neredeyse inanılmıştır. Kuşkusuz, Nihat'ı böyle tanıtmak isteyenler yazacak, söyleyecek çok önemli ve anlamlı şeyler bulacaklardır.

O, HTİB'nin kurucusudur, 1976'dan bu yana genel başkanıdır. Hollanda Kültür Bakanı Brinkman'ın belirttiği gibi, "N.Karaman'ın ölümü salt Hollanda'daki Türkler için değil, hem diğer yabancılardan hem de çok renkli Hollanda toplumu için yeri doldurulmaz bir kayıp". Hollanda Komünist Partisi Yönetim Kurulu Üyesi Anne de Boer'in "De Waarheid" gazetesinde belirttiği gibi, "N.Karaman her ulustan işçisinin Hollanda işçi sınıfı içinde yerini almazı için mücadele verdi". Hollanda'nın büyük günlük gazetelerinden "Het Parool" un yazdığı gibi Nihat "Kadınların mücadeleşine gösterdiği davranışa, barış mücadeleşesi, eşitlik için verdiği uğraş, ayrımcılığa ve ırkçılığa karşı mücadeleşesi" ile Hollanda'da seçkin bir yere sahipti. En büyük günlük gazete "De Volkskrant" in özlü ifadesiyle, "Öldürülen Türk lider Karaman pek çokları için bir bayındır". Nihat'ın, Türkiye işçi sınıfının ve demokrasi ve barış güçlerinin mücadeleşine katkısı öyleşine önemliydi ki yine "De Volkskrant" gazetesinin

belirttiği gibi "Sol idealist Karaman'ın ne durum olursa olsun adının popüler olmadığı bir tek yer vardı: Türkiye Büyükelçiliği".

Ne var ki, tüm bunlar Nihat Karaman'ın "gunesin altında" doldurduğu ve ölümyle bıraktığı boşluğunu anlatmakta yetersiz kalıyor. Çünkü o, dünyayı inandiği Marksist Ülküler doğrultusunda değiştirmek için yukarıda sıralanılanlarla yetinmeyeip, çok zorlu bir mücadeleyle de birlikte yürütüyordu. Nihat için "bireysel olan da politiki". Birey olamadan "devrimci" olmaya çalıştığımız Türkiye'de pek çokumuza ömek olacak bir içtenlik ve kararlılıkla, önce kendisini ve en yakın çevresini değiştirmeye mücadeleşti veriyordu. "Evde kurt, örgütte ve sokatta kuzu" olmayan, yaşamın tüm alanlarında Ülkeleriyle tutarlı düşünün, düşündüğü gibi davranan ve yaşayan iç tutarlılığı olan bir insan olmak için verdiği mücadele, en az yukarıda sıralanınlar kadar önemlidir.

İnsan hakları, demokrasi, kadınların kurtuluşu için yalnız egemen sınıflara ve güçlere karşı değil, kendi kendisile de mücadeleşti içindeydi. Erkek egemen bir dünyada, erkek egemenliğinin tartışılmasının bile abes kaçtığı kökenden gelen, Ispiri Nihat'ı öncelikle yeniliğe ugratmıştı. Öyle ki, onların evi, aile ilişkileri, bu açıdan çok andıran çevremizde bir demokrasi, kadın ve çocuk hakları vahası gibiydi. Belki de bu nedenden, onun ölümüne kocalarına, nişanlılarına ve sevgililerine gösterecek tek yakın örnek de öldürülüğü için en çok kadınlar üzüldü. Bir de çocuklar Öyle ya, kaçının babası Murat ve Soydan gibi "Anneye-babaya geçit yok" diye haksızlığa uğradıklarını dile getirecek olsa Nihat gibi cittideye alındı.

Şimdilerde pek sık yineler olduğumuz "yeni politik kültür"ün pek çok ögesi Nihat'ın günlük örgütse ve politik yaşamının ve davranışlarının doğal bir karakteristiğidi. Alçakgönüllülük, farklı görüşlere hoşgörü göstermek, özleştileri yapma cesareti, farklı ve karşıt düşüncedekilerle ulaşmaları varabilme becerisi, dogmalarдан çok gerçeğe bağlılık, emir ve direktiflerden çok ikna temelinde, insanların aklını ve yüreğini kazanmaya dayalı yönetim tarzi, bir bakıma onun kişiliğinde içselleşmiş özelliklerdi. Bunların önceleri sözde, sonraları önde pek ocereli olmadığı çevrelerde yanlış anlaşımını ve fullanılmasını önleyemese de, Nihat'ı Nihat yapan bu özelliklerin sessiz bir inatla korurdu. İyi ki de öyle yapardı.

Nihat'ın Hollanda göçmen hareketindeki doldurulmaz yeri ve katıları, bu özelliklere silsile bağlıydı. Hollanda Türk-İslam Kültür Derneği Federasyonu İkinci Başkanı Osman Bahadir'ın konuşmasında belirttiği gibi: "Nihat vermeden alınamayacağımı bildirdi. Görüşlerinden vazgeçmeden, ama karşısındakiinin görüşüne saygı göstererek, göçmenlerin çıkarı için uzlaşmalara varma becerisini

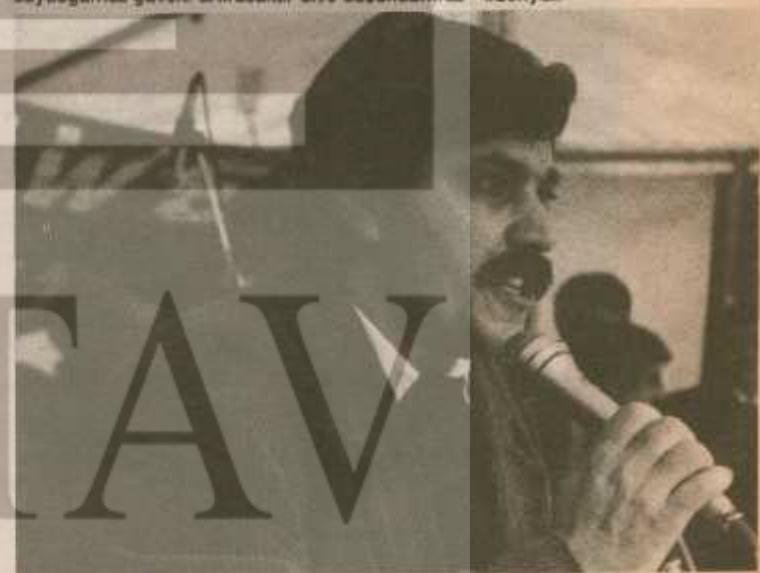
gösterirdi. Mevki hırsı yoktu". Hollanda'nın ilerici haftalık dergisi "De Grone Amsterdam"da hakkında çıkan bir yazda belirtildiği gibi: "Nihat olmaksızın sol görüşü örgütlerde İslam örgütlerinin birlikte çalışmalarını sağlamak olanaksızdı. Sağ ve solun bir organda çalışması açısından IOT (Türkler İçin Danışma Kurulu) ender bir örmektir ve başka hiçbir ülkedeki Türkler arasında bu gerçekleşmemiştir."

Nihat, IOT'un ne başkanı ne de genel sekreteriydi ama Hollanda'daki Türkçeli göçmen kütlesi doğal lideriydi.

Hollanda'daki politik mültecilik yaşamında tanımak şansına eriştiğim güzel insanlardan birisiydi Nihat. Türkiye'ye dönüşümde mültecilik yıllarının kazandırdığı güzel insanlardan birisi olarak onu dostlarına anıtacağımı, tanıtacağımı düşünürüm. Daha 1987'yi 88'e bağlayan gece (Nihat'la Mavilye her zamanı incelikleriyle, "garip kalmasınlar" diye "bekâr" mültecilerden bir grubu evlerine çağırılmışlardı) Bizi Schiphol'den nasıl uğurlayacakları, onların da özgürce gelebilecekleri Türkiye'de bu kez de bizim onları karşılayıp, konuklayacağımız üzerine planlar ve eserler yapmıştık. Sonunda, biz Schiphol'den Nihat'ı, ona Türkiye pasaportunu geri verecek kadar bile özgürleşmemeyen, ölüye bile saygı gösteremeyecek kadar insanlığından uzaklaşanların kol gezdiği ülkemize, Hollanda pasaportıyla yolcu etlik. Onu ülkesine yolcu etmeye gelen çeşitli ulustan, görüşten insanların paylaştığı ortak acı ve saygı ise insana ve onun geleceğine, her şeye karşın güven ve umut duymamıza yetiyordu.

Zaten Nihat'ı da, her şeyin boz bulanık olduğu ülkemizdeki dostlara bunun için tanıtmak istedim. Kaybetmiş olsak bile, onun gibi güzel bir insanı tanımak, saflarımızdan, böyle insanların çıktığını bilmek insanın, Türkiye'nin ve dünyanın geleceğine duyduğumuz güveni artıracaktır dive düşündüm. ■

▼ Nihat Karaman.
Hollanda'daki Türkçeli göçmen kütlesi doğal lideriydi.

YASAL SOL PARTİ: EMEKÇİ ALTERNATİFİ

*Bir partinin ideolojik çerçevesini tayin eden temel belge kuşkusuz ki o partinin programıdır.
Program partinin kimlik belgesidir.*

Sol kamuoyunda tartışılan yasal parti, nasıl bir parti olmalı?

Bir partiyi partiyi yapan esas faktör, kuşkusuz onun sınıf karakteridir. Sınıf karakterinin temel kotası ise, partinin savunduğu gerçek sınıfçı çıkarlardır. Bir örnekle somutlarsak, özellikle Batı Avrupa'da sosyal demokrat partiler sınıf tabanı ve desteği açısından "İşçi partileri" sayılır. Ancak nihai değerlendirmede kapitalist ditzinen - dolayısıyla da artideğer sömürüsünün - devamını öngördükleri için işçi sınıfının çıkarlarını gerçekten savunmuş olmazlar. Bu nedenle "Batı'nın sosyal demokrat partileri, ne kadar çok işçi lesteğine sahip olurlarsa olsunlar, işçi sınıfının partisi salvılmazlar.

Partinin, temsil ettiği sınıfın - ya da toplum kesimlerinin - çıkarlarını gerçekten savunmadığı onun izlediği politikaya bakılarak İrdelenir. Politikaya yön veren ise dumya görüşündür, ideolojidir.

Oyleyse yasal parti meselesinde tartışılmasi gereken konulardan birisi, bu partinin sahip olacaği ideolojidir.

Biliniyor, sol karakterli çeşitli ideolojiler var. Ancak günümüz dünyasında - ve de ülkemizde - sol ideolojiler içinde Marksizm bir hayli ağır basıyor. Oyle ki, doğrudan Marksist olanlar dışında Marksizmden su veya bu ölçüde esinlenmeyen ve etkilenmeyen sol bir harekete rastlanmamıştır. Dahası, Türkiye özgülünde hemen herkes, solda yer alan partilerin, çevrelerin ve kişilere neredeyse tamamı kendini Marksist görüyor. Fakat yine yasal partiyi Marksist ideolojinin damgasını vurması kaçınılmaz gibi gözüküyor.

Mevcut rejimi, onun hukuki çerçevesi, Marksist bir partinin kurulmasına müsaade eder mi? Bir hayli tartışılan bu mesele ayrı bir konu. Sol siyasetler ve solcular üzerinde süregelen baskı ve uygulamalar, bir hayli sıkın-

tıtı göğüslemek zorunda kalacağımızı gösteriyor. Ancak ne yapalım ki, hem emekçi halkın çıkarı yasal bir partiyi dayatıyor hem de böyle bir parti demokrasi mücadeleşinin yol alabilmesi için zorunlu.

Yasal partiyi oluşturacak olanların Marksist olmaları, partinin ideolojisinin netleşmesine yeter mi?

Yetmeyeceği baştan belli. Çünkü herkes kendini Marksist kabul etse bu genellikle diğerlerini en azından kendisile türdeş Marksistler olarak görmüyor. O halde yasal partinin sol hareket içinde kapsayıc bir yaygınlığı olsun isteniyorsa, partinin ideolojisini "inceletilmiş" - isterse "özgürleştirilmiş" - bir Marksizm olamaz, olmamahıdır.

Marksizm'in "kalımı" olur mu?

Bu soruyu tartışmak yasal parti girişiminin realizasyonunda bir fayda getirmez. Marksizmin belli başlı teorik belirlemeleri temelinde anlaşanlar, özgül Marksist yorumlarını da muhafaza ederek bir araya gelebilirler. Üstelik böylesi, partinin fikri hayatını zenginleştirir, onun faaliyetini yaratıcı ve yapıçı kılar.

Kaldı ki "inceletilmiş" bir Marksist ideolojiye yola çıkmak, belki bir tür meydan okumaktır ama böylesinin güncel amaca - yasal siyaset sahnesinin imkânlarından yararlanmaya - ne kadar hizmet edeceğini de bir hayli kuşkuludur. Meselenin bu yamyla da yasal parti başlangıçta olabileceğini - sınırları zorlayabileceği ölçüde Marksist olmak zorundadır. Böyle bir başlangıç, sınırların devamlı zorlanmasıyla, demokratik hak ve özgürlükler mücadeleşinin mesafe katetmesiyle birlikte ve buna paralel olarak yasal partiyi oluşturulanların birbirlerinden etkileşimlerinin sağlayacağı olumlu gelişmeler sonucu, işçi sınıfı içinde köküleşmiş, geniş emekçi yığınlarının aktif destegini sağlamış, ideolojisini giderek oturmuş bir partinin daha baştan hedeflenmesiyle asla çelişmez. Bana kalırsa, meseleye böyle yakışılıdıği ölçüde hem yasal partinin elbirliliğle oluşturulması kolaylaşır hem de yillardır şikayet edilen ve sıkıntısı çekilen bölünmüşliği ve doğuştaklı radikal bir çözüm getirilmiş olur.

Yasal partinin ideolojik hattı nasıl somutlanır, bir başka deyişle nasıl belgelendir?

Bir partinin ideolojik çerçevesini tayin eden temel belge kuşkusuz ki o partinin programıdır. Program partinin kimlik belgesidir. Oyleyse yasal partiyi elbirliği ile oluşturacak olanların programa ilişkin bakış açıları ortaya koymaları, programatik meselenin soñ ka-

ruyunda açıkça ve canlı bir şekilde tartışılmasına imkan sağlamaları, partinin ideolojik hattının belgelenmesinde son derece yararlı olacaktır.

Ben bu yazda programa ilişkin teorik analizlere girmeyeceğim. Sadece program anlayışım dile getirmeye çalışacağım. Teorik analizlere program tartışmasının gelişmesi sürecinde, gerektiği ölçüde başvurmayı daha yirinde görüyorum. Amerika'yı yeniden keşfetmiyoruz. 1980'e gelene dekin ülkemizde azısanmayacak sayıda Marksist ideolojili yasal parti kuruldu. Özellikle 1960 sonrasında deňeylerin parti programının oluşturulmasına hayli yardımcı olacağı kanısındayım. Şayet 1980'den sonra dünyanın ve ülkemizin bir hayli değiştiği, bu nedenle önceki parti programlarının hepten demode olduğu ileri sürülecekse elbette ayrıntılı teorik analizlere ve tartışmalara ihtiyaç duyulacak demektir. Ancak ben ne dünyadaki ne de Türkiye'deki 80 sonrası gelişmelerin, ülkemiz şartlarında Marksist bir partinin programına ilişkin klasik bakış açısını değiştirmemizi gerektireceği kanısında değilim.

"Klasik" bakış açısından söz ettigime göre programa ilişkin söyleyeceklerim büyük ihtiyatla bilineni tekrar olacaktır. Ancak, bir hafızı tazelemeden öteye pek yararı olmayacak olsa da, madem ki program yasal partinin kimlik belgesi sayılacaktır, öyleyse görüşlerin açıkça dile getirilmesinden başka yolumuz yoktur.

"Program, bir partinin elde etmek için uğrunda mücadele ettiği her şeyi açık seçik ve kısa olarak ifade eden bir bildiridir." İşçi sınıfı partisinin programına ilişkin bu veciz klasik belirleme, bugün de yasal parti programının hazırlanmasında yardımcı olabilir.

Partinin "elde etmek için uğrunda mücadele edeceği şeyler" in başında iktidar gelir. Bu, sadece emekçi karakterli partiler için değil, ne türden olursa olsun bütün siyasi partiler için geçerlidir. Zaten siyasi partiyi dişsi örgütlerden ayrıdden de onun bu niteliğidir. Bir başka deyişle, iktidarı hedeflemeyen bir parti, parti olamaz, olsa olsa bir tür hayır derneği olur. Gerekçesi ne olursa olsun, iktidarı hedeflemeyen bir parti, kendini istediği kadar "parti" diye takdim etsin, hiç kimse tarafından parti olarak kabul edilmez. Çünkü sınıflar arasındaki ilişkilerde nihai kararı iktidarı clinde tutan verir. Ve bunu da herkes böyle biliir. Bu durumda, emekçi halkın çıkarlarını savunan bir parti, örneğin sömürü ve

baskiya karşı mücadele verirken, aynı zamanda iktidarı hedeflemiyorsa, emekçi yiğinlar için siyasi bir örgüt olarak bir anıam ifade etmez. Çünkü sömürü ve baskiya son verilmesine giden yolun, ilk başta iktidara gelmekten geçtiğini her emekçi sağdusuya dahi biliyor.

"İktidarı hedeflemek" iktidara gelmeye yeter mi? Somutlarsam, parti iktidarı hedefliyor diye, nüfusun ezici coğullugunu oluşturan emekçi halk elbirliğiyle partiyi desekleştip iktidara mı getirir?

Hic de böyle olmadığını, olmamasının da çeşitli sebepleri olduğunu biliyoruz. "İktidarı hedeflemek" siyasi bir parti olabilmenin ön şartıdır, yoksa iktidara gelmenin değil. İktidara gelebilmek için her şeyden önce buna muktedir olmak gereklidir. Oysa hele siyaset sahnesine yeni ayak bastığında parti hic de güçlü olmayacaktır. Burada uzun uzun üzerinde duramayacağım pek çok faktör yüzünden de kolay güçlenmeyecektir. Emekçilerin coğulluğu uzunca süre partiyi, en azından iktidarı almaya muktedir bir örgüt olarak göremeyeceklerdir. İktidarı hedefliyor olsa bile iktidar vaadetmeyen bir partinin geniş yığınsal destek sağlamasını beklemek hayalciiktir.

Parti nüfusun ezici coğullugunu, emekçi halkın çıkarlarını savunuyor, ama bu coğullugun desteğini sağlayamıyor. Evrensel planda tamik olduğumuz bu olsunun nedeni bellidir. Emekçi karakterli bir parti, gücünü, emekçi yiğinların kendisine sahip çıkmasından, emekçilerin kendilerini, partileri aracılığıyla iktidarı ele geçirecek yegane güç olarak görmelerinden alır. Bu da onların, partinin sadece kendileri sayesinde iktidara gelmeye muktedir olabileceğinin bilincine ulaşmalarıyla mümkünür. Bir yandan burjuvazinin egemenliği, bir yandan da geçmiş asırların toplumun omuzlarına çöken mirası bu bilincin yığınsal boyutlara ulaşmasını engellemektedir. Böyle olunca emekçilerin coğulluğu kendi çıkarlarını savunan partinin, kendilerinden bağımsız, bizatîhi parti olarak güçlü ve iktidarı almaya muktedir olup olmadığına bakmaktadır. Sonuçta parti yeterince güçlü görünenin için iktidar adayı olarak nüfusun coğullugunun desteğini kazanamamakta, böylece esas güç kaynağından yoksun kaldığı için de iktidarı almaya muktedir olamaktadır.

Bu bir kısır döngüdür ve günümüzde kapitalizm altında yaşayan ülkelerde bu kısır döngüden kurtulmanın yollarını aramak hemen bütün Marksist partilerin başlica uğraşıdır.

Tikanıklığı aşmanın çaresi tikanmaya yol açan olgunun giderilmesinde gibi gözükmek. Madem ki yiğinlar partinin, kendilerinin ona sahip çıkması halinde güçlenebileceği bilincine kolay ulaşamıyorlar, öyleyse partiyi yiğinların gönüllilik hayatına sokmaya çalışmak gerekiyor. İşte güncel taleplerin, demokratik hak ve özgürlüklerin hayatı önemsi bir kez daha bu noktada açığa çıkıyor. Partiyi yiğinların hayatına sokacak olan onun günümüzdeki sıkıntıları, acil talepleridir. Parti emekçilerin çekmekte olduğu sıkıntıları tizerine gittiği, acil talepleri yükselttiği ölçüde yiğinlar da yanık uyandıracak, bu somutluk üzerine inşa edilecek demokrasi mücadeleyi yiğinla-

rin kanlılığını sağlayabilecek, demokratik hak ve özgürlükler yiğinların onlara sahip çıkışlarıyla ete kemiğe bürünibilecek ve işte ancak böyle mücadele içinde sinayarak yiğinlar kendilerinin - ve dolayısıyla partinin - neye muktedir olabileceği bilincine ulaşabileceklerdir. Özellikle ülkemizin verili şartlarında, yukarıda sözünü ettigim kısır döngüden kurtuluşta, böyle bir yol izlemenin belirleyici olacağı kanısındayım. Öyleyse partinin, onun kimliğini belirleyen esas iktidar programının yanı sıra bu programa ek niteliğinde, onu tanımlayan güncel bir demokrasi programına sahip olması gerekecektir.

Partinin, emekçi halkın iktidarı hedefleyen programı neleri kapsamadır?

Bu yazida programın kendisinden çok ona bakış açısını ele almayı çalıştım. Benim görüşümne göre program, mevcut burjuva partilerinin tümüne, onların program ve icraatlarına karşı bir emekçi alternatif oluşturmakla yükümlüdür.

"Emekçi alternatif" olmanın ön şartı, sömürü ve baskının ortadan kaldırıldığı, emekçinin kendi kendisinin efendisi olduğu, emekçilerden başka efendinin bulunmadığı bir düzeni, yani sosyalizmi öngörmektedir. O halde sosyalizm programatik bir hedef olmalıdır. Sosyalist bir dönemin oluşturulabilmesinin ön şartı, partinin, emekçi halkın öncü gücü ve temsilcisi olarak iktidara gelmesidir. Ancak günümüz Türkiye'sinde iktidara gelinir gelinmez sosyalizme geçmek, mevcut ekonomik ve sosyal şartlar altında imkan dahilinde olmadığı gibi böylesini zorlamak doğru da değildir. Çünkü Türkiye'nin kronikleşmiş bunalımının başlıca nedeni, emperyalizme bağımlı tekeli ekonomik yapı ve onun üzerinde yükselen üstyapı ilişkileridir. Dolayısıyla emekçi halkın kurtuluşu doğrultusundaki ilk adım, büyük üretim araçlarının özel mülkiyetine son verilmesi ve emperyalizmle olan tüm bağımlılık ilişkilerinin kesilerek bağımsızlığın kazanılmasıdır.

Günümüzde bağımsızlığı kazanıp korumanın yolu barışçı bir politika izlemekten, barışı savunmaktan, dünyamızı tehdit eden nükleer tehlkiye karşı çıkmaktan, dünya barış güleriley dayanışma içinde olmaktan geçiyor. Barış mücadele ile antiempyeralist mücadele iç içe; bu ikisi birbirini tamamlıyor. Öyleyse barışçı görevleri hakkıyle yerine getirebilmek için de emperyalizmle bağlı koparmak gerekiyor.

"Başka bir ulusu ezen ulusun kendisi de bağımsız olamaz". O halde Türkiye'nin bağımsızlığı, aynı zamanda sovenizme son verilmesini, TC sınırları içinde yaşayan herkesin eşit şartlara sahip olmasını, evrensel ilke olan kendi kaderini tayin etme hakkının herkese tanınmasını gerektirecektir. Bu, aynı zamanda programın emekçi alternatif olabileceğini bir gerekdir.

Nihayet, demokratik hak ve özgürlüklerin yiğinlara maleşilimcsine ket çeken başlıca engel tekeli burjuvazidir, onun kontrol ettiği devlet mekanizmasıdır. Emekçi alternatif ise, toplumun hayatında ve yönlendirilmesinde, emekçi halkın her kademe aktif olarak katıldığı bir demokrasiyi halkın kendi demokrasisini getirmekle yükümlüdür. Büyük üretim ve dolaşım araçlarının kolektif halkın mülkiyetine geçirilmesi, tekeli burjuvazının eko-

nomideki egemenliğini sona erdirirken, aynı zamanda onun demokrasi üzerindeki vesayetinin ortadan kaldırılmasının maddi temelini yaratarak, halkın yiğinlarının demokratik hak ve özgürlükleri, kendi iktidarları altında, kendilerinin çok yönlü gelişmelerinin hizmetine koşmalarını mümkün kılar. Böylece çalışanların kendi kendilerini yönettileri halk karakterli bir demokrasiye geçilmiş olur.

Özetle, "emekçi alternatif" antiempyeralist, antimonopolist, ve antişoven ve demokratik nitelikli kökü dönüştürmek istiv etmektedir.

Yasal partinin sahip olması gereken program iltiğin olarak ilk ağızda söyleyebileceğimiz bu kadar. Bu yazida programa bakış açımı ortaya koymaya çalıştım. O nedenle programın somut olarak nasıl olması, bölümleri ve bu bölümlerin içerikleri gibi konulara değinmedim. Ayrıca one sürdürüğüm programatik-hedeler arasındaki organik ilişkilere de girmedim. Programa ilişkin tartışmaların sol kamuoyunda mesafe kateimesiyle birlikte bu konuların da daha ayrıntılı olarak ele alınması mümkün olabilecek.

Marx'ın ünlü sözüyle "gerçek harekette atılan her adım bir düzine programdan daha önemlidir." Ne ki bizim, yasal platformda henüz "gerçek bir hareketimiz" dahil mevcut değil. Ve bu "gerçek hareket" in elbirliğiyle kotarılmasının yolu da, önce davranıştan, sonra da bu hareketin ortak senedi ve kimlik belgesi nitelikindeki parti programını hep birlikte tartışıp oluşturmaktan geçiyor. ■

* Tabii buntarın tersi de geçerlidir. Esas anlamda ideolojiyi belirleyen sınıfın varlığıdır, onun çıkarlarıdır. Ancak bu maddi temelden harekete bir kere dünya görüşü sekillerip, ideoloji ana hattıyla belirlendi miydi artık siyasi çizgiye damgasını vuran ideoloji olur. Ve pek ünlü deysiye "ideoloji yiğinlara maloldugu maddi bir günde dönüşür".

aziz nesin KORKUDAN KORKMAK

gitti!

Kapitalistler kendileri herkesten çok daha iyi bilirler ki, sermaye dünyanın ve tarihin en korkaklarıdır. Kendisi korkak olan sermaye, yayılabilmesi için korkutmak korkudan korku üretmek kendisi için korkulan bir ortam yaratmak zorundadır. Sermaye, korkudan korku duyulan bir ortamda varlığını sürdürür.

değerli kitaplar yayınılar.

YASAL PARTİ, YASALLAŞMA

Yasal parti girişimi ile yasallaşma et ile tırnak gibidir.

Örtüş dergisinin Haziran 1988 sayısında yayınlanan "Yasal Parti Girişiminde Solcu

Aydınların Rolü" başlıklı yazımada "... yasal bir parti oluşturmakla yasala çökmek birbiryle gelişmez; bunlardan biri, diğerinin karşılıklı olarak görülemez. Aksine yasal parti yasallaşma sürecine hız katar, yasallaşmayı çabuklaştırır. Çünkü yasal partinin günümüz şartlarında acil hedefi, demokratik hak ve özgürlüklerin savunulması ve toplumda geçerli kılınması olacaktır. Yasal partinin varlığı ve

faaliyeti demokrasi mücadelebine ivme kazandıracaktır. (...) Böylece otoriter rejimin ömrü daha kısalacak, demokratik hak ve özgürlüklerin bir bütün olarak kazanılması, bu kapsamda yasallaşma hakkının elde edilmesi daha yakınlaşacaktır. (...) yasal parti bunun başlica manivclalarından birisidir" diyordum. Konuyu biraz daha açmak istiyorum.

Uzunca bir süreden beri sol kamuoyunda tartışılan - ve zaman zaman da bir hayatı tavşayan - solda yasal bir parti oluşturulması girişimi, yasallaşmanın filen kazanmasının ve yasallaşmanın önündeki hukuki engellerin kaldırılmasının en etkili ve sonuc alıcı yolu dur.

Yasal partinin oluşturulması, hep altı çizdiğim gibi bir süreç meselesiştir. Bu süreç, yasal parti konusunun tartışılmasıyla birlikte zaten başlamıştır. Önümüzdeki dönemde de sanıyorum - ve de umuyorum - daha da hızlanarak sẽrek. Örneğin sol hareket içinde saygın kazanmış ve temsilî nitelî sahip bir ekibin, partiyi elbirliğiyle oluşturmak için sol kamuoyuna çağrıda bulunması, kuşku yok ki süreci iyimlendirir. Ancak bu, yasal partinin realizasyonunda başlangıç adımdır. Partiyi oluşturacak esas süreç bundan sonra baylar. Bu süreç, partinin niteliği, işlevi, kapsamı vb. çeşitli konularındaki tartışmaları, partinin programına ve tüzüğe ilişkin çalışmalar - ki tü-

zük ve program sol kamuoyunda yaygın bir şekilde tartışıldıkten sonra, kolektif ürünler olarak nihai hallerine getirilmelidir kanımcı - ve partinin yurt çapında örülmüşü kapsar. Sürecin ne kadar alacağı simdiden kestirmek zordur. Açıkça görülebileceği gibi gerçekten sonuç alınması, yani sol kamuoyunda, sosyal demokrasiden daha radikal alternatiflere özlem duyan işçilerle, emekçiler arasında yaygın bir destek ve katılım sağlanması isteniyorsa, yoğun fakat sabırı, karşılıklı anlayış ve hoşgörüye dayanan bir çalışma sürecinden geçmek gerekecektir.

Bu süreç, aynı zamanda yasallaşmanın da kazanılması süreci olacaktır. Çünkü bir halkın en sağlam ve kalıcı bir şekilde kazanılmasının yollarından birisi - ve birincisi - o hakkı filen tasarruf etmektir. Yeryüzünde, çalışan geniş yığını doğrudan ilgilendiren ne kadar demokratik hak ve özgürlükler varsa, hemeri hepsi bu yoldan kazanıp topluma maleştilmişlerdir. Bugün yasal bir parti oluşturmak için girişimde bulunmak ve bu girişimi yurt çapında yoğun bir faaliyet sürecine sokmak, solcuların en mesru hakkıdır. Mevcut rejim bu kapsamındaki çalışmaları sabot etmek istese de solun sahip olduğu toplumsal meşruiyet zorluklarının göğüslenmesinin başlıca gönücü olacaktır. Kaldı ki, hukuki sınırların zorlanması, "ben kendi sınıf hukukundan başka hukuk tanımam" çocukların yararılmadıkça - yani amaç bağıcyı dövmek değil de özüm yemekse - mevcut rejim de, toplumsal meşruyetin dayattığını kabullenmek zorunda kalabilir. Ve böylece yasal partiyi adım adım örmeye süreci, bu olgunun bizzat kendisi, aynı zamanda yasallaşmanın filen ve hukuka kazanmasına hizmet etmiş olur.

Ancak bu kadarla da kalmayacaktır. Yasal partinin oluşturulması sürecinde düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki yasakların kaldırılmasına ilişkin çalışmalar doğal olarak önemli bir yer tutacaktır. Yasal parti girişiminde yer almak isteyenler aynı zamanda, 141 ve 142 başta olmak üzere düşünce ve örgütlenme hakkını yasaklayan veya kısıtlayan tüm yasakların kaldırılması, yasaklı partilerin üzerindeki yasağı son verilmesi için mücadele vereceklerdir. Böylece yasal partinin oluşturulması çalışmaları, bir yıyla yasallaşmanın kazanılması sürecine ivme katacak, yasallaşmanın savunulduğu değerli bir platform sunacaktır.

Zaten yasal parti girişiminde yer alanların aynı zamanda düşünce ve örgütlenme üzerindeki yasakların ve kısıtlamalarının kaldırılma-

si için varlıklarını sarfetmeleri çşyanın tabiatı gerecidir. Çünkü bunun aksi binilen dahı kesmek olur. Siz hiç düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü savunmayan, bu ugurda mücadele etmeyen solcu gördünüz mü? Demokles'in kılıç altında sırğit oturmaya kim ister?

Kıscası yasal parti girişimi ile yasallaşma adeta et ile tırnak gibidirler. Her ikisi yekdiğerini tamamlar. Yasal parti sürecinin gelişmesi yasallaşmanın kazanılması çabuklaştırır ve kolaylaştırır. Buna karşılık yasallaşmanın önünde engellerin temizlenmesi yasal partinin oluşturulmasındaki zorlukların göğüslenmesine katkıda bulunur. Üstelik yasal partinin oluşturulması ile atbaşı yürütulen düşünce ve örgütlenme özgürlüğü mücadele, sürecin bir noktasında semeresini verebilir ve diğer demokratik hak ve özgürlüklerle birlikte düşünce ve örgütlenme hakkı da bir bütün olarak kazanılabilir. Acil demokrasi mücadeleümüzde, daha fazla memnunluq duyabileceğimiz bundan başka bir şey olamayacağı gibi, böylesi kuşkusuz işimizi daha kolaylaştırır.

Bu durumda "yasallaşma ile yasal parti girişimleri karşı karşıya koymamak gereklidir" türünden "endiseler" niye? Madem ki bu ikisi birbirini bütünlüyor, bu tür vurgulara başvuranın ne anlama var? Yoksa yasal parti girişimi ile yasallaşma, birbirinin karşısına konabilir mi?

Gördük, konuşması mümkün değil ama, ne yazık ki filiyatta bu karşılıklı birbirini tamamlayıcı ilişkisi tek yanlı olarak bozulabiliyor. Örneğin sol nitelikli yasal bir partinin oluşturulması tartışmaları sürerken, "Türkiye'nin yasal bir sol parti ihtiyacı olmadığı" ileri sürüülüyor, siyasi yelpazenin "demokratik" bölüm lebalep dolu iken "demokratik bir parti"nın kurulması savunuluyorsa bu, yasal partiyi karşı ekmaktır. Üstelik bunu yapınlar, bir yandan yasal partinin elbirliği ile oluşturulmasını reddederlerken, ote yandan da yasallaşma için mücadele veriyorlarsa - ki bu onların kuşkusuz en doğal hakkıdır - bu olup bitenin adı, düpədüz, yasallaşmayı - hem de sadece kendi yasallaşmalarını - yasal parti girişiminin karşısına koymaktır.

Daha, örneğin yasal parti girişimi yeni bir canlanma dönemine girmek üzereyken, yasalaşmak kapsamında - olmayacağı ayan beyan ortadayken - adıyla aynı yasal parti kurmaya kalkısmak - üstelik bunu bir başma yapmak - yasallaşmayı, yasal partinin tam da karşısına koymaktan başka bir sey degildir. Nitelik gericekte olmuş olan da budur ve söz konusu olay yasal parti girişimine olumsuz etkide bulunmuştur. Demek ki yasal parti girişiminde yer alanların yasallaşmaya engel olmaları filen mümkün değildir ama kendi yasallaşmalarını her şeyin önüne koyanların yasal parti girişiminde olumsuzluklara yol açmaları pekâlâ mümkün olabilemektedir. Tabii bundan yasallaşma mücadelesi de zarar görmekte, yasallaşmanın kazanılması gecikmekte.

Oyleye yasallaşma ile yasal partiyi karşı karşıya koymamak türünden "endiseler" bir çeşit ozelestir olarak mı değerlendirilmek gerekiyor?

Dilerim ki böyledir ve yine dilerim ki yasal parti girişimine, dolayısıyla yasallaşma mücadeleşine zarar verecek benzeri emrikkilerle bir daha karşılaşmayız. ■

Kendi yasallaşmalarını her şeyin önüne koyanların yasal parti girişiminde olumsuzluklara yol açmaları pekala mümkün olabilemektedir.

Not: Ağustos sayısındaki yazımada bir atlama olmuş. Atlanan yer bilimsel açıdan önemlidir. Düzeltme yapmaktadır.

yarar var. 12. sayfa 2. satır "Biliniyor... " diye başlayan 4. paragrafın ilk iki cümlesi şöyle olacak: "Biliniyor, ilkel komunal toplumdan sıkılık sınıflı topluma geçmesinde toplumsal artı ürün belirleyici rol oynamıştır.

Toplumanın bir bölümünün çalışmadan yaşayabilmesi, o topluma çağdaşlıkların hayatı kolaylatıcıları içia gerçekli üründen bir miktar daha fazlasının üretilmesine bagdadır."

Amerika, Amerika-6

JOHNNY'NİN DİLLERE DESTAN CEHALETİ

ABD'de ekonomik-siyasi iktidarı elinde tutanlar, toplumu ülkede ve dünyada olan bitenden bilerek habersiz bırakıyor, eğitimi bunu sağlayacak şekilde yönlendiriyorlar.

yi ki atalarımız Amerika'nın yolunu bulabilmışlar, 24 milyon yetişkin Amerikalı, yanı her yedi kişiden biri, dünya haritasında ABD'nin yerini bulamıyor". National Geographic Society kurumunun başkanı Gilbert Grosvenor ABD dahil dokuz ülkede 10.820 yetişkin arasında yapılan araştırmamın sonuçlarını böyle değerlendirdi. İsviçre, F. Almanya, Japonya, Kanada, İtalya, Fransa, Britanya, Meksika ve ABD'de yapılan ortak araştırmada tarih, coğrafya ve siyasetle ilgili sorulara verilen karşılıklar Amerikalıların, özellikle de genç Amerikalıların dünyadan ne denli habersiz olduğunu bir kere daha gösterdi. 18-24 yaş grubundaki Amerikalılar sıralamada sonuncu oldular. Araştırmaya katılan Amerikalılar'dan ancak yanından azı Britanya, Fransa, Güney Afrika ya da Japonya'nın yerini harita üzerinde bulabiliyor. Yarısı Varşova Paktı üyesi ülkelerden birini dahi bilmıyordu. % 32'si ise NATO üyesi bir ulkenin adını söyleyemez durumdaydı. % 16'sı Sovyetler Birliği'nin NATO üyesi sanıyordu. Her on Amerikalı'dan en az biri ABD'nin "komünist blok'a dahil olduğunu düşünüyordu. Ve daha neler, neler...

Araştırma, öncekilerin sonuçlarını da doğruluyor. Grosvenor "atalarının yolu bulabilmiş olması" na şıkrededürsün, yolum nasıl bulunduğu bilmeyenlerin sayısı milyonlarla ölçülüyor. 1986'da bir yıl Amerikan tarihi dersi görmüş olan lise öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada, her üç kişiden biri Kolumb'un Amerika kıtasına 1750'den sonra geldiğini söylemiş. Öğrencilerin % 68'i Amerikan İç Savaşı'nın başlangıcı ve bitiş tarihini bilmiyor. Bilimleyenler arasında örneğin 1. Dünya Savaşı'nın ya da Pearl Harbor baskınının tarihleri de var.

Fen bilgisine gelince, Illinois Üniversitesi'nin 1985'te yetişkinler arasında yaptığı bir araştırma Amerikalıların üçte birinin molekülün ne olduğunu bilmediğini, üçte ikiden

fazlasının da radyasyonun ne olduğunu anlamadığını gösteriyor. Yabancı dil öğrenimi ise Amerikalılar için tam bir kabus. Ortaöğretimdeki Öğrencilerden yalnızca % 20 kadarı bir yabancı dil öğrenmeye hevesli görünüyor ve bu dersi seçiyor. "Amerika 1 Numara" imajının "efendim karısımızdaki Ingilizce öğrenin" şeklindeki uzantısı yabancı dil bilmezlik ve Öğrenmeziğin, dolayısıyla tecrit olunmuşluğun teşvikinden başka bir şey değil. Sonuçta, Amerikalılar'in dış ülkelerde düştükleri gülünç durumlar ve cehaletten doğan kendini beğenmişlikleriyle dalga geçen binlerce fıkra türemiş durumda. Aslında ABD'de yaşayanların Ingilizcayı ne kadar bildiklerine bakar, yabancı dildeki başarısızlıklarına hiç saşmamak gereklidir. Federal İstatistik Bürosu'nun 1986'da günlük basına yansıyan verilerine göre, tüm ülke çapında yapılan araştırmada ABD'de yetişkinlerin % 13'ünün okuma yazma bilmediğini göstermiş. Ama esas çarpıcı yan, okuma-yazma testini geçemeyenlerin % 0,8'inin üniversitede okumuş, % 6'sının lise mezunu, % 18,6'sının bir süre liseye devam etmiş, % 34,3'ünün ise 6 ile 8 yıllık bir eğitimden geçmiş olması! Washington Post'un benzer doğrultudaki saptamalarına göre 60 milyon yetişkin Amerikalı (18 yaşın üstündekilerin üçte biri) gazete başlıklarını bile sonuna kadar okuyamaz halde. "Eğitim görmüş" bu kişileri bir yana bırakırsak, B.M. ve rilerine göre ABD okur-yazarlık sırasında dünyada 49'uncu. Bir de bunların hesaba katıldığı düşünün!

Mesele salt bir "eğitim meselesi" değil. Söz konusu olan, ekonomik-siyasi iktidarı elinde tutanların toplumu bilerek ülkede ve dünyada olan bitenden habersiz bırakmaları, eğitimi bunu sağlayacak şekilde yönlendirmeleri. Büyük sermayenin çıkarları doğrultusunda yoğunlukla düşünme tarzi ve kavramlarını, düşünce yerine kalıpları, değer yargısını yerine klişeleri dayatmanın en önde gelen yollarından birisi bu. Somut sonuçları açısından, etkili olduğu da ortada. Öyle ki, Amazon'u Mısır'da, Vladivostok'u Almanya'da, Ganji'yi Brezilya'da sanan adam, minicik Grenada'nın ABD'nin "hayati çıkarlarını tehdit ettiği"ne neden kolayca inanmasın? Tarih diye bir yeri tahrifat ve manipülasyonla karşı karşıyayken, "komünizme karşı haçlı seferi"nin doğruluğunu-yanlışlığını nasıl ayırdırsın? Dünyayı en az sözcükle ve "televizyon ne verdiy-

se o kadar" algılamaya yönelik Amerikalı, tüm film boyunca toplam bir daktilo sayfası laf eden Rambo'ya neden hayranlık duymasın? "Güçlü olanın haklılığı"na neden ikna olmasın?

Johnny'nin dillere destan cehaletinin bir kere daha sergilendiği şu günlerde, Amerikan kütüphanelerine yönelik bir faaliyet stüriyor. Kütüphaneye bu artan ilgiyi gösteren % 40'sı kitap okumayan sırada Amerikalılar değil, FBI. "Kızıl casus" arama histerisi şu sıralarda kütüphaneleri de sarmış durumda. FBI'nın hazırladığı "Library Awareness Program" kütüphaneçileri "uyanık" olmaya çağrıyor. Buna göre istihbarat görevi yapması istenen kütüphane görevlileri, bilimsel-teknik buluşmalarla, haritalarla ya da savunma-silahlanma konularıyla ilgilenen kişileri izleyip, rapor edecekler! Tam da yukarıdaki cehalet tablosuna denk düşen bir faaliyet.

Sıradan Amerikalı'yi "özgürük aşağı", "mütessibis" vb. etiket ve klişelerden sıyrıp, olduğu gibi gördüğünüzde ayırdıcı bir niteliğinin koyu cehalet olduğu ortaya çıkıyor. Johnny'e çizilen kader hem căhil hem de bir cehaletinden ötürü alabildiğine kaba ve kavutsız olmak. "Eğitim"den beklenen de onu böyle, etrafına yabancı, dünyaya bigâne ve yönlendirilmeye hazır tutmak.

▼ Coca Cola ve Amerikalı. ABD'de eğitim, düşünce yerine kalıpları, değer yargısı yerine klişeleri koymayı hedeller. O zaman da yoksa Amerikalı, Rambo gibi "güçlü" olanın haklılığını inanıyor.

Yalçın Yusufoğlu

SİYASAL KÜLTÜR VE 12 EYLÜL

Siyasal kültürümüzün çekim noktası 16. Son Türk Devleti.

Siyasal yaşam bu merkezi otoriteyle ve etrafındaki resmi ideolojiyle belirleniyor.

Halen ülkemiz siyasal yaşamının içinde bulunduğu yüzeysellik ve seviyeliksiz politik ortamın en belirgin özelliği. Bu durumdan en çok yararlananlar da iktidar partisinin aferistleri, arivistleri. Buna karşılık, muhalefet partileri, sınırları çizilmiş, kuralları konulmuş bir politika sahnesini peşinen kabul etmişler, gözlerini kamuoyu yoklamalarının verdiği oy yüzdeindeki değişimlere dikmişler, ANAP'ın oyları düşecek, kendilerinin artacak ve bir dahaki genel seçimlerde iktidar güneşin doğacak diye beklemektedir.

Iktidar partisine alternatif olarak çıkan partilerin muhalefetinde öze değin bir içerik yok, suyuna tırı bir muhalefettir gidiyor. Örneğin, ana muhalefette sayılan, üstelik de sosyal demokrat olan partinin -döntüm noktası diye tanıtlıon- "görkemli, görkemli" diye yere göye konulamayan son kongresine bakınız, sosyal demokrasının "muhalefetin görkemliliği"nden ne anladığını görürüz. Geçtiğimiz genel seçimlere limonla giren SHP, kongre-

sinde bu kez havanda limonata döverek yaz sığlığında partili serinletiyor. Bir genel başkan adayı partilileri "güneşi zaptetmeye" çağrıyor, sağ kanadın genel sekreter adayı "gelin canlar bir olahm" diye sesleniyor, sol kanadın onde gelen bir ismi K. Evren'i eleştirmek için bula bula Hafize Özal'ın Sülemaniye'ye gömülmüle kararnamesini buluyor ve bu eleştiriyle büyük alkış tophuyor. Böylece, demokrasının, insan haklarının bulunmadığı, milyonlarca insanın yoksulluktan, geçim sıkıntısından acı çektiği ve kiran kirana bir kurtlar sofrasına dönüşmüş ilişkiler çerçevesinde acız kaldığı bir ülkede sosyal demokrasi "şimdilik muhalefeteyim" diyetek ekonomik-sosyal sorunlar için parmağını kırpatmadan dudan dernek bir dahaki seçimleri bekliyor.

Iktidar partisine gelince, Önce uniforma gölgelerindeki yasaklı bir seçimle parlamento doğunuşunu sağlamış, rejimin mutemedi olmuş, bu doğrultukla yayısı değişti ve üçte bir oy karşılığı sandalye sayısını üçte ikiye yaklaştırmış, aynı iskeleme miktarına dayanıp ye-

reli seçimler ve referandum atraksiyonu yapıyor; gelecek yıl Çankaya'da, rejimin nizamîyesinde nöbet devir-teslimine hazırlanıyor. Basın bu parti yönetimini de, onun kabinesini de liberal diye tanıtıyor.

Liberalli kendi karihasında bir iktidar partisi, yerli standartları benimsemiş sosyal demokrat bir ana muhalefet partisi, demokratlığı Demokrat Parti'nin adından gelen bir başka muhalefet partisi politik ortamı belirliyorlar, daha doğrusu asıl belirleyici ögenin taşıyıcıları oluyorlar. Çünkü bu partilerin hepsi üzerinde siyasal kültürümüz var. Siyasal kültürümüzün çekim noktası ise 16. Son Türk Devleti. Siyasal yaşam, onun temel değer yargıları, normları, kuralları, şartlanmaları hep bu merkezi otoriteyle ve onun etrafında tabulardan, naslardan, haması laflardan oluşturulmuş resmi ideolojiyle belirleniyor. Resmi ideoloji: göre Silahlı Kuvvetler devletin bâni, hâmi ve sahib-i aslisı. Hukuk, genel oy, parlamento, diğer temsili kurumlar, siyasi partiler, basın vb. ancak mer-

Arslan Başer

Kafaoğlu

TAM SEKİZ YIL GEÇTİ

Bir askeri yönetim, mutlu azılılığın işine, seçimle gelen iktidardan daha çok yarar.

12 Eylül üzerinden tam sekiz yıl geçti. Sekiz yıldır insanlar haklarının bir çوغunu, yirminci yüzyıl insanların bir demokrasi ülkesinde kullanıldığı gibi kullanamıyor. Örneğin dernek kurma özgürlüğü kâğıt üzerinde. Sendikal işlemler sıkı kontrol altında. Türkiye'de çalışanların yüzde sekseninin sendika kurma ve yüzde 90'ının grev yapma hakkı yok. Sendikayı bir yana bırakın devlet memurları kendi meslek kollarını korumak için dernek kurma hakkından bile yoksun.

İnsanlar faşist ceza yasasıyla suç sayılan düşüncelerinden dolayı doğal yargıcı gidemiyor. Bu gibi suçların yargılanması için, özel uzmanlık mahkemeleridir bahanesi altında, adli

gûvencesi tartışılabilir yargılardan kurulu Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin önüne çkartılıyor. Bir yazı dizisi mahkemece mahkûm edilmeden daha birinci yazı çıktığında durulurabilüyor. Türkiye'de polis hiçbir demokrasi olmadığı kadar ve yurttaş özgürlüklerine karşı yetkilerle donatılmış. Hükümet, düzen, siyasal fikirlerini beğenmediği kişilerin peşini cezaevlerinde bile bırakmıyor. Bu kişi orada da işkence yapıyor ve bu nedenle de cezaevlerinde açlık grevleri birbirini izliyor. Bütün bunlar 12 Eylül Harekatı ile berilinen bir "halkı küçük gör"en, "halkı soyut devlet kavramının bir kölesi" olarak kabul eden devlet başkanının TV'de yıllar yılı halka, yığınlara maalesef başarıyla aşıladığı

bir felsefenin, bir devlet anlayışının doğal sonucudur. Aslında "12 Eylül Türkiye'si" en çok o günlerde parlamentoda bulunan hangi partide en çok yaklaştırmıştır? sorusunun yanıtı kesin ve açıkta: Milliyetçi Hareket Partisi felsefesine. Bu daha ilk günlerde belli olmuştur. Partinin düşüncesi üreticilerinin başında gelen Agâh Oktay Gürer, 12 Eylül'den birkaç ay sonra "tarihte fikir ve ideolojisi iktidarda olduğu halde, kadroları hapiste olan böyle bir parti görülmemiştir" derken epeyce haklıydı.

12 Eylül sağ ve solun vuruşması nedeniyle ülke bağımsızlığının tehlîkeye düşmesi dolayısıyle değil, bütün yasal engellere ve eylemlere karşın "solun güçlenmesi" olayının saptanarak, daha fazla güçlenmesini önlemek amacıyla yapılmış bir askeri darbedir. Askeri yönetimi de ülkede kendi istediği gibi bir tutucu dengenin artık iktidarda kalamayacağım anlayan Amerika Birleşik Devletleri büyük ölçüde motive etmiştir. Amerika'nın haber alma örgütleri Türk ordusunun kendi askeri ve siyasi felsefeleriyle yetişmiş üst kademelerinin yönetimine el koymalarında kendi ülke çıkarları açısından yarar görmüşlerdir. Bunun böyle olduğu o dönemde yazılmış

AYIN KONUSU

12 EYLÜL

21

kezi otoritenin çevresindeki yörüngeleerde hareket edebiliyorlar.

Orneğin, İç Hizmet Talmınamesi'nin bir maddesi bir anda tüm bu kurumların üzerine çakılıyor ve onların hepsini bir kenara itebiliyor. Dün olduğu gibi bugün de hukukun üstünlüğünden, parlementer rejimin faaliyetlerinden, çoğulcu sistemin meziyetlerinden, millî iradenin öneminden bolca söz ediliyor, ama eskaza parlamento ya bir emr-i hak vâki olsa -gerçi hâlihazırda böyle bir darbe ye hacet yok, fakat diyelim ki, böyle bir müdahale zühr etse - bakanlar, milletvekilleri, parti ileri gelenleri eşlerine "hanım cantamı hazırla, bırazdan beni almaya gelirler" diyeceklerdir. Basın memleketcin huzura kavuştuğunu, politikacıların işleri çığırından çıkararak darbeyi kaçınılmaz kıldıklarını yazacak, üniversitelerin yönetici kurulları destek bildirişi kaleme almak için ivedilikle toplanacak, kahvehane politikacısı "ben ihtişal olacağımı söylemiştim, iyi oldu, zaten bize Ataturk'ın eli sopası bir adam lâzım" diye buyuracak-

tür. Darbeyi yapanlar başta olmak üzere siyasetin içindekiler "en kısa zamanda demokrasiye geçilmesi" temennisiyle demokrasiye olan bağlılıklarını dile getirecekler, darbe karşısında demokrasiden geçenler, demokrasiye geçilecek günleri beklemeye başlayacaklardır. Böylece, öznesi belli olmadığı için ancak edilen kiple ifade edilebilen bir fiil dillerde tekerlenip duracak ve o fiilin "özne"lığı biz-zat mevcut fiili durumu yaratmış olanlara bırakılacaktır.

Sözünü ettigimiz politik kültür, kuşkusuz ki, 12 Eylül'le oluşmadı, zaten vardı, ama 12 Eylül'e iyiden iyiye pekişti. O hâle geldi ki, ortam biraz gerginleşse - son örneğini Özal'a yapılan suikast girişimi ertesinde gördüğümüz gibi - hemencecik "ara rejim"den, "demokrasının bir tehlike atlattığından" söz ediliyor. Kenan Evren 12 Eylül öncesinden söz edecek olsa, basından siyasi partilere uyarı seslerinin yükselmesi demokrasi savunuculuğu sayılıyor.

Siyasetçiler, politik kalemler 12 Eylül'den çıkartılan derslerden söz ediyorlar, sık sık konusustan, siyasal hoşgörünün konu açıyorlar, ama 12 Eylül'ün siyasi kültürdeki yerine, bu kültür değişmeden toplumun da, devletin de gerçek bir demokratikleşme sürecine giremeyeceğine pek az kişi denimiyor.

Öte yandan "Türkiye değişiyor, Türkiye değişiyor" sözü sık sık tekrarlanıyor. Türkiye değişiyor, elbette değişiyor da. toplumsal siyasi kültürümüzde merkezi otoritenin yeri bir türü değişmiyor. Evet, toplum değişmiştir, 12 Eylül 1980'in getirdiği politik koşullar da kısmen değişmiştir, ama ne rejim değişmiştir, ne de onu vareden politik kültür.

Ne de olsa Müslüman milletiz, hayır da, şer de Allah'tan gelir diye bir kez iman etmişiz. Fakat besbelli ki, şerden başka bir şey geldiği yok yukarıdan.

Durum böyleyken, gözümüzü yukarıya dikip "bu kadar serir olma, bıraz da mağfur ol, kerem et birlikte demokrasiyi kuralım, ül-

keyi esenlige götürelim" diye bir niyazda ya da temennide veya teklife bulunarak siyasal kültür değişmez, "Türkiye değişiyor" saptamalarının birtakım politik illüzyonlara dönüştürüldüğü siyasal çözüm aranışlarıyla demokrasiye erişmez.

Politik yaşamın ileriye ve yeniye doğru değiştirilmesi ancak mevcut siyasal kültürün içindeki demokrasi karşıtı öğelerin bertaraf edilmesiyle mümkün olabilir; böyle bir yenilenme ya da iyileşme ise her şedyen önce merkezi otoritenin hem merkeziyetçiliği hem de otoriterliği geriletilerek başılabılır. Politik güçler dengesi demokratizm lehine ancak bu yoldan değişimye başlayabilir. Bu amaç doğrultusunda asloolan, yoğun bir siyasal ve düşünSEL çalışmaya yığınların aktif siyasete çelikmesidir.

Herhangi bir toplumsal politik kültür, kuşkusuz ki, verili bir toplumun ve belli koşullar bütünlüğünün ürünüdür; bir sosyal bilinciliğin formu olarak ekonomik, sosyal, tarihsel, ulusal, gelecek faktörlerden, toplumsal psikolojiden etkilenir, adalet duygusunun, ahlâk anlayışının, dinsel yargiların, estetik düzeyin -diğer sosyal bilinciliğin formalarının, ya da onların sistemlerinin, alt sistemlerinin -o verili koşullardaki biçimlenişle karşılıklı etkileşim içindedir. Bu etkenlerin tüm toplamı tarafından belirlenir, kendisinin geçirdiği evrim ise onlar üzerinde etki yapar, ilh.

Bir toplumun siyasal kültürünün gelişmesi, yetkinleşmesi insanların en geniş şekilde toplumsal yaşamın tüm alanlarına gönüllü ve yaratıcı katılımlarının gerçekleştirilebilmesiyle ve kitleler ile politika arasındaki yabancılığın kaldırılmasıyla mümkündür. Bir başka deyişle, yığınlar politik yaşamı etkileyebildiklerini, değiştirebileceklerini gördük ►►

**Politik yaşamın ileriye ve
yeniye doğru
değiştirilmesi ancak
mevcut siyasal kültürün
incekleri demokrasi karşıtı
öğelerin bertaraf
edilmesiyle mümkün
olabilir.**

cilt cilt kitapla kanıtlanmıştır. Mehmet Ali Birand'ın askeri darbeyi anlatan ve yayımlanmadan önce zamanın genel kurmay başkanı da okunup, esası hiçbir düzeltme görmeden yaymieranın kitabı, Ufuk Güldemir'in Sayın Evren ile General Rogers'in nasıl bir noktada birleşiklerini ayrıntılarıyla belirleyen "Kanat Operasyonu"nu anlatan kitabı bu yazınlara en önemli iki örnek olarak gösterilebilir.

Halkımız önceden yararlı ve kaçınılmaz olarak gördüğü 12 Eylül operasyonunun kendine nelere mal olduğunu yeni yeni görmektedir. Bir askeri operasyonun engellenmesi ve sivil toplumun bütün koşullarıyla, kesintisiz süregitmesi istek ve endişesi içindedir. Açıba bunun yolu nedir?

II

Bunun yolu demokrasıyla "tam" hale getirmektir. Bize demokrasiyi yanlış öğrettiler. Değerler ki "belli dönemlerde -bu dönemler dört ya da beş yıl olabilir- halk kendini yönetenleri seçerse, bu demokrasıdır". Oysa demokrasi bu degildir. Demokrasi kendi içinden halkın seçtiği bir iktidar da olsa, bu iktidarın ne yaptığından, ne gibi kararlara vardığının, bu kararları nasıl uyguladığının halk tarafından kesintisiz ve etkili biçimde denetlenmesi an-

lamına gelir. Halk iki seçim yili -günü- arasında bir iktidarn yapıp etkilerini denetleyemiyorsa o ülkede demokrasi olmaz. Güçlülerin örgütleri iktidarları etkiler. Yani hükümetler sadece güçlü biçimde örgütlenmiş sınıf ve katmanların daha doğrusu sadece bir sınıfın -sanayici- ile aracılık katmanın etkisinde onların yarattığı etkiler doğrusunda yönetirler tilkeyi. Doğal ki adına bazen "mutlu azınlık", bazen "komprador burjuvazı" denilen bu ittifakın üyeleri Türk halkın çatılarıyla çelişki halindedir. Bu çelişki kısa bir sürede ortaya çıkar. Çelişkinin ortaya çıkışıyla en örgülü grup, yine bu "mutlu azınlık"ça, ya da filkenin dışından bu mutlu azınlıkla karşı karşıya ülke üzerinde pazarlık yaparlarca görevde çağrırlar.

Kuşkusuz bir askeri yönetim, mutlu azınlığın seçimle gelen bir iktidardan daha çok işine yarar. Seçimle gelenlerin, emekçilere karşı uygulamaları yakın veya uzak bir gelecekte yapılacak seçimleri düşünerek girememesi olasılığı vardır. Askeri yönetmeler kendi içzatlarında bu gereği çekinmeden dile getirirler. Derler ki, onların (yani seçimle gelenlerin) aşağılık seçim kaygılarıyla (I) yapamadıklarını biz yapacağız derler. Yaparlar da... Or-

neğin 12 Eylül iktidarının emekçilerin çıkarlarını bir seçimle gelen -geldi varsayılmış- bir MHP iktidarı bile yapamazdı. Bu nedenle oylara doğru tanıt (teşhis) koymam. Ve askeri iktidarların doğası gereği emeğe karşı olacaklarını ve zaten bunun için görevde çağrılmış unutmayalım.

Ancak bir demokrasi eğit halk üretimi ilişkileri çerçevesinde ve üretim sürecinde, tipki sanayiciler, tefeciler ve aracılık gibi örgütlenir ve bu örgütler bilinci ve güçlü hale gelirse, ne seçilmiş yönetimler bu kadar kısa dönemde bu derecede kokuşabilirler ne de bir sınıf ve katman ittifakı en örgülü silahlı grubunu seçenler yerine iktidara çağrılabılır ve ne de bu çağrıma olsa da, silahlı bir güç ciddi bir muhalefete karşılaşmayı ve belki de yenilmeyi gözle almadan iktidara el koyabilir.

**Halkımız önceden yararlı
ve kaçınılmaz olarak
gordüğü 12 Eylül'ün
kendine nelere
mal olduğunu yeni
görüyor.**

AYIN KONUSU

12 EYLÜL

leri oranda ona ilgi duyarlar, sosyal yaşamındaki etkinliklerini siyasal yaşam kanalından geliştirebileceklerine, iyileştirileceklere inandıkları ölçüde politik bakımdan aktiflesirler.

Bu nedenle, toplumu ileri götüremek isteyen sosyal ve politik güçler her seyden önce hem toplumsal, hem de siyasal alanında bağımsız bir güç halinde varolabilmek, o bağımsız gücü meydana getirecek halk yoğunlarının - her alanda - kendi bağımsız ve özberk kurumlaşmalarını gerçekleştirmek, varolanları geliştirmek, güçlendirmek, söz konusu kurumlaşmaları, örgütlenmeleri bir araya getirmek için çabalarını yoğunlaştırmak zorundadırlar. Unutulmamak gereklidir ki, toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan yiğimlar siyaset ve devlet dışında ne denli güçlüseler, ne denli örgütülseler, onların siyaset üzerindeki belirleyicilikleri, etkileri ve faaliyetleri de o denli güçlü ve sonuc ahlı olacaktır.

İşte, ülkemizdeki ileri güçlerin ilerliği, esas olarak taşıdığı bağımsız güç olabileme potansiyelinden, yetisinden ve realitesinden gelmektedir. Ama bu varoluş, bugünkü gibi küçük bir varlık halinde kaldığı sürece salt politik alanın indirgenir ve bu durumuyla kayda değer politik bir güç haline de gelmeyecektir.

Bugün ülkemizin en ivedi sorunu demokrasıdır, toplumun da, devletin de demokratikleşmesidir. Ne ki, bu demokratikleşme açısından, devlet dışından gelecektir, ancak ondan sonra devlete yansıyacaktır. Devletin topluma demokratikleşmeye hizmet edebilmesi için demokratik güçler tarafından yönetilmesi, yanı evvela kendisi demokratikleştirmesi gerekmektedir. Bugünkü yönetimin devleti demokratikleştirmesi beklenemez. Böyle bir beklenmedi, ya hiçbir şey yapmayı beklemek - gerçekte de beklemek - olsa ya da rica minnet bir konsensus aranışıyla yönetimde ödün üstine ödün vermeye dönüsür. Oysa 12 Eylül'ler ve onların politik kültüründen bir yazıçı değildir. O siyaseti veri kabul edip muhalefet yapmak da muhalefet değildir.

Demokrasi ve siyasi kültür açısından yerli sosyal demokrasi ile onun solundukiller arasındaki başhefa fark buradadır. Sosyal demokrasi geleneksel merkezi otorite kutsamasını benimsedi, andımız politik kültürünü edinmiş, onun bir parçası olmuştur, merkezi otoritenin içindeki kurumlardan ve kurallardan dışarı çıķıp özberk bir sosyal - politik güç haline gelmemiştir.

Politik kültürde yer etmiş tabuların, kavramların, anti-demokratik önyargıların, sayısal koşullanmaların toplum bilincinden dışlanmasının, siyasal kültürün köklü bir demokratik içeriğe, demokratik bir değerler sistemine kavuşması, böyle bir siyasal bilincinin - ve siyasal aktivitenin - yaratılması, geniş yiğinların devlete kul de şıl, ülkenin yurttaşları oldukları bilinciyle tercihlerini, görüşlerini belirleyecekleri koşullara varılmaya için yoğun çalışma göstermek tüm demokratik kesimlerin işidir. Sosyal demokrasi de bu güçlerendir. Ama unutmamak gereklidir ki, merkezi otoritenin sosyal demokrasiden daha soldaki güçlere ve düşüncelere tahtamılı yoktur. Ona böyle bir tahtamılı ve hoşgörü çağrısı çıkarmakla ilerde ne siyasal ne de sosyal bir güç haline gelmek mümkün değildir. Sol kendi gücüyle, kendi örgütlenmesiyle, birleşmesiyle, politika sahnesinde temel güçlerden birisi haline gelmek ve halkın siyasal olsun ya da olmasın tüm demokratik kurumlarıyla bizatlı kendi sosyal ve özgürlük varoluşunu yaratmasına yardımcı olmak zorundadır. Solun varoluş nedeni buradadır, sol bu nu başarmadıkça "dünyayı değiştirmeye" öngörüsü süslü bir söz olmaktan öteye gidemez.

**Gözümüzü yukarıya dikip
"bu kadar şerir olma,
kerem et birlikte
demokrasiyi kuralım,
ülkeyi esenliğe götürelim"
diye bir niyazda bulunarak
siyasal kültür değişmez.**

belirleyecekleri koşullara varılmaya için yoğun çalışma göstermek tüm demokratik kesimlerin işidir. Sosyal demokrasi de bu güçlerendir. Ama unutmamak gereklidir ki, merkezi otoritenin sosyal demokrasiden daha soldaki güçlere ve düşüncelere tahtamılı yoktur. Ona böyle bir tahtamılı ve hoşgörü çağrısı çıkarmakla ilerde ne siyasal ne de sosyal bir güç haline gelmek mümkün değildir. Sol kendi gücüyle, kendi örgütlenmesiyle, birleşmesiyle, politika sahnesinde temel güçlerden birisi haline gelmek ve halkın siyasal olsun ya da olmasın tüm demokratik kurumlarıyla bizatlı kendi sosyal ve özgürlük varoluşunu yaratmasına yardımcı olmak zorundadır. Solun varoluş nedeni buradadır, sol bu nu başarmadıkça "dünyayı değiştirmeye" öngörüsü süslü bir söz olmaktan öteye gidemez.

12 Eylül'ün ekonomi politiği

KISKACA GİRDİK

Ekonominin ve toplumsal yapıyı, yerli ticari sermaye, uluslararası tekeller, 12 Eylül üçlüğünün kuskacına içine alınıyor.

Türkiye, 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle, önceki dönemlerden çok farklı bir ekonomik ve toplumsal süreçte sokulmuş bulunuyor. 12 Eylül, yoğun bunalım döneminde ekonomik sorulara çözüm için öngörülen 24 Ocak ekonomik önlemlerini tamamıyor, onlara kalıcı bir nitelik kazandırıyor. Ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmeleriyle, tam bir bütünsellik gösteriyor. 12 Eylül'ün gerçek niteliğinin anlaşılması için bu bütünselliğin gözden uzak tutulması ve konumunun iç ve dış gelişmeler çerçevesinde saptanması gerekiyor. Nicel ve nitel farklılıklar gösterse de, Türkiye'nin ekonomik gelişmesi, özel girişimciligi güçlendirmeye dayanıyor. Bu durumda, 12 Eylül sonrasıının gelişmelerinin kavraması için, önceki dönemlerle farklılığının netleşmesi yönünden, konunun tarihsel gelişime içinde sergileneceği zorunlu oluyor.

Az gittik, uz gittik

Ülkemizde, özel girişimciligi güçlendirme yoluyla ekonomik gelişmenin sağlanması anlayışının egemen olması, kesinlik uygulama alanı bulması, ikinci Dünya Savaşı sonlarından başlıyor. Ondan önce, özel girişimi güçlendirmeye dayanmış bir politika izlenmekle birlikte yerli özel sermayenin yetersizliği, kamu girişimciliğini one çekiyor. Ulusal bağımsızlığı ekonomik bağımsızlıkla tamamlamak isteyen Cumhuriyet hükümetleri, yerli üretimi artırmanın, üretim olanaklarının genişletmenin çözümünden kamu girişimciliğine buluyor. Savaş sonrasında, yerli ticari sermayenin gelişmişliği ve özellikle ABD'nin istemleri, özel girişimciliğin egemen olmasını sağlıyor. 12 Eylül öncesinde uygulanan özel girişimci politikanın belirleyici özelliklerinden biri, yerli üretim olanaklarının geliştirilmesine, giderek, yerli sermayenin sanayi sermayesine dönüşmesine, önem vermesidir. Dönemin hükümetleri, iç pazarı yabancı mallara açmıyor, ekonomi yazısında bilinen adıyla, dışalı yerine yerli üretim politikası izliyor.

Sonra, özel girişimci niteliklerine, bunu açıkça vurgulamalarına karşılık, 1980 öncesi otuz yılının hükümetleri, kamu ekonomik kuruluşlarını (KIT'i) özel kesime devir işlemelerini yapamıyor. Bunun yerine, KIT'in, özel girişimle ortaklıklar kurarak, uez girdi sağlayarak ve nitelikli personel gereklimelerini karşılama gibi yöntemlerle, çok yoğun bir biçimde özel birliğine destek olmaları yoluna gitiliyor. Ek olarak, KIT'in 1950'li yıllarda temel tüketim malları, 1960'lı yıllarda ara malları ve 1970'li yıllarda da yatırım malları üretimde işlev görmeleri sağlanıyor.

Üçüncü nokta, gelir ve bölümüm süreçleriyle ilişkilidir. 12 Eylül öncesinin yönetimleri, işçilerin, memur ve emeklilerle köylülerin satın alma gücünü azaltma yoluna gidemiyor, mutlak anlamda yoksullaşmalarını sağlayamıyor. Varolan görevli demokratik ortamda hükümetlerin toplumsal istemleri gözardı edemeleri, özellikle 1960'lı yıllarda sendikal hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi ve işçi sınıfının örgütü ugurasi bu politikanın izlenmesinde etken oluyor. Ek olarak, yerli üretme dayah gelişime anlayışı da, iç pazarın genişletilmesini, buradan salt emeğiyle geçinenlerin alım gücünün azaltılmamasını gereklidir.

Türkiye, bu koşullarda 1970'li yıllara giriyor. Ancak, iç ve dış gelişmeler, 1960'lı yılların demokrasi içinde sanayileşme türü gelişime anlayışına izin vermiyor. ABD, Dünya Savaşı sonrasında başlayarak, Türkiye'nin demir-çelik, petrokimya ve kâğıt gibi alanlarda, ağır sanayi kurmasına, sürekli karþı cikiyor. Aynı istem, Dünya Bankası ve IMF çerçevelerince sürekli vurgulanıyor. Ülke içinde, hak ve özgürlüklerin yaygınlaşması, sermaye kesimini arkutuyor. 12 Mart 1971 askeri müdahalesi bu çerçevede gerçekleştiriliyor, hak ve özgürlüklerin sınırlanması yoluna gitiliyor. 1970'li yıllar, dışalı yerine yerli üretim biçimini sanayileşme politikası için, bir sınav oluyor. O yılların hükümetleri, bu politikada israr ediyor, makine ve motor sanayilerinin kurulması, bu amaçla KIT'in yeniden öne çıkması gündeme geliyor.

Ulke 1970'li yılların sonlarında, ekonomik ve siyasal bunalıma strüktleniyor. Dış ödeme güçlüğü ve enflasyon, şiddet eylemlerinin yoğunlaşmasıyla tamamlanıyor.

... Ve 12 Eylül'e ulaştık

Ulke 12 Eylül'e geldiğinde, ekonomik ve toplumsal bunalım doruk noktasında bulunuyor. Bunalımdan çıkışın siyasal çözümü, hak ve özgürlüklerin olabildigince sınırlanması, demokratik süreçlerin sona erdirilmesiyle bulunuyor. Ekonomik sorunun çözümü de, Türkiye'nin dünya kapitalist sistemiyle **tümüyle bütünlüğüne** oluyor. Büyünlleşme, gelişmiş kapitalist ülkelerin çok açık ve keskin bir işbölümü kavgası verdikleri dönemde oluyor. Sanayileşmiş ülkeler, kendi aralarında teknolojik üstünlik ugurasi veriyor, bu alanda yanıyor, rekabet ediyor. Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerin pazarlarına egemen olmadı, işbirliği ediyor; az gelişmiş ülke pazarlarını paylaşımı yoğunlaşıyor. IMF ve Dünya Bankası destekli bu süreç, sanayileşmiş ülkelerin teknolojik üretimini, beyinsel üretimini tam bir kuskançılık kendileri için tutma-

AYIN KONUSU

12 EYLÜL

Yakup Kepenek

23

larını, az gelişmişlerin ucuz emek, ucuz hamde kaynağı olmasını sağlıyor.

12 Eylül'ün ekonomi politiği, bu çerçevede, açıklık kazamıyor. Gerçekte, 12 Eylül, yalnızca, ekonomide dışa açılma süreçlerini sürekli kılmakla kalıyor. Getirdiği yasal ve kurumsalitizenmelerle, uluslararası tekelci sermayenin çıkarlarına, gelişmiş kapitalist ülkelerin istemelerine siyasal ve toplumsal uyumu sağlıyor; daha doğrusu, bütünsel bir çöküntü ve yıkımın aracı oluyor. Sonuçta, ekonomik ve toplumsal yapı, bu süreçten çıkar sağlayan yerli ticari sermaye, uluslararası tekeliler ve 12 Eylül üçütünün kıskacı içine alınıyor.

Bu kıskacı ekonomik içeriği piyasa ekonomisine öncelik verilerek dışa açılma biçiminde sunuluyor. Oysa, bu süslü önermerin altında yatan, üretimsizlik, işsizlik ve dış borçlanmadır.

12 Eylül dönemi, üretim olanaklarının genişletilmesini sağlayamıyor, sermayeyi üretken sermayeye dönüştürmemiyor. Nitekim, ekonomik bunalının en yoğun olduğu 1978-79 yıllarında ulusal gelir içinde yatırımların payı % 22 dolayındaydı, bu oran sürekli bir azalma eğilimiyle 1987'de % 17,6'ya düşüyor. Tüm özel girişimci szlere karşın, özel kesimin yatırımlarının ulusal gelire oranı, aynı yıllarda, % 11'den % 7,5 dolayına iniyor. 12 Eylül öncesinde, yurda gelen yabancı özel sermayenin % 87 gibi bir bölümüm imalat sanayiine gitmektedi, bu oran günümüzde, % 55 dolayına gerilemiş bulunuyor. Toplam yatırımlar içinde, tarım, madencilik, sanayi ve enerji gibi üretken sektör yatırımlarının payı da, % 56'dan % 38 dolayına inmiş bulunuyor. Tüm bu göstergeler, bir gerceğin kanıtları; 12 Eylül ekonomisi, toplumsal üretim olanaklarını genişletmemiyor. Sermaye, ticari sermayeye dönüşürken, işsizlik çg gibi büyüyor, OECD verilerine göre % 80'ini yaşıları 15-25 olan gençlerin oluşturduğu 7 milyon kişi işsizdir.

12 Eylül dönemi ekonomisinin en başarılı olduğu alan, dışsatının artırılmasıdır. Doğrudur, Türkiye'nin dışsatını bu dönemde dört katma yakın artmıştır. Ancak bu artış,

üretim artışından kaynaklanmıyor, dışsatıma verilen aşırı parasal desteklerden doğuyor. Çok basit bir hesapla kolayca görülebilir ki, bir dışsatımların Merkez Bankası'na maülü, bu parasal destekler nedeniyle, satış fiyatının en az % 50 fazlasına geliyor. Bugün örneğin 1400 liraya satışı bir dışsatımlarına banka en az 2100 lira ödüyor. Ek olarak, ülkenin dış ticaret fiyat oranları, ekonomiin zararına işliyor. Türkiye, bir birim dolarım için, 1979'a göre bunun iki katı dışsatılm yapmak zorunda kalıyor. Dışsatımların artışı, ülke yokulsunuşuyor.

Ekonominin dış dünyasının asıl ilginç boyutu, dışalının göreli ve aşamalı biçimde serbest bırakılmasında görülüyor. Ülke, uluslararası tekelci sermayenin pazarı yapılıyor. Dış krediler humur karşılığında veriliyor, yine çok sözü edilen artan dış "itibarin" arkasında yançıplak gerçek, ülkenin bir açık pazar konumuna getirilmektedir. Yabancı sermaye ise, bankacılık, mühendislik, danışmanlık, satış hizmetleri ve bir ölçüde de turizm sektörlerine yoğunlaşıyor.

Üretimi ve yatırımları artırımayan 12 Eylül ekonomisi, ülkenin bir ucuz emek cenneti olmasını sağlıyor. İşçi, memur, emekli ve köylü gibi emeğiyle gecinen toplum kesimlerinin satm alma gücü, sürekli biçimde düşürülmektedir. 1979'daki düzeyinin en az % 60 altına inmiş bulunuyor. Vergileme dahil, tüm düzenlemelerini özel sermaye birikimini artırmaya göre yapan bir anlayış, sonuçta, bunu başaramıyor. Yukarıda de濂ndığı gibi, özel yatırımları artırımayor. Sonuçta, sekiz yıl boyunca yinelelen tüm "istikrar" özlemlerine karşın, ekonomi, ne dış ödeme güçlüğünden ne de enflasyon baskısından kurtuluyor. Uygulanan politika, amaçladığı bu sorunları bile çözüme yetmiyor. Bunalım giderek derinleşiyor. Herhangi bir ekonomi politikasının başarın ölçütü, üretim olanaklarının ölçüde genişlettiğidir. 12 Eylül bu ölçüté göre, tam anlamıyla, başarısızdır. Ancak, 12 Eylül, bu başarısızlığına koşut olarak, büyük yıkımı, toplumsal ve siyasal gelişmelerde gösteriyor.

Toplum, ekonomik ve siyasal baskı altına

da tutuluyor. Yoğun baskı ve kapkaraklı anti-demokratik ortam, toplumsal gelişme yolunu tıktı. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki sınırlamalar, sendikal haklar başta olmak üzere örgütü hak arama yollarının kapatılması, basın özgürlüğünün kısıtlaması 12 Eylül'ün ekonomi politikasını tamlayan öğeler oluyor. Bunu, üniversitelerin kişiye dönüştürülmesi tamamıyor, beynler turbana sarılıyor, yüzyıllardır değişik kültürlerin beiği olan Anadolu, tam bir kültür yozlaşmasına tamik oluyor. Gencevik beynlerin geliştirilmesi yerine, Ortaçağ karanlığı tekelci sermayenin sömürlüsünü biraz daha artırmak için, egemen kılınıyor.

Sonuç, ya da nasıl bir yarın?

12 Eylül rejimi, ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunlara çözüm getiremediği gibi, varolan sorunların daha da ağırlaşması sonucunu veriyor. Dış borçlar, 12 Eylül öncesine göre üç katlanıyor, işsizlik artıyor, ulusal üretim olanakları genişlemiyor. Toplumun değişik kesimleri geleceğe umutla, güvenle bakamıyor. 12 Eylül, fazlının besleyicisi, süt anası olan, 1980 öncesinin şiddet eylerinden doğan korkuya gündemde tutarak, sürüyor.

Bu karanlık gidiş son verilmesinin bir tek yolu bulunuyor. Demokrasiden, ulusal bağımsızlıktan ve özellikle yerli üretimden ne de enflasyon baskısından kurtuluyor. Uygulanan politika, amaçladığı bu sorunları bile çözüme yetmiyor. Bunalım giderek derinleşiyor. Herhangi bir ekonomi politikasının başarın ölçütü, üretim olanaklarının ölçüde genişlettiğidir. 12 Eylül bu ölçüté göre, tam anlamıyla, başarısızdır. Ancak, 12 Eylül, bu başarısızlığını koşut olarak, büyük yıkımı, toplumsal ve siyasal gelişmelerde gösteriyor.

Once, Türkiye ekonomisi bir yol ayırmadır. Özel girişimciliğe dayalı gelişme, tek başına, yeterli değildir. Dolayısıyla, sattı, sattık sözlerine karşın, kamu girişimciliği varlığının sürdürülecektir. Özellikle temel mal ve hizmetlerin üretilmesiyle, en yeni teknolojilerin alınmasında ve giderek yerli üretimde, KİT'e önemli işlevler düşmektedir. Hızla artan, 60 milyonlu nüfuslu bir ulus, yalnızca imparatorluk döneminin görkemli askeri başarılarıyla bir teknoloji ve uzay çağının olacak olan 21. yüzyıla giremez. Türkiye ekonomisi, çağdaş üretim tekniklerini, yeni teknolojileri bir noktasından "yakalamak" zorundadır. Bu süreçte, araştırma birimleriyle, özerk üniversiteleriyle, beynine dayalı üretimin de gelişmesini sağlayacağından çok önemlidir. Bu tür bir ulusal amaca ulaşılmasında, kuşkusuz, kamu girişimciliği öne çıkmaktadır.

Sonra, demokrasının tüm kurum ve kurallarıyla, bir yaşam biçimi olarak yerleşip derinleşmesi, önem kazamıyor. Çağımız, değişik toplum kesimlerinin örgütü hak arama yollarını buldukları çağdır. 12 Eylül'ün insanları yalnızlaştırın, baskı altında bireyciliğe iten anlayışının yerini, kesinlikle, sendikalar, dernekler, kooperatifler ve meslek birlikleri gibi toplum kesimlerinin örgütleneceği süreçler almalidır. Bu durumda en güncel sorun, coğulcu ve katılımcı demokrasiye işlerlik kazandırılmasıdır. Bu doğrultuda olacak toplumsal ve ulusal bilinc, bu bilincin düzeyi ve niteliği, 12 Eylül'lerin de gerçek sonu olacaktır. ■

Herhangi bir ekonomi politikasının başarı ölçütü, üretim olanaklarını ne ölçüde genişlettiğidir. 12 Eylül bu ölçüte göre, tam anlamıyla başarısızdır.

Ancak 12 Eylül, bu başarısızlığına koşut olarak büyük yıkımı toplumsal ve siyasal gelişmelerde gösteriyor.

▲ Ucuz emek cennetinin çalışanları. 12 Eylül'de işçilerin satınalma gücü düşürüldü, bir bardak demli çayı bile ucuzca çektirmek ortaya çıktı.

İCRAAT ANAYASAYA UYGUNDUR

"Anayasal düzen" e geçişimizden altı, "parlamentter rejim" e geçişimizden beş yıl sonra, "anayasa dahilinde müdahale" dönemini tüm tezahürleriyle birlikte yaşıyoruz.

Anaya düzeni" ne geçişimizin "demokrasi dönüş" ulameti olmadığı, her gün karşı karşıya geldiğimiz demokrasi dışı icraat ve görtüntüler bir kere daha anlaşıyor. Bizzat kendisi demokrasiyi sona erdiren bir müdahalenin trunuşu olan 1982 Anayasası'nın "demokrasi" mızın güvencesi, seçilmecse devlet başkanı seçilirse Cumhurbaşkanı olarka işbuşunda bulunan Evren'in ise bu "güvence" nin kefili olduğu düşünülürse, bu görüntülerde şansıdacak yan yok. 12 Eylül'ün kurumlaşma sürecini darbemin dışında müttalâ etmek yanılışına düşmeyenler, darbeyle yaratılan faklı durumun artık "anayasal düzen" e döntülmüş bulunduğu anlamakta güçlük çekmeyorlar.

"Anayasal düzen" e geçişimizden altı, "parlamentter rejim" e geçişimizden beş yıl sonra, "anayasa dışı" müdahaleye şimdilik gerek bırakmayan bir "anayasa dahilinde müdahale" dönemini tüm tezahürleriyle birlikte yaşıyoruz. Gerçekte, 12 Eylül'ün bugünden ne bekleniği, "demokrasi" ye resmen geçişimizden önce, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde açıklanmıştır: "Bir ülke böyle mütemadiyen sıkıyönetim idaresi altında tutula-

maz. Öyle bir idareye sahip olmamız ki, artık mevcut yönetimler böyle sıkıyönetime başvurmadan bu tür olayların üstesinden gelebilisinler".⁽¹⁾ Başta 1982 Anayasası olmak üzere mevcut rejimin hukuki çerçevesini çizen yasalar ve tüm mevzuat bu anlayışa uygun olarak şekillenmiş, askerin gözetimi ve eli altında bir "demokrasi" den ote hiçbir beklenmeye kağıt üzerinde dahi cevaz verilmemiştir. Kaldı ki hiçbir illüzyona kapılmamak gerektiği en açık biçimde defalarca anlatılmıştır: "El sırtımıza bir şey bırakmama niyetindeyiz. Hiç olmazsa bizden sonra gelenler rahat etsinler. 12 Eylül günü yaptığı konusunda nelere degindiysem, gerekeni yapılmış, ilgili kanunlar çıkarılmış (...) birtakım hususların düzeltilmesi için tedbirler alındıkça birtakum çevrelerde belli rahatsızlıklar başlıdı. Onlar zannettiler ki söylediklerim o zamanın heyecan içinde söylemiş şeyledi. Hayır sevgili vatandaşların onların hepsi teker teker düşünüllererek söylemiş şeyledi. Bunlar arasında okullarımız vardı, Üniversitelerimiz vardı, yargı organları vardı, dernekler vardı, diğer anayasal ve anayasal olmayan kuruluşlar vardı".⁽²⁾ Filli iktidarı "anayasa düzeni" ne dönlüşürme yolunda gereken tüm adımlar atıldıktan sonra, tanklar artık gönül rıhatlığıyla sokaklardan anayasa hükümlerine çekilmişdir.

"İç düşman"

12 Eylül rejiminin kurulmasına temel taşılarından en önemlisini oluşturan 1982 Anayasası'na yurttashların bir kısmı "İç düş-

man" olarak gören şu yaklaşım egemendir: "Çağımız gizli savaş devrinin yaşamaktadır. Düşman hudiilardan saldırıyor, hedefi olan toplumun içine nüfuz ederek ayırtıcı, bölücü, milli bağıları ve dayanışmaları tahrif edici ve milleti içinden parçalayıcı mihraklar ve unsurlar halinde, ülkenin, halkın ve devletin içinde belirip ortaya çıkıyor".⁽³⁾ Bu teşhisin 1982 Anayasası'nda nasıl ifade bulunduğu geçmeden önce, taşıldığı **beynelmili** özellige deðinmek gerekiyor. 12 Eylül retoriğinin ve icraatının ordunun görevinin ulkeyi "İç düşman" a karşı korumak olduğuna dair "milli güvenlik doktrini"yle tam bir rezonans göstermesi rastlanır değildir. Bu husus darbenin iç ve dış koşullarının analizine, kuruluma sürecine ve rejimin niteligine ışık tutması bakımından asla gözardı edilmemelidir.⁽⁴⁾

"İç düşman" olarak görülen ve gösterilen yurttashara duyulan hiddet 1982 Anayasası'nın ilâmidan önce her vesileyle belirtilmiştir. "Kendilerini artık muayyen bir ideolojiye angaje etmişler, beyinlerini yıkamışlardır. Bu gibilere ne yapsanız, ne söyleseniz para etmez. Onları kafalarından kesseniz, inandıkları bu sapık ideolojilerden ayıramazsınız"⁽⁵⁾ şeklinde tanımlanan "İç hain güçler" e karşı, Anaya "hiçbir düşunce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türkliğin tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetciliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetciliğinin karşısında korunma görmeyeceği" ni kesin biçimde ilan etmiştir. Bunun anlamı yukarıdaki "mülahaza"ya uygun düşmeyen dünya görüşü ve düşüncelere hayat hakkı tanımayaçagıdır. Nitekim "siyasi partiler Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olarak çalışırlar" hükümlü getiren Siyasi Partiler Kanunu'ndan, "yağlı gires hakemliğini yüceltmek için gires meydanları içinde ve dışında Atatürk ilkelerinin verdiği güç ve inanca" çalışmayı öngören Yağlı Gires Yönetmeliği'ne kadar bircümle mevzuat da bunu doğrulamaktadır.⁽⁶⁾ Öte yandan "Türk milli menfaatleri, Atatürk ilkeleri" vb. kavramlar da ancak iktidarı elinde bulunduran askerlerin tefsirine uygun anlaşılmak zorundadır. "Atatürk'ün koyduğu ilkeler yanlış tefsir edilerek gençlere sırında edilmeye çalışılyorsa hareketsiz kalınmayacağı" gösterilmiştir.⁽⁷⁾ Ve nihayet demokrasiin ve hukuk düzeninin "bu Anaya'da gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun ıcaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni" olarak anlaşılması gerekiyti anayasa hukmiyidir.

▼ Askerin gözetimi. Ve eli altındaki bir "demokrasi" den ote hiçbir beklenmeye kağıt üzerinde dahi cevaz verilmemişti.

AYIN KONUSU

12 EYLÜL

▲ Özal'in rejimi, "Kapanmış bir 12 Eylül dönemi"nin halefi değil, 12 Eylül'ün bugünü.

"Demokrasiye geçiş" imizi belgeleyen 1982 Anayasası'nın bir diğer temel özelliği uluslararası kabul gören, evrensel insan hak ve özgürlüklerini tamamızsır. Anaya'sının "temel hak ve hürriyet" i dütçnleyen her bir maddesinin uluslararası normlara nasıl ters düşüğü üzerine pek çok örnek verilebilir. Oysa anayasasının temel hak ve özgürlükleri filiyatta ortadan kaldırın lafzını uzun boylu irdelemeye dahi gerek yoktur. Zira "temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için anayasada öngörülen güvenceleme aykırı tedbirler alınabilir" olduğu anasata hükmeye bağlanmıştır (md.15). Temel hak ve hürriyetlerin "milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla" tamamen durdurulmasının nasıl mümkün olabileceğini soranlar cevabı 12 Eylül "hukuk"unda aramak durumundadırlar.

Temel hak ve özgürlüklerle ilgili olarak 1982 Anayasası'nda yer alan en vahim ihlâl, hiç kuşkusuz, yaşama hakkı teminatının ortadan kaldırılmış olmasıdır (md. 16). "İç düşman'a açılan savaşta yaşama hakkının ortadan kaldırılma bilançosu İnsan Hakları Derneği'nin saptamalarından çıkarılabilir.

1982 Anayasası'nda temel hak ve özgürlükler "demokrasi tarihimize geçirdiğimiz tecrübelerin bize öğrettiği zaruretlere bazı sınırlamalar" getirilmiş, bu anaya "Türk halkına ne gerekiyorsa onu karşılayacak bir anaya olarak" hazırlanmıştır.⁽³⁾ Buna göre Türkiye Cumhuriyeti "toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde" insan haklarına saygıdır. Her Türk vatandaşı "bu anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve madde ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip"tır. Doğarken böyle bir anayasasının yapılabilceğini öngörememişsek, kabahat 12 Eylül'ün değıldir!

Ama esas çarpıcı olan, "demokrasi tarihimin" talep ettiği söylenen bu kısıtlamaları 11 Eylül 1980'de ilân edilen Şili Anayasası'nda da aynen bulmaktadır. Şili'ler de bizim gibi, maddi ve manevi varlıklarını evrensel insan hak ve özgürlüklerine göre değil, "bu anaya ile tesis edilen hak ve hürriyetlere uygun olarak" geliştirme hakkına sahiptirler. Sıkıyonetim ve olağanüstü hal koşullarında bu hakların hiç kullanılmaması, normal koşullarda ise "milli güvenlik" gerekçesi uygun kullanılması anayasasının güvencesi altındadır.⁽⁴⁾ Her iki anaya da "millettin

birlik ve beraberliğinin bozulmasına imkân hazırlayan" ve "hak ve hürriyetler karşısına devlete kendi kendisini koruyabileme imkânı bahsetmeyen" önceki anayasaların yerine ve "milli güvenliğin sağlanması, cumhuriyetin korunması" görevini yerine getiren ordunun gözetiminde hazırlanmış, "hak ve özgürlükleri genişletip, koruyalım derken, güçsüz, bir şey yapamaz duruma getirilen" devlet güçlendirilmiştir.

1982 Anayasası'nda temel hak ve özgürlüklerin kullanılamamasını garanti altına almak üzere getirilen genel ve özel kısıtlamalar herkesin bilgi dahilinde olduğu için bunlara tekrar yer vermeye gerek yok. Yine de bunların ilâve sıkılamalarla verdiği gülünç boyutları, çeşitli maddelerde yer alan bir tekerlemeyle vurgulayalıdır:

"Dernekler siyasi amaç güdemezler... sendikalar, kamu kurumu niteligideki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçla ortak hareket edemezler."

"Sendikalar siyasi amaç güdemezler... dernekler, kamu kurumu niteligideki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçla ortak hareket edemezler."

"Siyasi partiler... dernekler, sendikalar, vakıflar, kamu kurumu niteligideki meslek kuruluşlarıyla siyasi ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar."⁽⁵⁾

"İç düşman" a karşı beyninle ililemelerden, "serseri" mülahaza edilen yurttaşlara yönelik milli önlemlere kadar her yönyle 1982 Anayasası, 12 Eylül'ün "hukuk" u olduğunu ve bizzat kendi varlığının demokrasiye dönüşümünde bir engel oluşturduğunu tartışmaya yer bırakmaksızın göstermektedir.

Askeri vesayet

"Anaya duzeni" 12 Eylül'ic yaratılan fili durumu güvence altına alırken, en başta da iktidar üzerindeki askeri vesayete süreklilik kazandırmıştır.

"Türk Silahlı Kuvvetlerimizin aslı görevi olan Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kolamak, ancak felaketlerden sonra, yani iş isten geçiktiken sonra ifa olunacak bir zabita görevi telakkî cdilemeyecegi"⁽⁶⁾ için, bu görev, Anaya'sının "Türk Milletinin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçeklestirdiği 12 Eylül 1980 harekâti sonucunda" hazırlandığı ve "Türk milleti tarafından, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunduğu" ibareleriyle Başlangıç bölümünde kabul ve İlân edilerek "anayasal"laşmıştır. Artık asker-sivil "demokrasiye aşık Türk evlatları"nın mülahazalarına katılmayan "İç düşman"lar için anaya dahilinde demokrasi dışı müdafahelerin günlük hayatın silrekli parçası haline gelmiş olmasında anlaşılmaz yan yoktur.

1982 Anayasası'nın kişilik haklarıyla ilgili bölümünde sınırlama geçicesi olan "milli güvenlik", devlet yapısına degen hükümlerde "Konsey" olarak gelip içanın tepesine oturmuştur. Milli Güvenlik Konseyi "devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması"m, kısaca toplum hayatının her yönünü zapt-u rapt altında tutmayı görev bilmekte ve sözünü dinletmektedir. Askeri ve

sayıtle ilgili olarak sıkıyonetim ve olağanüstü hal uygulamalarına ilişkin hükümler de yeterince fikir vermektedir: "Anaya ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırılmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtillerin ortaya çıkması" olağanüstü hal'i, "olağanüstü hal ilanını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması" ise sıkıyonetimi gerektirmektedir. "Anaya ile kurulan hür demokrasi düzeni"nin yukarıda belirttiğimiz üzere 12 Eylül'cülerin anayasai konum elde etmeleri anlamına geldiği düşünülürse, demokratik hak ve özgürlükler için her tür girişimin anayasada belirtilen türden "ciddi belirti" olarak görü...⁽⁷⁾ pekâl mümkünür. Nitekim olan da budur. Üstelik "demokrasiye geçiş" vitrininde bulunmamız, bu vesayetin arada bir "hepimiz bu yatanın evladıyız. Bugün üzerimizde bir üniforma var, yarın üniforma yok. Bugün üzerimizde üniforma yok, yarın var"⁽⁸⁾ türünden gözdağılarıyla hatırlatılmasına da en gel değildir.

Sonuç olarak, "anaya düzeni"ne adım atışımızdan bu yana tank ve hedef olduğumuz icraatin tekrar tekrar gösterdiği gerçek şudur: Mevcut rejim "kapanmış bir 12 Eylül dönemi"nin halefi değil, 12 Eylül'ün bugündür.

DİPNOTLAR:

- 1- K. Evren, Anayasayı tanıma gezişi/Izmir Konuşması, Tercüman 3.11.1982.
- 2- Bursa Konuşması, Tercüman 5.4.1982.
- 3- Radyo-TV Konuşması, Tercüman 1.11.1982.
- 4- Küba Devrimi'nin ardından Latin Amerika ordularının görevini "İç güvenlik"i sağlamak olarak belirleyen Kennedy-McNamara stratejisinin dayandığı "milli güvenlik doktrini" diğer kıtalarda da, Pakistan'dan Güney Kore'ye kadar bir dizi ülkede darbelere gerekçe edilemektedir.
- 5- K. Evren, Diyarbakır konuşması, Tercüman 29.10.1982.
- 6- Siyasi Partiler Kanunu No.2820, 22.4.1983; Yağlı Gires Yonetmeliği Resmi Gazete sayı 18401, 14.5.1984.
- 7- K. Evren, Balıkesir konuşması, Tercüman 19.4.1982.
- 8- Trabzon ve Erzurum konuşmaları, Milliyet 27-28.10.1982.
- 9- 31. 11 Eylül 1980 Anayasası md.1 ve md.41.
- 10- 1982 Anayasası md. 33, 52, 69.
- 11- K. Evren, Radyo-TV konuşması, Tercüman 26.10.1982.
- 12- Göle konuşması, Cumhuriyet 17.2.1988.

▼ Atatürk İlkelerinin verdiği güç ve inancı. Yağlı Gires Yönetmeliği ile, gires meydanları içinde ve dışında "Türkün tarihi ve manevi değerlerinin korunmasına" ozen gösteriyor.

Tomris Uyar

Darbelerin öbür yüzü

Bir darbenin kişisel yaşamı, toplumsal yaşamı gizli gizli kemiren etkisini, "dışarı"yı bir tür "İçeri"ye çeviren baskıyı da görmezden gelemeyiz.

Metal Yorgunluğu adlı öykünün başkısı dürüst, yilgin, yıkılmış bürokrat Ferdi Bey, yaşamını devleti kurtarmaya adamış, bu yüzden sevdiklerinin acılarına bile körleşmiş eski hesap uzmanı, yurdumuza DÜSSA anomim şirketi tarafından getirilen bilgisayar Lin Bey'e "kesintisiz bir uyku" karşılığında bütün düşerini vermeye çalışırken söyle diyor bir ara: "Diyecem, bizim halkımız sokağa on yılda bir çıkar. İnançları ve parası değer düşümüne uğradığında. Her on yılda bir kişi da değil. Düşüsü kolaylaştırın yabancı unsurlardan birtakım özellikler kaptığından." Kot pantolon giyen, ağır kokular sürünen, gömleklerinin yakası göbeklerine kadar açık, boyunlarında Osmanlı işi madalyon, serçe parmaklarında Anadolu-iş yüzükler taşıyan, konuşurken çok haşırın, insana dirsek payı bir boşluk tanımayan yeni yabancı unsurların, takas edilecek düşleri bile olmayan bu hoysatlar kalabalığının bilgi ve becerilerini sraladıktan sonra da "Tamam, dedim kendi kendime", diyor, "yakında halkımızı yine sokaklarda görebileceğiz." Öykünün yazılış tarihi Nisan 1980.

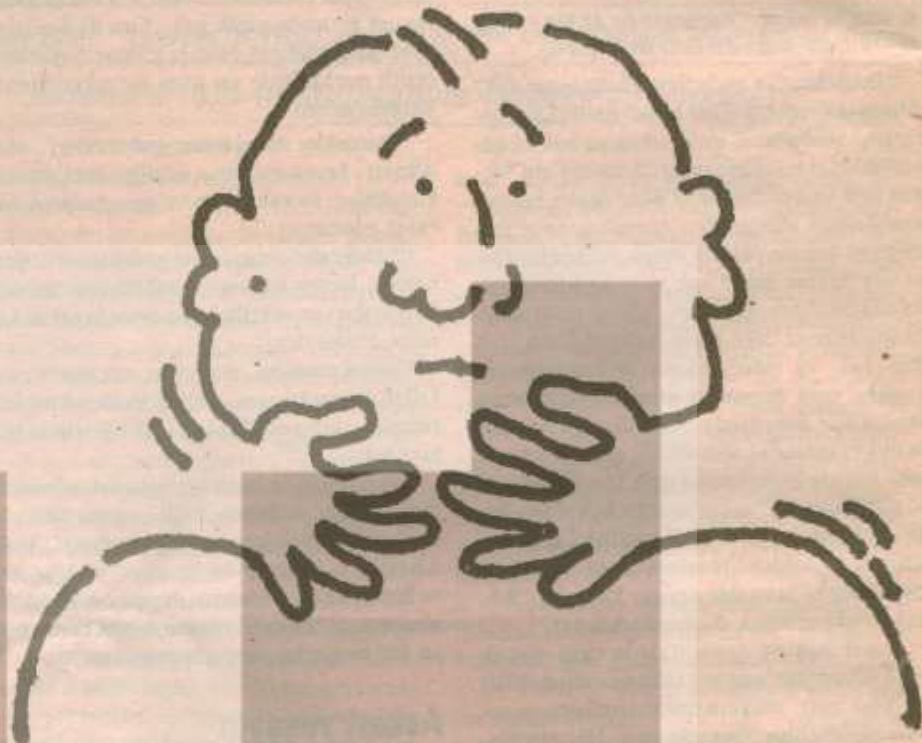
Yazarın kafası, eski CHP'li Ferdi Bey'in kafası kadar karışık değilse de -en azından "halk" tanımı konusunda- onun da bireylerle hazırladığı belli oluyor. Birtakım olay-

**Bastırın yağmurla
İstanbul'a geldik. Eve.
Radyodaki sesler habire
güven veriyordu.
Televizyonu açtım:
Programlarda değişiklik
yoktu. Sokaklar doluydu.**

ların tırmadığını ya da ustalıkla tırmadırdığını bilen yine de karamsarlığa kapılmamak, umudunu yitirmemek için bu bilgileri "sezgi" diye nitelermeye çalışan bir aydın, üç beş günliğine de olsa tattile gitmemelidir! Güzel bir doğa görünümü, gazeteleri sabah erkenden okuma alışkanlığının ister istemez yok olması, dostlarla söyleşiler, sezgilerini bile bir süre bilişaltmamasına yolaçabilir.

12 Eylül günü Kuşadası Festivali'nden önce dönerken, sabahın altısında otobüs şoförünün ağuğu radyodan Hasan Mutlucan'ın türküler yükseltince, önce oğlum atıldı: "Anne, ihtişal olmuş galiba!" O günlerde 11 yaşındaydım ama anlaşılan evde konuşulanlardan ya da sokaklarda esen ve her nedense (1) bir türlü dindirilemeyen terör rüzgarından derinden etkilenmiş, o da bireyler bekliyormuş.

O anda bütün ertelekilerim yüzeye virdü: Ve "aci acı rahatladi içim". Hiç değilse beklemek bitti! İki-üç kere kimlik aramasından geçip, iki kere de aranacak bavullarını yerlere döküktükten sonra Bursa'da iki saat kadar

bekledik. Bu süre içinde bavulumda hangi kitapların bulunduğu, yarımındaki festival broşürlerinde neler yazdığını düşünmeye, anımsamaya çalıştım. Yolcuların çögünün attığı sevinç çığlıklarına kulak kabartmamaya uğraşarak otobüste bizim kadar yadrigi bireylerini aradı gözüm. Vardıysa da ben saptayamadım.

Bastırın yağmurla İstanbul'a geldik. Eve. Radyodaki sesler habire güven veriyordu. Televizyonu açtım. Programlarda bir değişiklik yoktu. Sokaklar doluydu, sanki gelişigüzel bir gündü. Buşlangıçta kulağa hep tarafsız gelen bu seslerin, sonraları nasıl bir taraf olduğunu anımsayan yoktu pek. (Bazen eş dostta da görülmüyordu bu tür değişimler üstelik. Sözelimi bana 27 Mayıs'ı coşkuya haber veren bir aile dostu, sonrasında karşı-iktidarın kilit adamlarından biri olmuştu.) Yıldırma ve usandırma politikası amacına ulaşmıştı yine. Bir kere daha. Duygularımı eski bir hukukçu olan babamla paylaşmak için telefona sordum. Sesи benimkinden de daha buruktu. Herhangi bir durumda yardımcı hazır olduğunu söyledi.

Darbelerin toplular üstündeki etkisini araştırmak haklı olarak gözaltına alınanlara, tutuklananlara öncelik tamyozuz. Ama bir darbenin kişisel yaşamı, toplumsal yaşamı gizli gizli kemiren etkisini, "dışarı"yı -tabii ki tam tamına değilse de- bir tır "İçeri"ye ce-

viren baskıyı da görmezden gelemeyiz. 12 Eylül'ü izleyen günlerde acaba kaç kişi geceleri uyuyabildi? Kaç kişi küçük bir çanta hazırlamadan yattı yatağına? Kaç kişi kitaplarını uzun uzun gözden geçirmedi? Caddenin köşesindeki tezgâhta bir gün önce serbestçe satılan kitap, sizin evinizde bulunursa pekala "yasak" sayılabilirdi sözgelimi. Ama bu da evinizi arayacak kişinin insafına kalmıştı yine. Yani bu bile belirsizdi. İnsanların yaşamaları, bir anda birilerinin camının bir sey istemesine bağlıydı. Kimbilir boşanmaya karar vermiş kaç çift bu belirsizlikte omuz omuza dayanabilmek için kaç yıl zorakı bir birlikte katıldılar? Kaç öğrenci okulda görünmemek için sınava girmede ya da endişeli ailesince gönderilmemi ve hakkını yitirdi? Kaç ana-baba eve sağlanabilecek bir dost çıkar diye çocuğunu gönderebileceği arkadaşlarının bir listesini yapmadı akıldan? Kaç yazar, bilincsiz oto-sansüre kapılmaktan ürkü?

Darbeye alılmış toplumlarda yurttashın turk davraşmaları, kendilerine yapılan haksızlığa kolay kolay karşı çıkmamaları, biraz da bu kapalılık, bu belirsizlik açısından incelemeli. Darbeyi destekleyenlerin safında değilse bir yurttashın -isteniyorsa- mutlaka somut bir suçlu bulunur. "Suçum ne acaba?" diye koyu koyu düşünürken -istenildiği üzere zaman yitirir. "Suçsuzum!" diye bağırdığında yasaya zaten bütün toplum suçludur artık. ■

AHİLLEUS'UN TOPUĞU

Ülkede bugün 12 Eylül ertesini, 12 Eylül-Kasım 83 arasını pek andırmayan göstermelik manzaraya rağmen, rejimin niteliğinde öz ve işleyiş olarak değişen ne?

Kimilerine göre 12 Eylül bir felaketi, geldi geçti. Gerçi o felaketi hep birlikte uzun yıllar yaşadık ama, ülkeyi ve toplumu da başka, daha ağır bir felaketten o kurtardı. 12 Eylül'ün yanlış uygulamaları, sakar çıkışları, aşırılıkları, vb. olmasaydı elbette daha iyi olurdu. Zaten demokratik rejime müdahalenin en kötü yanı burasıdır: yanlışların, sakarlıkların, aşırılıkların düzeltilemesine askeri rejimin doğası elvermez. En iyi, rejime müdahaleye meydan vermemektir. 12 Eylül öncesinin yanlışları, sakarlıkları, aşırılıkları olmasayı 12 Eylül'e de gerek kalmazdı. 12 Eylül bir felaketti ama, kaçınılmazdı. 12 Eylül öncesinin felaketinden 12 Eylül'ün felaketiyle kurnulduk. Çivî civiyi söker gibi...

Bugün kendini demokrasi ve özgürlük, insan hakları, ülkenin dış itibarı, uygar geleceği, vb. üzerine söz söylemeye yetkili gören bir çoklarının 12 Eylül değerlendirmesi üçüncü bir yuvarlu bu yöndedir. Aynı çevrelerin gözünde 12 Eylül artık geride kalmıştır. Ortalık durulmuş, demokratik rejim politik partileri, seçimleri, muhalif basını, vb. ile yeniden tam değil ama "hanni nerede?" işlerlige kavuşmuştur. Şimdi rejimin üzerine titremenin zamanıdır. Mükerremeyleşen fazla israrlı, aceleci olmamak gerekiyor. Türkiye toplumu demokrasisi lâyık bir toplumdur. Kendine yaraşan rejimi eninde sonunda bulacaktır. Simdi bu kadara ona tam yetmese de olduğu kadarı da yeterlidir; gelecektan umutlu olmamak için bir neden yoktur. Yeter ki 12 Eylül öncesinin olumsuzluklarına bir kez daha sörüklenmekten sakınmasını bileyim.

Böylesi görüşler, çeşitli biçim ve dozlarda, bir hayli yaygın. Basında hergün dile getirilip duryor. Kendi burunlarının ucundan ötesini görmeyen ya da görmemeyi yegleyen sahiplerinde, tersini savunanların aklı seliminden şühe duymaya hak verdirecek kadar makul görüyor.

Çivî civiyi soksmedî

Biz bu görüşleri paylaşıyoruz.

12 Eylül'de ve sonrasında civî civiyi sokmedi. Çivinin üzerine civî çakıldı. 12 Eylül öncesi rejimin kıçıkrik demokratik kurumlarına ve işleyişine dahi tahammüllerî olmayanların kasıtlı rejime soktuğu civîn üzerine yine aynı kasıta 12 Eylül'ün civisi çakıldı. O civî hâlâ yerinde çakıldı duruyor. Bu gerçeği görmemek, seviz yıldır olduğu gibi bugün de bu ülkeye ve insanların reva görülen muameleyi görmezlikten gelmektir. Onun da nedeni, daha somut olarak, civîyi çakıldığı yerden sokup çarkma gayretinin üç otuza malolacağı, giderek düzenin hepsten civisinin çıkacağı korkusudur. Her toplumun lâyık olduğu rejimi bulması gibi, toplumların hâli ve geleceği üzerine düşünüp söz söylemeyi isedinen de kendilerini lâyık gördükleri tercihte karar kularlar!

12 Eylül'ün bu yeni yıldönümünde kimilerinin özel tercihleri ve o tercihleri besleyen siyasetçiler ne olursa olsun, nesnel gerçeklik ortada.

12 Eylül ve 12 Eylülçülük basbaba kurulmuştur. Kurumlaşmanın başlıca araçları, 82 Anayasası, 83 Kasım "genel seçim'i, o emri vakiyî fırsat bilip yönetimi ele geçiren ANAP'lılardır. T.Ozal'ın sürdürdüğü ve "gefistirmekte" olduğu "sivil" rejim 12 Eylül'ün doğrudan uzantısıdır; varlık nedeni 12 Eylül'dür; yönetim anlayışı 12 Eylül'den devralınmadır. ANAP'ı yönetenler ve yönlendirenler, kimi aklı karışık bôn çevrelerde sözümöna "sivil" demokrasi adına baştanberi uyandırdıkları olur olmaz umutlara rağmen, o anlayıştan hiç şaşmadılar. Dış finans-kapital ve yerli tekel sermayesi adına üstlendikleri misyon, tersini yapmalarına engeldi.

Ülkede bugün 12 Eylül ertesini, 12 Eylül-Kasım 83 arasını pek andırmayan göstermelik manzaraya rağmen, rejimin niteliğinde öz ve işleyiş olarak değişen ne? Kasım 83'ten itibaren 12 Eylülcülerden devralınan 12 Eylül'ü anayasa ve yasaklı yasal çerçeveye olduğu gibi korunuyor. Demokratik hak ve özgürlükler tümüyle yasal teminattan yoksun. En temel yurttaş özgürlükleri ya bir "anayışlı" bakanın, ya bir DGM savcısı, hatta sıradan bir karakol polisinin, ya da doğrudan doğruya başbakanın iki dudağının arasında. Bugün var, yarın yok; bir başka gün belki yine olabilir!

Politik faaliyetleri, gazetecilik ve yayım çalışmaları göze batan insanlar durup dururken, hangi yasayı cığnıyorları dahil bilinmeden ve söylemeden "sorusturma" adı altında resmen "İçeri alınıp" keyfemeyeş içerde tutuluyor. Resmi ağızlar işkencenin süregelen varlığını "iskeçce azaldı" teranesiyle ikardan çekinmiyorlar. 12 Eylül "hukuk"unun icadettiği suçların davalarına bakmayı sürdürdü sükioonetini mahkemeleri habire ceza dağıtıyorlar. İdam kararlarının ardi kesilmiş değil, iki yüze yakın yurttaşın idamının onayı TBMM'de, yani ANAP'lıların elinin altında "bekiyor". Cezavilerinde ikide bir değişen kasıtlı ve gaddar "rejim uygulamaları"yla tutuklular ve yakınları üzerinde maddi ve manevi zulüm uygulanıyor. Kitap, dergi yasaklamaları, topplatma kararları, günlük gazetelerin basılı nüshalarına kanunsuz el koyular izliyor. Yüzbinlerce insanın açık/gizli iflendiği ülkede bir o kadar yurttaş için yurt dışına seyahat özgürlüğü yok, duruma göre "musaade" var. Hemen hiçbir gösteri yasal olarak izinsiz yapılmadığından ve hemen hiçbirine izin verilmemişinden polisin hunharca dağıtığı "kanunsuz" gösteriler gelin geçenin yürügine terör salmak için fırsat biliniyor. Gençler, öğretmenler mahut 82 Anayasası gereğince dahi hakları olan dernekleri kurma kadar analardan em dikleri süt burunlarından getiriliyor. Grev hakkı üzerinde onca kısıtlamaya rağmen işçilerin ardarda ve birçok yerde birden greve

çıkmalrı, işyerlerinde hükümet şüren işveren şumarlığının ve devlet baskısının ne boyutlara ulaştığının işaret. Sol parti kurma teşebbüsleri üzerinde 141. Madde fiili ve potansiyel bir belâ olarak asıl dururken 141-142 cezalarının yarıya indirilmesi projesi "demokratikleşme"nin kanıtları arasında sayılıyor. Doğu olağanüstü hal uygulamaları, insan peşinde sürekli avları, devlet eliyle aşiretlerin birbirine düşürtülmesi, din-mezhep ayırlıklarının kökünlmesi, militanlaşdırılması sürerken Kurtlerin bebelerine istedikleri adı koyma özgürlüğine müsaade edilmesi "demokratikleşme"nin ölçüsü oluyor!

Evet, doğru, ülkenin manzarası beş, altı yıl öncesine kıyasla bir hayli değişti. Lâkin manzaranın üstünü biraz kazıyma altından ülkenin gerçek hâli çıkıyor. Genelde yurttaşların davranışlarını alttan alta belirleyen, despotizm ve polis devleti uygulamaları, yasaklılığın ve yasaklılığı uyumun sıradanlaşması. Kendi saptadığı icazet sınırları dışına çıkmadıkça rejim dislerini, tırnaklarını göstermeye gerek duymuyor artık; çıkdığında, yine kendi kışkıtlarına göre gerek durumlarda, en temel özgürlüklerle saldırmakta perva duymuyor. Onca kişili mevcut imkânlardan demokrasi mücadeleşine yarar sağlayabilenler, politika yapmayı kendilerine yasaklamayanlar, varsa, depolitizasyon cemberi rejim saldırlarına rağmen orda birkaç kırılıborsa, ülkede böylesi koşullarda kelleyi koltuğuna almayı kahramanlık gösterisi için vesile değil, en basitinden yurttaşlık ve insanlık vecibesi sayınarda olduğundan. Akl selim onlardan yana olduğuna tarihi tanıklık edecektir.

Buñular hep, 12 Eylülde çakılan civîn yerinde durdurduğumun kanıtları.

Dahaş var.

Al takke ver külâh

Parlamento, öz olarak her bakımdan hileli, baskınçı seçimlerle oluşturulan ANAP çogullugunun ve o coğullugun sahibi ve efendisi Özal'ın elinde tam bir Makyavelist politik manipülasyon aracı. TC'nin yasaları ikide bir orası burası kırılıp tamir edilen, sonra yeniden parçalanıp keyfe göre başka türlü monte edilen çocuk oyuncagina çevrilmiş durumda. "Milletvekili" sıfatı ANAP grubu üyelerinin en önemli ve nerdeye yegane işlevi, bir yerlerde kotarılmış onlara getirilen "mahî gotürçü" düşmenlere TBMM adına çırپışırma "yasa" kılıfı geçirmek, efendilerini devlet işleyişinin her alanında özel yetkilere donatmak. Olmazı olur yapmak.

Ülkenin hâlini ve geleceğini, milyonlarca in- ►►

12 Eylül öncesi rejimin
kıçıkrik demokratik
kurumlarına ve işleyişine
dahi tahammülleri
olmayanların kasıtlı rejime
soktuğu civîn üzerine
yine aynı kasıta 12
Eylül'ün civisi çakıldı. O
civî hâlâ yerinde
duruyor.

AYIN KONUSU

12 EYLÜL

28

sanın hayatını, kaderini belirleyen ekonomik kararlarla parlementonun hiç sözü, denetimi geçmiyor. Yabancı bankalar ve yerli holdinglerle al takke ver külâh çalışan, bir ayagi içerde, bir ayagi dışarda mutemelilerin elinde ekonomik uygulamalar ve mevzuat, günübirlik özel çıkarlar, geçici politik amaçlar, manevralar uyarınca bin bir şekilde sokulup çıkarılıyor. Her şey, hemen her alanda, kanun gücünde kararname yetkisini elerinde tutan Özal'a ve yakın çevresine bağlı. Onun ne parlamento ne de ANAP çoğunluğu karşısında silinen sorumluluğu var. Tersine, ANAP grubu, bir ANAP'lı bakanın geçen yıldı deyişile "Emirle gelip emirle giden" göstermelik bakanları, "lider'in önünde sulta duran milletvekili"yle, ädeti Özal'a karşı sorumlu. Burjuva demokratik iktidar ve meşruiyet, yasalılık, politik sorumluluk kavramlarının tüm içeriğlerinden boşaltılarak böylesine çarpılmış, yozlaştırılmış (ya da, dillerinden, en ilkel asıl naturasına indirgenmiş!) bir örnegé zor rastlamır.

12 Eylül konseyi de ülkeyi ve ekonomiyi aynı böyle kanun yerine geçen kararnamele ve emirle gelip emirle giden mutemeliler eliyle yönetmiyor muydu? Yönetmeliğin bicimi, resmi görünümlü değişmiş, yönetim anlayısı, pratigi ayındır. Generaller konseyi milletin seçilmiş temsilcilerinin yerine kendisini ikame etmiş, sonra da dönüp, "Biz yaptık olduk!" diye millete meydan okumuştı. T. Özal da TBMM'nin işlevini kendi işlevinin boyutuna indiren, demokratik meşruiyeti, temsil kaabiliyeti meşkuk ANAP çoğunluğuna ikide bir, kendisiyle "kain" olduğunu hatırlatıyor. Aynı generaller konseyi 12 Eylül'ün en heyheli günlerinde, "Yayınladığımız kararnameler anayasamız (61 Anayasası) herhangi bir maddesiyle çeliştiği takdirde, o huküm iptal edilmiş biline" mealinde bir dëstur çıkarılmıştı. ANAP yöneticilerinin bugün, bırakınız parlementer demokrasının evrensel işleyiş ilkelerini, kendi anayasaları ve yasaları karşısına bire tutumları bundan farklı değil. "Biz yaparız, olur!" diyorlar. Oluyor da!

"Seçimler millete hizmetle değil, belli bir havaya kazanılır" sözü ne demektir? Bu sözü politik kavganın sıcak anında söylemiş bir "politikacı kelamı" diye yorumlayanlar, o sözün 12 Eylül'den bu yana süregelen ekonomik, sosyal, politik durum ve gelişmeler bağlamında anlamını hepten kaçırıkları anlaşıyor. ANAP yönetiminin seçim olayı ve iktidar olgusuna yaklaşımı yansıyor o sözde Fütursuz gerçekliği sinisizme vardırmış bir yaklaşım: iktidar seçmen iradesine değil, seçmenin iradesi iktidarı manipülasyonuna tabidir. Özal'ın "Referandum kaybetsek de yüzde 40 Evet çıkarsa kazandık demektir" hesabı da aynı yaklaşımından kaynaklanıyor. Referandumda kaybederlerse, yanı Hayır'lar yüzde 50'yi geçerse, bu, ANAP'a ve kendisine Hayır! anlamına gelmezmiş; ama Evet'ler yüzde 40'i bulursa (Hayır'lar yüzde 60'a kadar çıkarsa yanlış) bu, ANAP'a Evet, millet kendisyle beraber demek olurmuş.

Evet de 82 "halkoylaması"nda çoğunluk oylar Evet de olsa, Hayır da olsa başta kalmayacak mıydı?

Önemli olan hizmet değil, "hava" olduğuna göre mal bugünden görmeyenin gereklisini açıklıyor adamlarına TC'nin başbakanı: seçim, yazu da tura da ANAP'a çıkış sayıldığı takdirde seçimdir diyor açıkça; seçim yasalarını da, gereklerini de, anlamını da iktidar olgusu-

nun icabatına uydurursun, olur biter; gerisi läfi güzaf!

Göring de böyle derdi

ANAP yönetiminin demokrasi ve politik mesrûyet anlayışının ne denli 12 Eylülülerinkile aynı olduğunu ve nereye kadar varabileceğinin çarpıcı bir başka örneği eski MHP'li, şimdilerde "İslam Hareketçi" ve hani nerdeye "liberal" H. Şivgin'in ağızından geçende sergilendi: "Genel başkan yardımcısı H. Şivgin, halkoylamasında (seçimlere Evet) oyları kazandığı takdirde Kasıim seçimlerinde meydanda muhalifet partilerine "Siz niye geldiniz sandık başına? Seçim istemediniz, halk size rağmen seçime evet dedi. Sizin seçime katılmaya hakkınız yok diye bağracagız" diyor." (Milliyet, 5 Ağustos 1988).

Göring de olsa böyle derdi!

Ne ki bu sözün kendisine ve söylenebilmiş olmasında sergilenen cürete hiçbir muhalif çevreden bugüne kadar doğru dürüst bir tepkinin gelmemesi olması daha da vahim. Ülkenin başına saplı civi üstüne civi ile birlikte yaşama alışkanlığının toplumda ne denli sıradanlaşmış olduğunu gösteriyor.

ANAP'ın sahibi ve yöneticileri tutumlarında tutardılar. Onları habire demokrasının temel normlarını çiğnedikleri, hiçbir kuralı kaale almadıkları için eleştirmenin fazla bir anlam yok. Onların demokrasi diye bir dertleri yok çunku. Kural tanrı oldukları anda kendilerine ve destekçilerine yarar bir yönetim olmaktan çıkarırlar, "İş bitiremeyeceklerini" biliyorlar. Yönetimi Kasım 83 "olağantı" seçimi ile milletten değil, doğrudan 12 Eylül konseyinin elinden aldığılarının ve bunun ne anlama geldiğini bilincindeler. Kasım 87 "seçim"ini de olmaz'ı olur yaparak, enivakiyle "kazandılar" ve o kazancın üzerine neyıl nasıl kazandıklarını bilerek oturdular. Şimdi yeni bir enivakiyi gerçekleştirmezin zamanıdır.

Civinin çakıldıgı yerde durduğunun bir başka kanıt daha, onları tutumlarında haklı çıkarır görünüyor: bir buguk yıl sonra cumhurbaşkanı yenilenecek. Seçimin nasıl bir ortamda yapılacağı, ne gibi bir yöntem kullanılacağı, o sırada silinen kimlerin adayı olacağı, vb. hep meşhul. Oysa bugünden ve ısrarla yalnız iki adayın adı geçiyor: Evren ve Özal. Cumhurbaşkanı seçimini içeriği ve çerçevesi bugünden saptanıyor, belirleniyor: Özal mı, Evren mi?

Niçin yalnız bu, iki isim?

Biri 12 Eylül'ün konsey ve devlet başkanı; sonrasında, 82 "halkoylaması"nda sandığa üniforma girip frakla çıkan cumhurbaşkanı. Öbürü 12 Eylül'ün başbakan yardımcısı, sonra da, 83 "genel seçim"ne Washington Post'un adayı olarak girip TC'nin başbakanı olarak çıkan kişi, "demokrasiye geçiş"imizin kotaricisi ve uygulayıcısı. Daha bugünden adeta "Bu ikiinden biri, başkası olmaz"ın "hava"si estiriliyor. Özellikle hep şimdiki gibi aklı karanın birbirine karışmasıyla her şeyin gri rengে bulunduğu dönemde celadeti kendinden menkul demokrasi şampiyonu kesilen gürültük basın da büiste suç ortaklığını vazgeçilmez meslek icabı sayıyor!

O halde ne yapmalı? Oturup ağlamamı mı, geleceğten umudu kesmeli mi?

Hayır! Büttün bunlar, ülkenin daha yıllar boyu bu rejimle ve ANAP yönetimi ile bir arada yaşamaya mahküm olduğu aniamına gelmiyor. Civili yerinden söküp atmak mümkün değildir. Yeter ki bunun görevlilerini yerine getirmeye niyetli ve kararlı olunsun. Gelecek referandum ya da en erken tarihte bir başka oylama bile (yapılması)

şart olan Mart yerel seçimleri, meselâ) ANAP yönetimine darbeyi indirerek civili yerinden karışmanın ilk zeminini pekâlî oluşturabilir.

ANAP yönetiminden ve onun yönetim anılarından mutfaş yaka silkip yakınmak yetmiyor. Onlardan kurtulmaya sahiden niyeti olmalıdır. O niyetin tek tutarlı kıstası ANAP'la birlikte rejimin de hedef alınmasıdır. Bir başka deyişle, Özal'ın mal her halükarda götürün niyet ve hesabını boş çıkarmayan maliyeti göz alınmalıdır. Kimi çevrelerde samıldığı gibi, civi yi yerinden sökmek için ANAP olgusu "ehven ser" mantığı ile bir manivel gibii kullanılamaz ne de, başka çevrelerin (özellikle sosyal demokratlar) sandıkları gibi, civinin yerinden sökümesi gözle alınmadan ANAP olgusundan kurtulmak mümkündür. ANAP yönetimi 12 Eylül'ün yaratığıdır. Rejim hedef alınmadan yaraşa darbe indirilemez. Yaratığa indirilecek ağır darbe, rejimi Ahilleus topuğundan yaralar. Bu hedeflenmez, sonuçları göze alınmazsa, getrelerinin yerine getirilmesinden şimdije kada olduğu gibi ısrarla kaçınılrsa ANAP yönetim ve basını çeketler misyonlarını sürdürmeye devam ederler. Ülkeyi ve toplumu demokrasiye yıkayıp girenler de daha yıllar yah 12 Eylül'ün yıl dönümünü hüsnü kuruntu pazarına ya da aylama duvarına çevirirler.

BİR KİTAP

Türk Atında İlk Akşam

Zihni T. Anadol

1944 TKP tevkifatında Reşat Fuat Baraner ile birlikte tutuklanıp yargılanan Zihni Turgay Anadol'un 2. Dünya Savaşı anıları.

19 ŞUBAT GÜNÜNÜN MANA VE EHEMMİYETİ

Sayın bayanlar, bayalar! Buradaki yazıyı muska gibi saklamamanızı, en iyisi bir hamaylı gibi boynunuza asmanızı salık veririm.

Bizim şanlı tarihimizde anlam ve önemi çok büyük olan kutsal günlerimiz pekçoktur.

Ama bu şerefli ve büyük günlerimizin en büyüğü, hiç kuşkusuz, 19 Şubat günüdür. Bu yüzdendir ki 19 Şubat yıldönümüne başka tarihi günlerimizden çok daha coşkulu ve görkemli olarak kutlamamız gereklidir. (Bu konuşmanın aslı böyle değildir. Anlaşılmaması için günümüzde konuşuları dile aktardım. Konuşmanın aslı söyleyir: "Bizim şanlı tarihimize mana ve ehemmiyeti çok büyük olan muhkâmedî günlerimiz pekçoktur. Ama hu şerefli ve büyük günlerimizin en büyüğü, hiç şüphesiz, 19 Şubat gündür. Bu sebepledır ki, 19 Şubat sene-i devriyelerini başka tarihî günlerimizden çok daha heyecanlı ve ihtişam dolu bir tes'it etmemiz icap eder.") 19 Şubat gününün ölümsüz yaratıcılarına her zaman minnet ve şükranlarımızı bildirmeli ve her yıldönümünde onları saygıyla anmalyız. Salt büyük kentlerimizde değil, bütün kentlerimizde ve ilçelerimizde ve daha da küçük yerleşim yerlerinde, 19 Şubat yaratıcılarının adları verilen alanlar, geniş caddeler açmalı, alanlara onların heykelleri dikilmeli, böylece 19 Şubatçılara ulusa lâyik olduğumuzu kanıtlamalıyız.

19 Şubat Öncesi'nin felaketli günlerini unutmamalı ki, o deneyimlerden yararlanarak bir daha aynı kötü durumlara düşmeyeelim.

Cocuklarla birlikte okullarıza giden 19 Şubat'ın ülkemizde çok şiddetli geçen kış günlerinden başka hiçbir anlam ve önemi olmadığını yayarak tarihimizin en büyük övünçü üzerine gölge düşürmek istiyorlar. Bunu asla başaramayacaklardır. Çünkü halkımız o kara günleri unutmamıştır ve hiçbir zaman unutmayacaktır. Değerbilir ulusumuz, 19 Şubatçıların canlarını tehlîkeye atarak tarihimize altın harflerle geçen en büyük sayfayı kazandırmış oldukları elbet bilmektedir. 19 Şubat önceinde yurdumuz tarihinin en büyük felaketine sürüklüyor ve uçuruma yuvarlan-

mak üzere bulunuyorduk. İşte o el, 19 Şubat'ın kadife eldiven içindeki demir eli bizleri o fekaket uçurumunun kenarından çekip kurtarmıştır.

19 Şubat Öncesi'nin o kara günlerine nasıl sürüklendığımızı unutmamalıyız ve o kutsal günü tarihin sayfalarına altın harflerle geçirmele de yetinmemeliyiz. Eeveet, o altın sayfa tarih kitaplarına gömülü kalmamalıdır. 19 Şubat'ı yaşama geçirmeliyiz. Bütün okullarımızın bütün ders kitaplarında 19 Şubat'ın değeri, anlam ve önemi belirtilmeli ve her Türk çocuğu ve her Türk genci ve her Türk anababası, daha çocuk yaşından başlayarak, 19 Şubat'ta yurdumuzda nelerin değiştirildiğini ve neler yapıldığını öğrenmeli ve iyice bilmelidir.

19 Şubat bize neler getirdi? 19 Şubat'ın anlam ve önemi nedir? Bunları anlamamız ve sürekli olarak birbirimize anlatmamız gereklidir. Bu konuda basınıma da büyük görevler düşmektedir.

19 Şubat niçin kutsal bir gündür? Çünkü o gün - mübarek salı günü - daha önceki kaybettigimiz pek çok şeyimizi yeniden kazandık ve bu zafer bize geleceğin pek büyük başarılarının kapularını açmış ve yollarını göstermiştir.

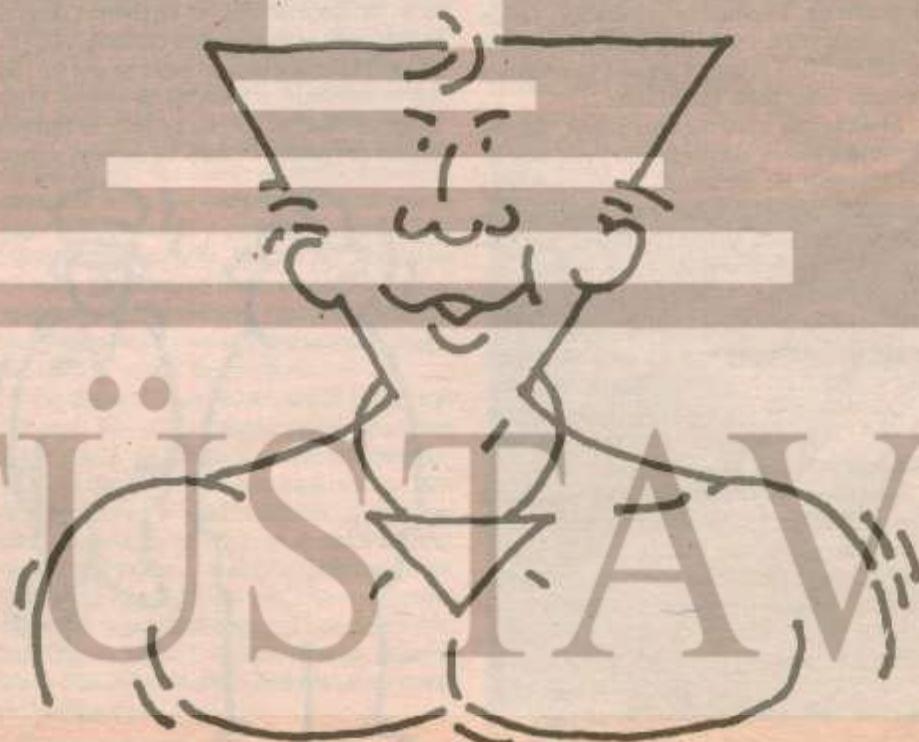
Kuşkusuz her ülkenin tarihinde şanlı günler vardır. Biz bunu inkâr etmiyoruz. Ancak şu da bir gerçek ki, bizim en şanlı günümüz olan 19 Şubat dünya tarihinde çok ayrıcalıklı bir yeri vardır. Ve **baska ulusların zaferlerinden** çok daha üstün olduğunu da herkes bilmektedir. Çünkü, 19 Şubat günü, her ulus için alınacak dersleri kapsamaktadır. Böyle olunca, 19 Şubat gününe anlam ve önemi daha da büyümektedir. Bunun böyle olduğunu dost düşman bütün dünya bilmekte ve onlar bile 19 Şubat başarımızdan dolayı bizi kutlamaktadırlar.

19 Şubatçıların, tarihimizde çok ayrıcalıklı ve seçkin yerleri vardır. Elbet tarihimizde pek çok kahramanlıklar vardır. Önce şunu söyleyelim ki, tarihteki kahramanlıkları mükontakte etmek doğru değilse de, 19 Şubatçıların yeri çok daha başkadır; çünkü onlar gönülümze taht kurmuşlardır. Özellikle, büyük özveriyle yaşamalarını hiç sayarak atıldıkları büyük tehlikeleri göre almış olmaları hiç umutulmamalıdır.

19 Şubat'ın anlam ve önemi ve özellikle...

Sayın bayanlar, bayalar!

Yukardaki yazıyı muska gibi saklamamanızı, en iyisi bir hamaylı gibi boynunuza asmanızı ►►

sahib veririm. Çünkü bu yazı, yaşamınız süresince her zaman size gerekli olabilir. Ancak yazıldığı "19 Şubat" yerine "3 Mart", "18 Eylül", "7 Ocak" gibi o günkü duruma göre, bir gün koymamanız gerekebilir. Daha açıksa, yılın herhangi bir gününde, o günün anlam ve önemini belirtmek durumunda yada zorunda kalabilirsiniz. İşte o zaman, koynunuza muskayı ya da boynunuzdaki hamamlığı açıp bu yazıyı çıkarınız. Çok işinize yarayacaktır. Ancak yazıldığı 19 Şubat yerine, anlam ve önemini belirteceğiniz günü yazmayı sakın unutmayın. Böyle bir unutkanlık başınızda işler açabilir. Yani siz de eski tarihi söylerseniz, anamızı ağlatabilirlər.

Yukarda sunduğumuz yazıyı, kaleminiz kuvvetliyse, aynı biçimde ve saçılığı koruyarak istedığınızce uzatabilirsiniz. Bu biçim, uzun uzun konuşup, dinleyene hiçbişey anlatmamaktır ve sanıldığı kertede kolay değil, anlatmadan konuşmak çok zor iştir.

Evet bu yazı, tipki sağlı kalabalık gezmecilerin sattıkları ilaç reklam için attıkları palavralara benzer:

"Yurtaş, yurtaş, yurtaş! Bir dakika, bir dakika! Almasan da bak yurtaş, bakmasan da dinle. Bakması, dinlemesi parayla değil bunun, Yurtaş, bu climde gördüğün ilaç, yetmişik derde devadır; bei ağrısına yel ağrısına, diş ağrısına baş ağrısına ve kuş ağrısına, belgevşekliğine, iktidarsızlığa, kadınların ay hali sanıclarına, mayasila, ekzamaya, uyuza kele, yilancığa, kelliğe körlüğe, sidiğini tutamayanlara, basur memesine, köpek memesi ne, saraya, inmeye, cızama ve bilinen ve bilinmeye her türlü hastalığa deva ve şifa olup..."

İste tipki ağızkalabalık satıcının reklamını yaptığı her derde deva ve şifa olan bu ilaç gibi, muska yada hamamlığı içinde saklayacağınız bu yazı da - 19 Şubat gününü, tarihin ciltvesine göre değiştirmeniz koşuluya size her kapılı açacak, geçmişinizdeki bütün utancıları ve suçları silecek, geleceğinizi güneş gibi aydınlatıp parlatacak, size çevrenizde saygılı kazandıracak, iktidara giden yolu gösterecek, dostlarını artıracak, dünyalığınızı doğrultacak, kazancınızı çoğaltacak, yaşam düzeyinizi yükseltecek, alleniizi mutlu edecek ve ülkenin ileri gelenleri arasına gireceksiniz ve daha neler neler olacaksınız...

Muskanızda koruduğumuz yazıyı, isteriniz söylev olarak alanlarda yineleyin, isteriniz herhangi bir toplantıda aradan zırt diye çıkarak kursüde söyleyin, isteriniz bir gazete başında yada köşeyazısı olarak yayınlayın, isteriniz bastırıp alanlarda dağıtmak, kışacısı kendinizin, 19 Şubatçılarından yada 4 Ağustosçularından, yada 15 Kasımçularından, yani günün yanardöner koşullarına göre herhangi bir güncülerden olduğunuzu kanıtlayın.

O büyük, o ulu, o görkemli, o şanlı, o yüce tarihi günler siksik yineleneceğii için, isbu yazı her zaman işinize yarayacaktır.

Evet, sayın bayanlar ve bayılar! Sizler gibi 1 Hazirançılar, 19 Şubatçılar, 5 Aralıkçılar, yok daha ne güncüler denilen alçaklar varolduça, utanmazlar, dönekler, çikarclar, ikiyüzlüler, yüzsüzler bulunduğça, bizler daha çoooook ve nice nice 25 Eylülüler, 3 Temmuzlar yaşanz. Hey siz'i gidi siz... Sizi gidiyor!

Kahire (Marriott Hotel - 1036)
26 Mart 1988

DOKUN

Doçent eşit başçavuş

Temmuz ayında Bakanlar Kurulu yeni aylık düzenlemesi yaptı. Bu düzenlemede görüldüğü ki, doçenterler başçavuşlar aynı aylığı alıyor. Hekimlerde de durum aynı. Hekim Odaları, "Hekimlere de subay muamelesi yapılması" diye başına bir açıklama yapmışlar. Ayrıca gazeteler, "Askerlik gözde meslek oldu" şeklinde başlıklar koyduklar.

Türkiye'de bugün askerler aynı ve ayrıcalıklı memur grubunu oluşturuyorlar. Devlet olanakları hep bunlardan yana. Neden böyle? Her on yılda bir iktidar olan, yönettiği toplumun sesini solgunu kesen, istediğiinden eden ve süren bir meslek grubu, kuşkusuz kendini öne alacaktır. Otuz yıldır askeri yönetim doğal da sivil yönetim bu doğal kesiyor olmadı mı? Sonra, TSK'nın görevi koruma ve kollama değil mi? Kim korunur, kollanır orası ayrı. Bütün bunlar doğal. Doğal olmayanı sivil yönetimin kollama ve korumayı üstlenmesi. Ne yazık ki Türkiye bugün, sivil güçlere değil, askeri güçlere yakın yönetiliyor. Bu açık seçikliği unutturmak için de, Kenan Evren'in dediği gibi "Asker-sivil ayrımlı yok" sözçükleri kamuoyuna sunuluyor.

Bugünkü aylık döneminde üniversite doçenti bir kademeli astsubay başçavuşla aynı aylığa uygun görülmüyor. Aslında bu böyle mi olmalı? Doğrusu olmamalı. Bir doçent üniversite çıkışlı. Bunun üzerinde yüksek lisans, doktora ve doçent sanılarını ekliyor. Her aşamada bir yığın emek, pek çok sınav geçiyor. Bir başçavuş ise ortaokul ya da lise mezunu. Önünde ne bir sınav ne bir emek var. Onun işi "Allah'tan sağlık, devletten aylık" beklemek. Ömrü uzun olsun yeter. Eşitliğe sırf aylıkla bakmak da yanlış. Aralanında öyle çok olanak ayrılığı var ki, saymakla bitmez. Şöyle ki: Başçavuşun konutu var. Beleş düzeyinde olanak sağlayan orduevi, ordu pazarı, ordu hastanesi, ordu berberi ve kuaförü, giyimi-kuşamı, kreş, servisi, kampı, ev taşımacı, vs. var. Doçentin nesi var, diyebilirsin. Onun ne konutu ne de beleş düzeyinde olanakları var. Elinde çanta kafasında bilgiden başka bir seyi yok. Subay ve astsubayla aralarındaki bir fark da, birinin töfeği var diğerinin yok. Bu ayrılıklar da herhalde bundan ileri gelyor. Profesör ve doçentin yapaca-

ğı tek şey biraz daha okuyup subay olmak.

Generaleri ağıza almak kimin "haddine" düşmüştür. Onlar ülkenin gerçek sahibi ve bekçisi. Öyle olmalı ki, bir tuğgeneral bir müsteşardan 150 bin lira fazla alıyor. Koroğlu ne demiş, "tüfek icat olup olmuş. Bilim de bu silaha yenik düşmüş. Üstelik bilimin "talimnamesi" de yok. Çünkü, bilim, özgür bir ortamda yeşerir, talimname ve emirname dinlemez. Albay da bir genel müdürden 185 bin lira fazla alıyor. Albay da ne demek, tanrı ömür verdi mi, bilmem kaç yıl sonra albaysın. Arada ne bir sınav, ne bir bilgi geliştirme var. Öyleyse, yalnız hekimler değil, tüm sivil memurlar asker muamelesi istemeli. Aylık ve bu kadar beleş olanaklardan yararlanmanın başka çözümü olmaması gereklidir.

Mayıs ayında aynı konuda YÖK ve GÜlhane Askeri Tıp Akademisi yasalarında birer değişiklik yapıldı. Bu değişiklikte eski yasalara göre doçent olmuşlara yine eski yasalara göre profesör olma hakkı tanınıyordu. Bu yasa değişikliği aynı anda Kenan Evren'in önüne gitti. Evren, YÖK değişikliğini veto etti, GÜlhane'ninkini onayladı. Sonra da, "asker-sivil ayrımlı yok" dedi. Meclis YÖK değişikliğinde israr etti de en sonunda imzalamak zorunda kaldı. Bu arada Evren Paşa bir başka güzel söz de söyledi. "Ben demokrasi ve hukukun üstünlüğünü inanan birisi olarak anılmak istiyorum" dedi. Tarihe geçecek bu söz kamuoyunda pek ilgi görmedi. Oysa görmeliydi. Evren'in neyin üstünlüğünü inandığı tartışılmalı idi. Belki de anlamsız bulundu da es geçildi.

Bizim gözlerimize göre askerlerin ayrı olmayan tek seyleri "camii"dir. Aslında bunun da aynı olması gereklidir. Dırıkyanın aynı olan ölümken niye ayrı olmasın. Caminin aynı olmamasının zararı var. Söyledi ki, bir subay olduğunu, - ki Ankara'da hemen her gün ölüyor - en az iki-üç saat kilometrelerce yol trafiğe kapatıyor. Kapatmak da öylesine kolay ki, her köşe başına iki asker diktili mi, iş tamam. Bir sivil kul da çikip "nedir bu" demiyor. Bu olgunu basit görmemek gereklidir. Bir büyük kente aia yolların trafiğe kapanması demek, her şeyin altüst olması, büyük zaman yitimi, daha çok benzin tükenmesi, bir yığın da sınırın bozulması, demektir. Kişisel olarak söyleyorum, benim yolum böyle bir yerde olmasından mı bilmem, ben bu uygulamadan çok rahatsızım. Konağım dolmuş sürücülerde öyle. Aynı camide bir sivilin cenaze namazı kılındığında yollar kesilmeyecek. Bu işin tek çözüm yolu, subay cenazeleri için de ayrı bir caminin yapılması ve ölülerinin de siviller dışında öteki dünyaya gömülmesi.

MIT raporlarında da eşitlik yok asker-sivil arasında. Bir sivil hakkında bir MIT raporu olduğunda işinden atılsın, sürgün edilsin, tutuklanılsın; benzer rapor bir subay için olsa "Genelkurmay Başkanı" bile olabilirsin. Ayrılıklar bu kadar net.

Türkiye gerçek sivil kafaya yönelmelidir. Asker konuşulmaz, tarşulmaz, eleştirilmez, hesap sorulmaz, kısaltıcı, "tabu" olmaktan çıkmalıdır. Vatanın bağlarından çıkan sadece onlar değil kuşkusuz. Herkes emeğine ve bilgisine göre değer bulmalıdır.

M.Tahir Hatiboğlu

Geçmişe sünger çekmek

Argentin'de darbecilerin yargılanması sürüyor. Şu sırada yürütülen üç soruşturma/dava özellikle dikkat çekiyor. Bunlarla birincisi, Buenos Aires'te sivil savcılığın son cuntanın üyeleri aleyhine, 1982 Malvinas (Falkland) savaşındaki sorumlularından ötürü başlattığı soruşturma. Savcılık, cunta dönemleri (1976-82) suçlarının araştırılması sırasında askeri mahkemedede yargılanan ve Mayıs 1986'da sırasıyla 12, 14 ve 8 yıllık hapis cezalarına çarptırılan General Galtieri, amiral Anaya ve tuğgeneral Lami Dozo ile ilgili cezalar hafif bularak, bunların sivil mahkemedede yeniden yargılanmaları; askeri mahkemedeki dava sırasında beraat eden diğer generallerin de cezaevindeki talebinde bulunuyor. Savcılığın Temmuz 1988'de kamuoyuna açığa getirilen bu talebi, cuntacıların yargılanmasında askeri ve sivil mahkemelerin farklı yaklaşımına, uygulamadaki çite standartda işaret ediyor.

Bir diğer dava, "Arjantin Rambosu" diye bilinen Albay Rico'nun Ocak 1988'de Monte Caseros'daki piyade alayına saldırarak kalkıştığı ikinci ayaklanmanın sanıklarını kapsıyor. Bu ayaklanma girişiminde yer alan askerlerden pek çoğu askeri mahkemece pek suçlu olmayı, mesele "disiplinsizlik" ve "emre itaat"'a indirgenmeye çalışırken, ayaklanması yardımcı olan yedi sivilin yargılandığı sivil mahkemedede sanıklar için onbeş yıla varan hapis cezaları isteniyor. Sivil mahkemelerde duruşmalar kamuoyuna açık ve tanıklar dillenerek yürütülürken, askeri mahkemeler kapalı kapılar ardında sürüyor.

Üçüncü bir soruşturmanın kötü name "kahramanları" ise 1976-81 yıllarında askerlere "süber bakan"lık etmiş, "ekonominin mirası" Jose Martínez de Hoz ile kabine arkadaşı İçişleri bakanı Alfonso Harguendeguy. Cuntanın ekonomi bakanı Martínez özel olarak ülke ekonomisini yabancı tekelleşme yağmalatmak, kamu işletmelerini yemliye dönüştürmek, devlet kasasından görülmedik vurgularla "şirket kurtarmak", tam olarak saptanması belki mümkün olmayacak rüşvet, irtikap, sahtekârlığa karışmaktan sanık bulunuyor. Yoksuları sırup zenginleri besleyen icraatından dolayı halk arasında "Hood Robin" olarak anılan Martínez, Kasım 1984'te diğer cuntacılarla birlikte tutuklanmış, daha sonra kefaletle serbest bırakılmış, Aralık 1985'te hakkında tekrar tutuklama emri çıkarılmış ve 850 milyon dolarlık mal varlığına el konmuştu. Martínez'in yanı sıra içişleri bakanı Harguendeguy da "yılıncı unsurları savaş"ın sorumlusu olarak yargı önüne çıkarılmayı bekliyor.

Bilindiği gibi 1983 yılında Alfonsin yönetiminin işbaşına gelmesinden sonra, kitlelerin yoğun talebi üzerine cunta dönemleri suçlarının araştırılması ve suçluların yargılanmasına başlamış, bazıları mahküm edilmiş. Ne ki "yargılamaların orduyu huzursuz ettiği", "askerlerin sivil iktidara cephe almamasını önlemek gerektiği" yönünde bir yaklaşımla punto final adıyla anılan ve yargılama son vermemi öngören bir yasa kabul edildi. Punto final'ı büyük tepkiyle karşılayan halk kanunda öngörülen son başvuru tarihi 27 Şubat 1987'ye kadar mahkemelere yüzlerce yeni suç duyurusunda bulundu. İşte bugünden birer birer gündeme gelen davalar

çoğunlukla bu duyurulara dayanıyor.

Arjantinliler'in punto final'in demokrasiyi korumaya değil, cuntacıları cesaretlendirmeye hizmet edecek yönündeki kanısı doğruluğunu göstermektede gecikmedi. Nisan 1987'de ülkenin çeşitli yerlerinde patlak veren ayaklanma girişimleri ve Albay Rico'nun Campo de Mayo ayaklanması, halka karşı yollar yılı "Kirli savaş" yürütmüş iktidar gaspçılarının demokrasiye tahammülsüzüğünü gösterdi. Ordu 40 aydır demokrasi koşullarında zedelenen itibarının iadesini istiyordu. Verilen ödünlün gerçekte daha büyük ödünlere gebe olduğu görülecekti. Campo de Mayo ayaklanması görünürde bastırılmıştı, ama parlamentodan bu kez de "obedienza debida" (emre itaat) yasası çıkmış, albay rütbesinden aşağıdakiler işledikleri suçlardan sorumlu tutulmaz olmuş. Üstelik albay ve tuğgeneraller de "emre itaat" ettiğilerini ispatladıkları takdirde yargı önune çıkmaktan kurtulur hale gelmişlerdi. Bu arada ayaklanmacılar, mahküm olmuş cunta şeflerinin serbest bırakılmasını da istiyorlardı. Raul Alfonsin kitleleri "İtidal"'e davet ediyordu, ne ki Ar-

jantinliler demokrasının sokaktan geçtiğini çok iyi biliyorlardı. Albay Rico'nun Ocak 1988'deki ikinci ayaklanması girişimi demokrasinin cuntacılarla ödünlendirilmesini destek alarak yaşatabileceğinin altını çizmiş.

İşte Arjantin'deki yargılamlar bu koşullarda ve yalnızca bu ülke ve Latin Amerika ile sınırlı kalmayıp, benzer durumlardaki ülkelerde de etkisini duyurması açısından büyük önem taşıyor. Bu arada Uruguay'daki gelişmeyi de eklemek gerek. Bu ülkede sivil yönetim geçildikten sonra çıkan cunta dönemleriyle (1973-85) ilgili yargılama yapılmayaçağı yönündeki kanunun iptali için demokrasi güçlerinin mücadele etkili biçimde sürüyor. Uruguay Anayasası'na göre kanunun referandumda sunulabilmesi için seçmenlerin % 25'inin desteklediği bir başvuru gerekiyor. Böyle bir başvuruya destekleyenlerin oranı ise şimdiden % 35'e ulaşmış bulunuyor.

Her iki ülkedeki gelişmeler demokrasının "geçmişe sünger çekmek" ile değil, geçmişin hesabını görmekle korunabileceğini bir kere daha gösteriyor. ■

Bir milyon ölü ve...

20 Ağustos tarihinde Birleşmiş Milletler gözetimi altında başlatılan bir ateşkesle İran-Irak cephelarında silahlar sustu. Ama kalıcı bir barış varlığını daha çok var. Üstelik savaşın çıkışının nedenleri giderilmiş değil. Bilindiği gibi İran-Irak savaşının başlatma günahı Irak'ın Saddam rejimine aitt. Irak hava kuvvetleri 1979 yılının Haziran ayında Iran sınır boyalarını bombalamaya başlamış ve Arap asıllarının coğulukta bulunduğu Iran'a alt Kuzistan bölgesini ele geçirerek amacılı askeri harekâti genişletmişti. Aralık 1979'da Irak daha önce Iran'la imzalı bulunduğu Cezayir anlaşması hakkında şu açıklamayı yapmıştır: "Bu anlaşmayı güçlü bir iç ve dış baskı altında imzaladık. Ama şimdi anlaşmanın gözden geçirilmesini ve bizde alt Arap topraklarının iade edilmesini istiyoruz."

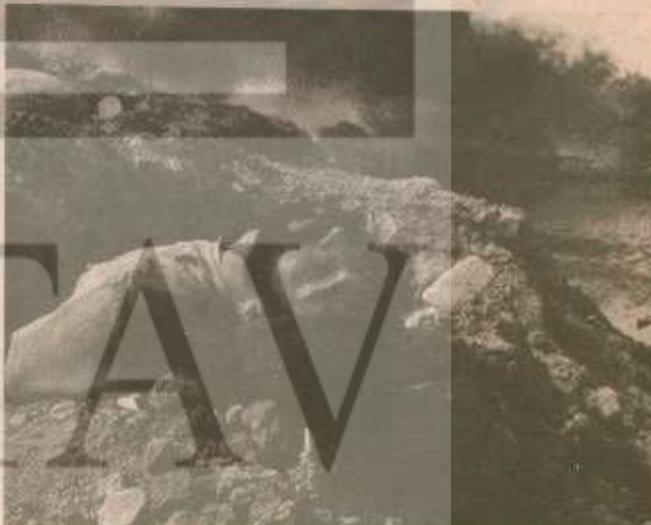
Irak'ın amacı devrim dolayısıyla zayıf düşüğünü sandığı İran'dan toprak koparmak değildi sadece. İran İslam devriminin rüzgarları nüfusunun coğuluğu Şii olan ama Sünnilere yönetilen Irak rejimini tehdid ediyordu. Saddam rejimi askeri bir harekâtle İran devrimini bozguna uğratmayı, bu olmazsa da savaşın doğuracağı düşmanlıkla Arap milletçiliğinin İslam ümmetçiliğine kayması tehlikesini bertaraf etmeyi hesaplıyordu.

"Dış düşman", İran İslami rejiminin tam da olduğu seydi. Böylece şah diktörlüğünü devirdikten sonra yeni bir diktörlük altına girmeyi benimsenmesi güç olan İran halkı susturulmuş olacaktı. Tüm dikkatler ülkenin bir yabancı istilasından kurtulmasına çevrilecek, içerdeki sosyal ve siyasi sorunlar geri plana düşecekti. Üstelik İslami cihatla yamac hem kitabı hem de İslami geleneklere uygundu. İran İslami rejimi kendi devrimini Irak, Suudi Arabistan, Basra Körfezi Emirlikleri, Pakistan, Afganistan ve Orta Doğu'nun diğer ülkelerine yayma emelleri güdüyordu.

Ve bir milyon insan öldü. Bu kadar büyük bir kayıp karşısında diğer maddi kayıpları sıralamak abes kaçar. Kimse kimseyi yenemedi. Saddam Kuzistan'ı fethedemedi ama İslami devriminin yayışı tehdidi bertaraf etti. Humeyni İslami devrimini yayamadı ama içerde kendi iktidarı pekiştirdi, tüm muhalifleri susturdu. İran halkını çarşafa soktu. Erkekleri İslami dogmaların karşısına, kadınları ise hem bunların hem bildigimiz somut çarşafın karşısına.

Savaş durdu. Ama kanımızca bitmedi. Çünkü her iki ülkede savaşa neden olan rejimler, bu rejimlerin korku ve özlemleri aynen sürüyor. Savaş sürdürümez hale geldiler sadece. Belki ateşkesten savaşa tekrar sürdürmek için bir güç toplama dönem olarak istifade etmek istiyorlar. Gelişmeleri göreceğiz. Ama şunu söylemek yanlış olmaz: Savaşa gerçekten son verebilecek olanlar Irak ve İran halklarıdır. Bununsa kendi rejimleriyle bir hesaplaşma demek olduğu biliniyor. ■

▼ Ölen ölü. Ve kimseyi yenemedi. Savaş durdu ama kanımızca bitmedi.

AURORA'NIN YENİ ROTASI

Sosyalist ülkelerde büyük boyutlu karşı devrim hareketlerini pek olası görmüyorum. Bu tehlikeyi göğüsleyecek sosyalist kadrolara ve işçi sınıfının nihai sağ duyusuna güveniyorum.

Ahmet Kaçmaz'ın geçen sayıda çıkan "Aurora'nın Yaptığı" adlı yazısı, başlattığı tartışmaya "başkalarının da" katılması dileyile bitti. Bu yazımı, hem bu çağrıyı yanıtlamak hem de Ahmet Kaçmaz'ın anlatıldığı o hazine şöför öyküsünün çağrıstdığı başka bir öyküyü anlatmak fırsatı çıkacağı için yazıyorum. Önce şunu belirtmeliyim: "Aurora'nın yaptı" ciddi ve keyifli bir yazı. Ciddiyetinin nereden geldiğini anlatmaya gerek yok. Keyifiliği ise, ciddi yazılarla görmeye alışığımızın tersine, başlıca okunsun ve anlaşılır olmasından kaynaklanıyor.

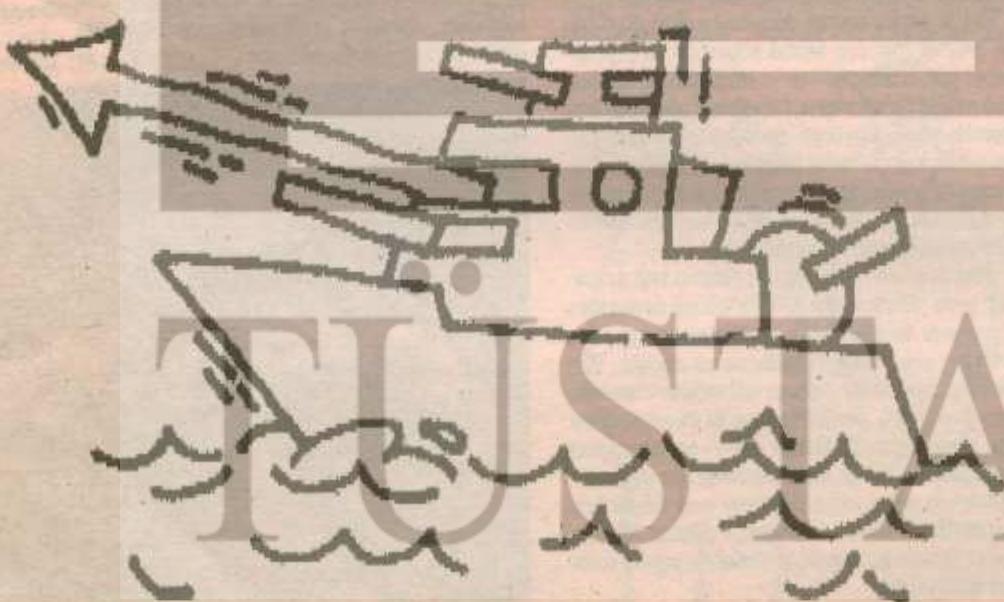
A. Kaçmaz, "Aurora'nın yaptı"nda, esas olarak sosyalist uygulamaların sorunlarına sistematik bir açıklama yapıyor. Bunu yaparken de, günümüz sosyalist toplumlarının durumlarını daha iyi kavramamızı yardımcı olacağım düşünerek, sosyalist toplumlarla "Asyatik toplumlar" arasında bir "analoji" den yararlanmayı deniyor. Yazının tartışmaya açtığı tez, bu analojinin anlamlılığı ve tutarlılığı olmakla birlikte, bu yöntemsel çerçeveye sığdırılmaya çalışılan, sosyalist uygulamaların tıkanıklıkları ve Gorbaçov hareketinin kendisi de istemek gündeme geliyor. Gel-

mesiyle birlikte de gündemin tümünü kaplayarak tartışmaya açılan söz konusu analogi, pratik sonuçları bakımından sorgulamaya başlıyor. Nitekim bu sorgulamayı A. Kaçmaz'ın kendisi enkestirme yoldan yaparak okuyucuya tartışacak pek fazla bir şey bırakmıyor. Hem, "varolan sosyalist uygulamalarada neler olup bittiğini kavrayabilmek için böylesi bir analogiye gerek var mıydı?" sorusunu soruyor ve bunu inandırıcı şekilde yanıtlıyor hem de bu analoginin en anlamlı sonucuna dikkatimizi çekiyor: "Kıspacı asyatik üretim tarzını çözen, kapitalizmin, yanı üretim araçlarının özel mülkiyetinin devreye girmesi olmuştur. Şimdi de üreticiyi teşvik amacıyla, toplumsal olarak dar çergeve bir mülkiyet kategorisi, atıllaşmış sosyalist ekonomiye canlılık getirmek için devreye sokuluyor". Ben tartışmaya işte bu noktadan itibaren girmek istiyorum. Gerçekten de, Gorbaçov'un demokratikleşme cabalarına içenlikle katılsa ve yeni ekonomik reformları, A. Kaçmaz'ın deyimiyle, "atıllaşmış sosyalist ekonomiye canlılık getireceğinden" emin olsa bile, "kraldan çok kralci" kesilenler dışında hiç kimse piyasaya rüzgârlarına göre dümen tutarak belirlenecek bu yeni rotanın, sosyalist toplumları hangi kiyllara götüreceğini şimdiden söyleyemez. Bunu Gorbaçov'un kendisi de söylemiyor: Bir taraftan, "... bütün reformlarımıza sosyalist seçenekimize uygun olarak gerçekleştiriyoruz. Ortaya çıkacak sorunların yanalarını sosyalizmin dışından değil içinden doğru arıyoruz" derken¹, öte taraftan, çaresiz, biraz el yordamıyla yola çıktıığını, ortada sağlam ve bilimsel bir perspektif bulunmadı-

ğını açıkça dile getiriyor: "... Bugün de böyle hazır yanıtlarımız yok. Sosyalist bilimciler bize derli toplu herhangi bir şey öngörmediler. Sosyalizmin politik ekonomisi, modern geçmiş fikirlerine takılıp kalmış ve artık yaşamın dialekтиğine uyum sağlayamıyor. Felsefe ve sosyoloji de, pratik uygulamaların gereksinmelerinin gerisindeler"².

Partinin ikinci adamı Ligaçev, ekonomik reformların, sosyalist ülkelerin dışına çıktıığını dile getirirken, Sovyet Bilimler Akademisi Arşivler Enstitüsü Müdürü Afanasyef, "varolan sosyalizmin çarpık bir sosyalizm bile olmadığını", gerçek sosyalizmin ancak köklü reformlardan sonra, ilerde kurulabileceğini söylüyor.

Bu toz duman içinde açıkça ortaya çıkan bir gerçek şu ki, ekonomideki tıkanıklığı çözmek, başta parti ve devlet aygıtı olmak üzere, bütün toplumun demokratik ve katılımcı bir yapıya kavuşturulması gibi dev bir projenin içi gücü olarak, üretim araçları üzerindeki yeni mülkiyet biçimleri, piyasa ekonomisinin rekabetçi ortamı ve maddi özendirme unsurları öngörlüyor. Bütün bunlar sosyalizmin terkedildiğini gösteren yeterli kanıtlar değil kuşkusuz. En azından, bugün için "sosyalist bölüşüm ilkelarından" uzaklılığına işaret eden inandırıcı bir bulgu yok. Gorbaçov, sosyalizmin "herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre" ilkesinin tüketim koşullarını sağlayamayacağını, bunun ancak komünizmde mümkün olacağını, sosyalizmin sosyal kazançlarının dağıtımında "herkesten yeteneğine göre, herkese çalışmasına göre" ölçüsünün geçerli olduğunu vurgularken, "iş gücünün metaleşmediğini simgeleyen ne parhasına olursa olsun tam istihdam"dan, parasız sağlık ve eğitim hizmeti gibi Sovyet toplumunun artık kazanılmış hak olarak görüldüğü bir dizi sosyal hizmetten geri dönülmeyeceğinin altını istarla çiziyor. Ama bu, geriye dönüştürülecek yeterli bir garanti mi? Elbette değil. "Bölüşüm ilişkilerinin piyasa süreçlerinden soyutlanabilmesi, ancak ve ancak toplumun öncü kadrolarına sosyalistçe davranış normları egemen olmak olur"³. Peki, günümüz sosyalist toplumlarındaki öncü kadrolara bu "davranış normları" egemen mi? Kimse bunu evet ya da hayır şeklinde kesitme yanıtlar veremez. Polonya ve benzeri örnekler gözler önüne deyken, kafası kategorik manıkkalılarının tutsağı olmayanlar, sosyalist ülkelerdeki işçi sınıfının doğal olarak "sosyalizmin ullanık bekçisi" olduğunu ileyi söylemez. Sosyalizmin bekçisi sosyalistlerdir. Ama herhalde işçilerin de, en azından ücretlerinin ve yukarıda sözünü ettigim kazanılmış sosyal haklarının ullanık bekçileri olduğunu kabul edebiliriz. Dolayısıyla eğer

bu, sosyalizm adına yeterli bir garanti ise, sosyalist ülkelerin işçi sınıfının, sosyalist bölüşüm ilkelerinden uzaklaşmasına bilerek izin vermeyeceğini söyleyebiliriz. "Bilecek" diyorum, çünkü sosyalist ülkelerde diğer bazı toplumsal gruplar gibi işçi sınıfının önemli bir bölümünün de kilisenin ve Batılı tüketim toplumlarının baştan çıkarıcı oyuncaklarıyla gözlemin boyandığını ve Batı'daki yaşam tarzının özlemi çektiğini düşünüyorum. Söylmeye dilim varmamış ama, fiktif bir senaryo içinde, uygun bir dünya konjonktüründe, uygun bir coğrafyada bulunan herhangi bir sosyalist ülkede, işçi ve işçi olmayan binlerce insanın ellerinden gelirse, bu özlemin ardına düşüp kitleler halinde sınırların ötesine geleceği ya da kapitalizmin restorasyonu yolunda ciddi provokasyonlara alıcı olabileceği endişesini taşıyorum.

Bu iç karartıcı senaryonun tam bu noktasında sır, Aurora'ya bakarak "bütün dertler bu geniyle başlıdı" diyen Leningradlı şöförün öyküsüne benzeyen öyküye geliyor: Rastlantı bu ya, aynı gezi sırasında (belki de aynı gün) ben ve birkaç arkadaşım, o sırada Leningrad'da tedavi edilmekte olan Server Tanilli'yi ziyarete gidiyorduk. Yine meraklı bir şöförle havadan sudan konuşurken "Leningrad ne güzel bir şehir değil mi?" diyecek oldık. Adam "nereden bileyim güzel olduğunu, başka şehir görmedim ki ben" diye bizi bir güzel azarladı. Eh "haklı adam dedik", ses çıkarmadık. Ama şöförün sorularının ardı arkası kesilmedi. "Kime gidiyorsunuz?", "Niye gidiyorsunuz?", "Arkadaşınız kim" vb.vb. Biz de arkadaşımızın Türkiye'de bir üniversite öğretim üyesi olduğunu, faşistler tarafından vurulduğunu ve Leningrad'a tediyye geldiğini falan anlattık. Adam anlaşılmaz bir öfke içinde "faşist ne demek?" diye tuttu. Önce gerçekten anlamıyor zannettik. Sonra zevzeklikten yapıyor ya da bir bildiği vardır diye diliştik. Neden sonra, konuuma ilerleyip açıkça tavrimi belli edinceye kadar adamın öfkeli bir rejim karşısındaki olduğunu kavrayamadık. Peki ne var bunda, diyeceksiniz. Bu tekil örneklerden genelleme yapamayacağımı elbet ben de biliyorum ve genelleme yapmıyorum. Asıl beni ilk ūten Gorbaçov'dan izin çıkışına kadar gerçekleri bir türlü görmeyen gözler, işitmeyen kulaklar ve bütün bu olup bitenler karşısında en ufak bir kuşkuya düşmeyen kafalar. Senaryonun iç karartıcı olmasının asıl nedeni de bu. Fakat ben yine de sosyalist ülkelerde büyük boyutlu karşı devrim hareketlerini pek olası görüyorum. Bu tehlikeyi göğüsleyeceğim sosyalist kadrolara ve işçi sınıfının nihai sağ duyuşuna güveniyorum. Bütün dünyadaki sosyalistler adına düşündüğü ve karar verdiği varsayılan "Dünya Sosyalist Sistemi" efsanesini sildiği için Gorbaçov'u alkışıyorum ve onun sosyalist demokrasiye doğru attığı her adımıma desteklenmesi gereklüğine inanıyorum.

YAĞMA HASAN'IN BÖREĞİ

Yapı şirketinden Mobil gezisine

Emekli ikramiyesini Ekotaş'a yatırın öğretmenin bekłentilerini sömurenler bugün devleti yönetiyor

Geçtiğimiz ay içerisinde basında "Petrol-den sorumlu bakan Kazım Oksay'ın eşi yabancı petrol şirketine uluslararası geziye çıktı." başlıklı bir haber yer aldı. Haberin olağan nitelikte olması nedeniyle kimse üzerinde durmadı.

Petrol işlerinden sorumlu devlet bakanımız bakanlığından önceki dönemlerde edilmiş olduğu en- gin deneyimi ve birlikte doğal olarak bakanlığı sırasında da değerlendirmeye çalışıyor.

1970'li yıllarda büyük bir yapı şirketinin yönetiminde Sayın Başbakan'ımsız birlikte sorumluluk üstlenen bugünün devlet Bakanı, binerco kişisinin büyük umutlara konut sahibi olabilmek için emanet ettikleri tasarruflarını yok etme başarısını göstermiş deneyimli bir girişimcidir. Şimdi geçmişteki günlere dönemel ve olayı hep beraber hatırlayalım.

Odakule'nin üst katlarında yönetim odasında Ünlü yapı şirketinin cicili bıçılı duyurularına kanarak konut sahibi olabilmek için para yatırın binlerce kişinin beklenişini noktalayacak bir toplantı yapılmalıdır. Bugünün sayın devlet bakanı ile ismi zaman zaman kamuoyunda tartışılan bir profesörümüzün konu ile ilgili ilişkin bir görüşü vardır. "Ekotaş"ın başarısızlığı ortaya çıkmak üzeredir. Bunu biraz daha geciktirici bir formülün yaratılması zorunludur. Üzerinde şimdil Sezai Türkeş firmasının gökdelenleri dikilen Kozyatağı'ndaki arsalar üzerine hemen küçük ve derme çatma bir gecekondu yapılması ve inşaatın bir bölümünün burada yapılmamış havası verilmesi fikri toplantıda kabul edilir. Hemen ertesi günlerde gazetelerde başarılı bir ian kampanyası ile Ekotas'ın yeni mucizesi tasarruf sahiplerine duyurulur. Paralar akmeye başlamıştır.

"Ekotaş" toplu konut yapımlığında bugünkü devlet bakanımız ile başbakanımızın katkısı büyüktür. Ne yazık ki bu girişim hiç konut yapmamış, binlerce küçük tasarruf sahibinin parasını önce toplamış, onların ümítlerini sövmürmüştür, bilahare de ne yapalı olmazı dibe bilmiştir.

Evet, Ekotaş'ın toplu konut yapacağını ilan ettiğİ arsalar türlerinde bugüne kadar hiçbir başarılı inşaat işi gerçekleştiremedi. Buna karşılık bu işi organize eden yönetim kurulu üyeleri ile danışman kadro bugün devlet yönetiminde söz sahibi oldu.

Sayın devlet bakanımızın o günkü toplu konut yapımı deneyimi 1980'li yıllarda işe yaradı. Konut edinme yardımı olarak çalışanların üzerinden hesaplanıp alınan ek vergiden yararlanma beklenisiinde olanlar, şimdilik kendilerine verilen 200 bin liralık (!) kredi ile herhalde konut edinme beklenirine çözüm bulabiliyorlar!

hesabını vermek zorunda olanlar, tabii ki bir gün gerçeklerin gün işığına çıkacağını bildiklerinden bu gün eflerine geçen fırsatları değerlendirmek çaba sınırlar.

Bu çaba sayın devlet bakanımızı mobilyacılıkla ilgilenmeye yönlendiriyor. Şu sıralar Balkanlar'ın ve Ortadoğu'nun en büyük mobilya yapım fabrikası olan Anadolu Mobilya'nın Bolulu İşadamlarına devrinin göstermiş bulunduğu çaba ve yakın ilgi yüzünden, söz konusu fabrika bugün çalışamaz hale geldi. Türkiye koşullarında teknolojik tüm yeniliklere sahip, bir benzerinin kurulması şimdilik pek mümkün olmayan Anadolu Mobilya'nın bugünkü hali yüreklesici. Fabrika, alacakları tarafından satışa çıkarıldı. En büyük alacakları Vakıflar Bankası ile İş Bankası'dır. Bir yılın şirket kurtanılmaya çalışırken kurultma yasası bir türlü Anadolu Mobilya olayında işlenmedi. Buna karşılık fabrikanın satışa çıkarılması için yoğun bir çaba gösterildi. Bugünlerde duyuları yapılan satışa kimlerin talip olacağının sonunda fabrikanın kimler tarafından alınacağı şimdilerak konuşuluyor.

Sayın devlet bakanımız ise şimdî petrolden sorumlu ve tabii ki bu sorumluluğuna yakışır bir davranışa girecek, kendisini ve eşini zaman zaman yurtdışında çıkarmanın maliyetini en aza indirici girişimlerde bulunacak.

Elindeki emekli ikramiyesini konut edinmek için Ekotaş'a yatırılan 30 yıllık emekli öğretmenin beklenisini hiç çekinmeden kendi çıkarları doğrultusunda sömürüler bugünkü devleti aynı düşüncede yönetiyorlar. "Mobil" olayındaki gerçek bunu bize kanitlıyor.

Türkiye'de Ekotaş olayını yargılayacak, Mobil olmayı değerlendirecek denetleyici nitelikte bir yapı henüz oluşmadı. Bu yapının oluşmasına da şimdilik imkân görülemiyor. Çünkü bugünün yönetim denetimden kaçıyor, denetimi engelleyici her türlü girişimde bulunuyor. Olaylar hemen ortuluyor, halkın gözünden kaçırılıyor. İnsan ömrünün sınırlı olması nedeniyle de bazı olaylar kişilerle birlikte dün-

Devlet Bakanımız Sayın Oksay'ın konut yapım
çılığı da tarih sayfaannı intikâl etmiş ömek bir olay.
Haklı kandırmanın bedeli bugün Mobil'in seyahat
ile öderilebilir. Önemli olan budur.

► **Kazım Oksay**, Devlet bakanının konut yapımcılığı tarih sayfalarına intikal etti. Şimdi de sıra eşiin Mobil evi üzerinde.

AREN'İN GÖRÜŞÜ

Tepki örgüt işidir

► Halkımızın tepkisiz olduğu, yöneticilerin aldığı kararlara itiraz etmeksızın boyun eğdiği söylenir. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

I. Öteden beri çeşitli uluslararası hakkında uysal ya da asıl, cesur ya da korkak, çaleşken ya da tembel, disiplinli ya da değil gibi genellimeler yapılmıştır. Örneğin, Almanlar'ın disiplinli, Japonlar'ın kanaatkâr, İngilizler'in soğukkanlı, Yahudiler'in çok tutumlu oldukları söylenilir. Bu genellimeler bilimsel bir temele dayanılmış gibi görünmekle beraber, aslında en küçük birincemeye dayanamayacak kadar kültürler. Gerçekten, insanlar ve onların oluşturduğu toplumlar, içinde yaşadıkları doğal ortamın ve ortaklaşa yaşadıkları olayları (tarihlerinin) özelliğine göre farklılıklar gösterir. Örneğin, deniz kıyısında yaşayanlar içerde yaşayanlardan, düşman işgalini görmüş olanlar görmemiş olanlardan farklılıklarla olabilirler. Ama bu farklılıklar, küçük yerel topluluklar için geçerlidir. Bunu aşip bu yerel özellikleri, bütün bir ülke-ulusa teşkil etmeye kalktığımız zaman iş değişir, hataya düşmüş oluruz. Çünkü hiçbir ülke ne doğa koşulları ne de hatta yaşadığı deneyimler yanı tarihi bakımından türdeşlik gösterir. Bu nedenle Trabzonlular'ın ya da İzmirliler'in davranış özelliğini bütün Türklerde teşkil edemeyiz. Ayrıca, kaldı ki, bu yerel özellikleri bile zaman içinde sürekli değişimler. Nitekim Örneğin, Kayserililer'in açıköğretimini bütün Türklerde teşkil edilemeyeceği gibi, Kayserililer için de bu özellikten bugün elde birkaç fırından başka bir şey kalmamıştır. Ingilizler'in soğukkanlığı ya da Almanlar'ın disiplinliği için de durum aynıdır.

Gercek odur ki, toplumlar hakkında bu tür genellimeler yapmak kimlerine giriskentik, kimlerine disiplinliktir vb. afetmek aslında uluslararası ilişkiler arasında yaradılışlarından gelme temel bazı farklılıklar olduğu biçimindeki bilimsel olmayan (ırkçı) bir görüşe dayanmaktadır.

II. İşte Türkiye'de yaşayan halkın tepkisiz bir toplum olduğunu söylemek de böyle bilim dışı bir görüştür. Çünkü Türk halkın dünyamızın diğer halklarından temelde hiçbir fark yoktur. Eğer bugün diğer toplumlardan değişik özel farklılıklar varsa, bunun nesnel ve değişebilir nedenleri vardır. Dö-

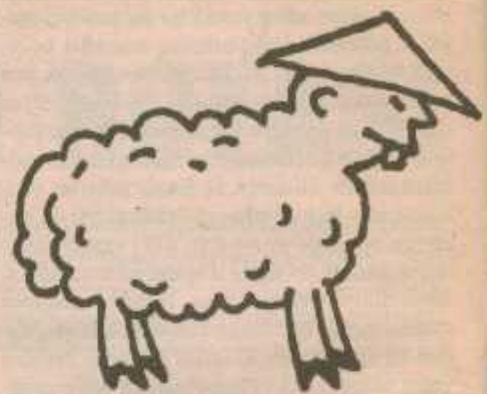
şüncüemi açıklamak için söyle bir benzetme yapılabilir: Bugün dünyadaki çeşitli uluslararası davranışları aynı bir insanın (bireyin) çeşitli yaşlarında ve/veya çeşitli görevlerdeki davranış farklılıklarına benzer. Yani esas aynıdır, farklılığı dış koşulların değişmesi yaratır.

Bu aynı düşünceyi söyle de ifade edebiliriz: Eğer onlar da Türkiye'nin coğrafi konumunda ve Türk halkın gelişmişlik düzeyinde vb. olsaları, İngiliz, Portekiz ya da İsviçre halkı da Türk halkın davranış özelliğine sahip olurlardı.

III. Günlük yaşamın pratikine tersmiş gibi görünmekle beraber, toplumlar ve onları oluşturan insanlar ve onların davranışları hakkında yukarıdaki gibi bir görüşe sahip olunmadan ne demokrat hele ne de sosyalist olunabilir. Çünkü demokratik da sosyalistik de temelde, insanların ve toplumların benzerliğine ve eşitliğine dayanır. Gerçekten eğer Türk halkı, örneğin tepkisiz, yanı haksız aramayan türden insanlardan oluşmuşsa, onlar için demokrasi ve sosyalizm istemek maddînesel temelden yoksun platonik (idealiste) bir talep olurdu. Oysa biliyoruz ki, demokrasi ve sosyalizm insanların ekonomik sömürgeye karşı yürüttükleri mücadele temeline (tepkilere) yanı maddî nesnel bir temele oturur.

IV. Çeşitli toplumlar hakkında çalışan-tembel ya da tekili-tepkisiz gibi (dernogojik) genellimeler yapmanın temel yanlışlığı ve sakoncasını belirttiğinden sonra şimdi Türk toplumunun tepkisiz olduğu yargısı üzerinde ayrıca durabiliriz: Bir kere bu yargı ya da tespit doğru değildir. Hatırlanacağı üzere 12 Eylül'den önceki dönemlerde emekçi halkımız özellikle işçileriniz haksızlıklara karşı sayısız grev, işyeri işgal, direniş, toplantı ve yürüyüşler yaparak tepkiler göstermiştir. Din çevresinin de kendi anlayışları doğrultusunda bazı tepkiler gösterdiklerini anımsayalım. Öyle ki, emekçi halkımız tüm bu tepkileri sonradan 12 Eylül askeri darbesine gerekçe olarak göstermiştir. Ayrıca 12 Eylül'den sonra da, dönemin bütün baskılanna rağmen işçilerin yer yer grevlerini sürdürdüklerini, aydınlarımızın da çeşitli teşki eylemleri yaptıklarını biliyoruz. Bu durum karşısında, halkımızın tepkisiz olduğunu söylemek -tepkiden maksat kanlı ayaklanmalar değilse- doğru olmadığı gibi insata da stigmaz.

V. Kaldı ki, halkımızın tepkisi bir gözlem olarak doğru olsa bile örgütlenme durumuna bakmadan, sadece bu gözleme dayanarak, tepkisiz bir toplum olduğumuzu söylemek gene de yanlıştır. Çünkü -ve şimdi konumuzun diğer önemli noktasına geliyoruz- teşki örgüt işidir. Örgützsüz insanlar ne ka-

dar hasın mizaçlı olurlarsa olsunlar uğradıkları haksızlıklar karşısında gerektiği gibi teşki gösteremezler. Buna karşılık en sıkın ya da boynu büük insanlar bile eğer örgütlü iseler, her zaman gerekli teşki gösterebilirler.

Ayrıca, tepkiden söz edilirken, maruz kalınacak baskının şiddetde de gözündünde tutulmalıdır. Örneğin 12 Eylül gibi en küçük bir tepkinin en ağır ve acımasız bir biçimde cezalandırıldığı bir dönemde, Üstelik örgütlenmemiş de olan toplum, fazla tepki olamaması doğaldır. Bu durum, Nazi Almanyası, Musolini İtalyası ve Franco İspanyası için de geçerli olmuştur.

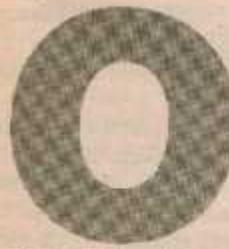
VI. Tepki göstermekle ilgili olarak örgütlenliğin iki temel işlevi vardır. Birincisi, bireylerin tek tek tepkilerine ön ayak olmak, bunları örgütleyerek şu ya da bu biçimde dışa vurmalarını (gerçekleşmelerini) sağlamaktır. Örgütlenliğin ikinci işlevi, gerçekleştirilecek tepkilerden sonuç alınmasını sağlamaktır.

İnsanlar çok defa haksızlıklara karşı onu düzeltme olasılığı varsa teşki gösterirler. Örgütlenlik aynı zamanda sonuç alma olasılığını artırdığı için, bir toplum ne kadar örgütlü ise o kadar tepkili olur. Bundan ötürüdür ki, 12 Eylül askeri yönetim, toplumun rahatça sömürülmesini sağlamak üzere onu tepkisizleştirmek için, bir taraftan açlık, hapis ve işkence ile tek tek bireyleri yıldırmaya, diğer taraftan da emekçi halkı örgütlenmeye çalışmıştır. Ama gördüğümüz gibi askeri yönetim bu her iki çabasında da başarıya ulaşamamıştır. İnsanlarımıza işkence, hapis ve işsiz bırakılmaktan yersen de örgützsiz kalmaya razı edilebilmiştir. Hatta örgütlenme konusunda öncekinden de ileri adımlar atılması, Örneğin yasal bir komünist partisinin kurulması, ciddi bir biçimde gündeme gelmiştir. ■

EĞİTİM ŞÜRASININ ARDINDAN

Son yıllarda tüm mesleki ve teknik öğretim okulları içinde en yüksek gelişme imam-hatip liselerinde oldu, mezunların istihdamında doygunluğa ulaştı.

n İkinci Milli Eğitim Şurası arkasında bir yoğun soru ve sorun bura-
karak Temmuz

ayında toplandı ve dağıldı. ÖrgütSEL yapı içinde bir danışma organı olan şurานın işlevi, eğitim döneminin işleyişini gözden geçirerek aksayan yönlerini saptamak ve eğitime istenilen insan tipini yetiştirecek biçim ve içeriği kazandırmaktır.

Cumhuriyet Turkiyesi'nde eğitimin temelini ve belkemiğini Atatürk'ün Bakanı Mustafa Necati döneminde çkarılan Öğretim Birliği Yasası'nın getirdiği ilkeler oluşturur. Anayasası, bu yasayı koruması altına almış ve değiştirilmesi yollarını da kapamıştır. Anayasal düzeydeki bu düzenleme, iyinser olmaya yetmemektedir. Görmezden gelinen, uygulanmayan yasaların başında belki de bu Öğretim Birliği Yasası yer almaktadır.

Bakanlıkça hazırlanan şuraya sunulan "Genel, Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Raporu"-nın "Sistem" arabalıklı II'nci bölümünün 24'üncü maddesinde yer alan bir saptama, bu olumsuz örneklerden biridir. Raporu hazırlayan kurulun saptaması şöyle:

"İمام-Hatip Liseleri; imamlık, hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile ilgili elemanları yetiştirmek üzere, ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem de yüksek öğretime hazırlayıcı programları uygulayan kurumlardır."

1. Bu yaklaşım, insangücü planlaması hedeflerine ve din öğretimine ilişkin yasal kurallara terdir.

a) Kalkınma planlarında, imam-hatip liseleri öğrenci ve mezun sayıları bakımından zaman zaman ele alınarak belli saptamalar yapılmış, ülke kaynaklarının verimli kullanılması ve yetişmiş insangücü açısından durum irdelemek hedefler gösterilmiştir. Son yıllarda tüm mesleki ve teknik öğretim okulları içinde en yüksek gelişme imam-hatip liselerinde olmuştur. Örneğin bu okulların 1963-1964 ile 1971-1972 öğretim yılları arasında ilk kayıtlarında yüzde 766, toplam öğrenci sayılarında yüzde 612, mezun sayısında yüzde 335 oranındaki gelişme 1973-1974 ile 1977-1978 arasında yüzde 905'e ulaşmıştır. Kalkınma planlarında, bu gelişmenin olumsulu vurgulanarak, gelecek yıllarda hem yeni okul açılmaması ve hem de yeni öğrenci

almında kısıntıya gidiimesi hedeflenmiştir. Açıkçası, imam-hatip liseleri mezunlarının istihdamında yıllar önceki doygunluğa ulaşmış; artık ülkenin imamlık, hatiplik yapacak insana gereksinmesi kalmamıştır. Raporu hazırlayanlar, sayısal verilerle saptanan bu gerçeki görmezden gelmektedir; imam-hatip liselerinin imamlık ve hatiplik gibi dinsel görevleri yürecek insangücü yetiştiircen kurumları olduğunu ileri sürürek ülke gerçeklerine ters düşmektedirler.

Burada iki olasılık düşünülebilir: İlki, raporu düzenleyenlerin bu konuda hazırlık yapmadan, gerekli bilgileri derlemeden bir sonuca ve yargıya varmış olmalarıdır. Bu da bağışlanacak bir yanılığı değildir kuşkusuz, ama asıl önemli olan ikinci olasılıktır. Mustafa Kemal, devlete sonradan yamanan ve onun asıl yapısında bulunması hiç de gerekli olmayan hilafeti bir çırıpta söküp atmıştır. Türkiye'de bir kesim, kimi zaman açıktan, kimi zaman da gizlidenden gizliye bu çağdaş yapılaşmaya karşı çıkmış, halifeliği yeniden getirmeye çalışmış ve çalışmaktadır. Bu düşüncenin gerçekleştirilmesi için dinsel öğretim yapan imam-hatip liselerini, Kur'an kurslarını zemin olarak seçmiştir. Tehlikeli ve acı olam, böyle bir düşünceyle rapora bu yaklaşımın yerleştirilmiş olmasıdır.

b) İمام-hatip liselerine, yüksek öğretime hazırlayıcılık işlevi yüklenemez. Bu yönde saptama da anlamsız ve tutarsızdır. Türkiye'de yüksek öğretim kurumları, öğrenci bulmakta sıkıntı çekmemektedir. Tersine bu alanda kapasite yetersizliği, talep fazlalığı vardır. Bu gereksinme, genel liseler tarafından fazlasıyla karşılanmaktadır.

İمام-hatip liselerine böyle bir görev yüklenmesi, dinsel eğitimden geçmiş kişilerin ilerde devletin yasama, yönetim - yürütme ve yargı alanlarında köşe başlarını tutmalarının sağlanmak istendiğini düşündürmektedir. Umarız şeriat devleti kurulması amaçlanmaktadır.

c) İمام-hatip liselerine, yüksek öğretime hazırlayıcılık işlevinin yüklenmesi, yukarıda adını andığımız Öğretim Birliği Yasası'na terdir. Yasa, din öğretimi yapan kurumların görevlerini "imamet ve hitabet gibi hidemati diniyemin ifası vazifesiyle mukellef memurlar" yerine getirmekle sınırlamıştır. Başka bir görev, bu sınırın dışına taşır.

2. Maddede, bir de Kur'an kursu öğreticiliğinden söz edilmektedir. Kur'an kursları, salt Kur'an-ı Kerim'in belirtildiği - ezberlendiği yerlerdir. Eğitimde - eğitimcilikte ezberciliğe kesinlikle yer yoktur. Eğitim bir bilimdir ve bu bilim ezberciliği reddeder. Ezberciliğe dayalı bir etkinlik, bilimsel anlamda bir eğitim sayılamaz.

Sadece Kur'an-ı Kerim'i ezberletmek görevi yapılan Kur'an kurslarının Anayasa ve Temel Eğitim Yasası'na uygun düşmediğini belirtmekte yarar vardır. Anayasa'ya göre "çağdaş bilim ve eğitim esaslarına" aykırı eğitim ve öğretim kurumu açılamaz (md. 42). Temel Eğitim Yasası da, eğitimin temel ilkeleri arasında bilimselligi öngörmektedir (md. 13).

Kur'an kursları, anayasının "din kültür ve ahlak öğretimi"nin ilk ve ortaöğretim kurumlarında verileceğini öngören hukmüyle decelmektedir (md. 24). Anayasının bu manevi karşısında, ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilmekte olan din kültürünün dışında, yine din kültürünü vermek amacıyla ayrı yerler açmanın haklı nedeni ve gerekçesi olamaz.

SONUÇ

İnsangücü açısından ülkenin imamlık ve hatiplik yapacak yeni elemana gereksinmesi yoktur. İمام-hatip liseleri mezunlarının pek çoğu, alanlarının dışında iş aramakta ve çalışmaktadır. Bu alanda büyük bir atılık kapasite vardır. Kur'an kursları, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına uygun olmayan öğretim yerleridir. Varlıklar, yürürlükteki hukuk kuraları ile çelişmektedir. İمام-hatip liselerine, yüksek öğretime hazırlayıcılık işlevi verilmemesinin haklı bir nedeni yoktur. Bu bakımdan;

1. İمام-hatip liselerinin, ülkenin imamlık ve hatiplik görevlisine gereksinmesinden çok mezun verdiği gözontüne alınarak, bunların sayısı yapılacak insangücü ve istihdam belirlemelerine göre azaltılmalıdır.

2. Buradan doğacak kapasite (bina, araç - gereç, vb.), öğrenci sayısı kabarık sınıfların rahatlatılması, sekiz yıllık temel eğitimin doğal olarak yaratacağı sıkışıklığın giderilmesi, ilk ve ortaöğretim kurumlarının kitaplık, laboratuvar, vb. gereksinimlerinin karşılanmasında kullanılmalıdır.

3. Binaların bazısı Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilerek, buraların genel kitaplıklara dönüştürülmesi sağlanmalıdır.

Bakalım; Atatürk'ü olduklarını dillerinden düşürmeyecek, XXI. yüzyılın insanını yetiştirmeyi amaçladıklarını ileri sürener ne diyecekler bu işe.

Yasa din öğrenimi yapan kurumların görevlerini "diniyemin ifası vazifesiyle mukellef memurlar" yetirtmekle sınırlamıştır. Başka bir görev, bu sınırın dışına taşar.

TARİHSEL MİRASIMIZ

Osmalı toplumundan sınır tanımayan bir kanun gücü ve bireyleşememiş bir insan mirası aktaran Cumhuriyet Türkiye'si, günümüzde bile bu mirasın derin izlerini taşıyor.

Türkiye insanı, tarihsel koşullara bağlı olarak bireyleşememiştir. Birleşmeye, bu bağ-

lamda insanın toplum içinde ya da kamu gücü karşısında hak ve özgürlükleriyle özberk bir kişilik kazanmasıdır. Genel olarak insanımız toplumsal mirasın etkisi ve baskuları altında henüz böyle bir kimlikten yoksundur. Anılan toplumsal miras, kamu gücünün tüm sivil toplumu aşan ve özel yaşamı kuşatan bir kapsam kazandığı tarihsel koşullardan kaynaklanmıştır. Günümüz Türkiye'sinin yapısal özelliklerini belirleyen bu tarihsel koşullar anlayışlarıyla söyle özetlenebilir.

▼ II. Mahmud, Sened-i İttifak'ı onayladı. 1808'de kabul edilen belgede padişah, mülkiyet hakkı konusunda ayana güvence veriyordu.

Osmalı toplumu, kuruluşunu önceleyen koşulların etkisiyle, benzeri Asya toplumları gibi, merkezi bir örgütlenme göstermiştir.

Tüm üretim güçlerini merkezi denetim altına alan bu örgütlenme, genel olarak üretim sürecinde, özel olarak toplumsal yaşamda özel ilişkilere ve bireye çok sınırlı bir özgürlük alan bırakmıştır. Üretim güçlerinin mülkiyetini ya da denetimini ilke elinde bulunduran devlet, ekonomik ve toplumsal etkinlikleri sıkı sıkıya kurallayarak topluluk, alle ya da bireyleri ağır baskılarda tutmuştur. Başka bir deyişle üstün kamu gücü, insanı üretim sürecinde ve toplumsal yaşamda kendisine bağımlı kalmıştır. Toplumsal yaşamın her katını ve toplumsal ilişkilerin her kesimini denetleyen ve düzenleyen devlet, özel yaşama kısıtlı bir örgütlenme ve etkinlik alanını tanımlamıştır. Birincik örgütü güç olan kamu gücü karşısında, topluluk ve bireyler kıl ya da uyruk statüsünün çerçevesini aşamamıştır.

Bu oluşumda mülkiyetin bireyselleşmemiş olması, önemli bir rol oynamıştır. Kamusal gücün öncelik kazandığı Osmalı toplumu, bu bakımından çağdaş Batılı feodalizminden derin ayırmalar göstermiştir. Feodal toplumun üretim sürecinde bireysel mülkiyet egemen ilke olduğu gibi, senyör, bireysel mülk sahibi sıfatıyla merkezi otorite karşısında kıskançlıkla savunduğu hak ve yetkililerle bağımsız konumunu korumustur. Buna karşılık, klasik Osmalı döneminde, ana üretim aracı olan toprağın mülkiyeti ilke kamuda kalırken, gelirleri hizmet karşılığında kamu görevlilere bırakılmıştır. Klasik düzenin uzun bir çözüme süreci sonunda yeni biçimler aldığı son yüzyıllarda bile toprak, Batılı anlamda özel mülkiyet konusu olamamıştır.

Feodal toplum koşulları içinde soylularca merkezi otoriteye (krala) kabul ettirilen hak bildirilerinin tümü, kralın başta vergilendir-

me olmak üzere mali yükümlülükler koyma ve asker besleme yetkisini sınırlamayı amaçlamış ve bu belgelerde öne sürülen hakların başında her zaman "mülkiyet" hakkı gelmiştir. Mülkiyeti temel hakların odağı sayan bu anlayış, liberal öğretimin ağırlık merkezini oluşturmuştur.

Sözelimi İngiltere'de feodal soyluların krala imzalattıkları ve tarihin ilk yazılı hak belgesi sayılan 1215 tarihli Magna Carta (Büyük Ferman), merkezi otoritenin yetkililerini sınırlarken, başta mülkiyet hakkı olmak üzere kimi hak ve özgürlükleri güvence altına almak istemiştir. Ferman, feodal soyluların oluşan Krallık Meclisi'nin onayı olmadıkça kralın vergi salma yetkisini yadsıdığı gibi, kişi özgürlüğünü ve güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır. Buna göre, her toplum kesiminin kendi yargı kurumlarının kararına ya da yasaaya dayanmadıkça bir özgür insanın yakalanması, tutuklanması, malına el konması, sürgün gönderilmesi ya da kötü bir davranışa uğraması yasaklanmıştır.

Büyük Fermanla tanınan haklar, İngiliz tarih boyunca önce feodal soyluların, sonra burjuvazinin, krala karşı kazandığı hakları dile getiren öteki belgelerde yineleñerek geliştirilmiş ve özellikle bu hakların güvencesi olarak kralın vergi toplama ve sürekli bir ordu besleme yetkileri giderken kısıtlanmıştır.

Mülkiyet hakkı, liberal öğretimin temel tasarıdır. Sözelimi liberal düşüncenin ve bireyciliğin öncüsü olan J. Locke'a göre, insanların bir sözleşmeyele doğal yaşamdan toplum yaşamına geçişlerinin temel gereklisi, yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarını güvence alına maktr. O halde siyasal otorite ya da devletin, toplum yaşamında doğal haklarını koruyan insanın bu haklarını çögemesi sözleşmeye aykırıdır. Antlaşmayı bozan siyasal güçce karşı direnmek ve onu değiştirmek halkın doğal hakkıdır.

Locke'un düşüncelerinden geniş ölçüde etkilenen Amerikan ve Fransız Devrimi'yle mülkiyet hakkı siyasal toplumun temeli olmuştur.

Liberal öğretiye dayalı burjuva devrimlerinin ilk Amerikan Devrimi'dir. Bu devrimin habercisi olan ve Fransız Devrimi'nin haklar bildirisini önceleyen Virginia Haklar Bildirgesi (1776) mülkiyet hakkını doğal hak sayan anlayışının tipik bir örneğidir.

Bildirgenin ilk maddesine göre tüm insanlar doğuştan

TÜRKİYE

▲ Magna Carta. 1215'te yayınlanan Büyük Ferman'ın British Museum'daki orijinal başlangıç bölümü.

eşit, özgür ve bağımsızdır. Yine doğuştan sahip oldukları belli hakları vardır. Yaşam ve özgürlük haklarıyla mülkiyet, mutluluk ve güvenlik haklarını içeren bu haklar, hiçbir anlaşmaya devredilemez ve vazgeçilemez haklardır.

Aynı anlayış Fransız Devrimi'nin ürünü olan İnsan ve Yurtaş Hakları Bildirgesi'nde açıkça dile getirilmiştir.

Günümüze kadar temel bir hak ve özgürlükler belgesi olarak önemini koruyan bu bildirge de ilk maddesiyle tüm insanların doğuştan özgür ve eşit oldukları ilkesinden yola çıkarak ikinci maddesinde siyaseti topluluğun ana amacının doğal insan haklarını korumak olduğunu ilan etmiştir. Bildirgeye göre bu haklar, özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve basıya karşı dirence haklardır.

Göründüğü gibi, Batı'da devlete karşı hak ve özgürlüklerin kazanılma sürecinde, bireyin özerklik ve bağımsızlığının güvencesi olan özel mülkiyet hakkının belirleyici bir rolü vardır. Başka bir deyişle, mülkiyet bireyin doğal haklarının başında yer almış ve bu hakların korunması siyaseti toplumun temel görevi, hatta varlık nedeni sayılmıştır.

Buna karşılık Osmanlı toplumunda mülkiyet, geleneksel olarak her türlü güvenceden yoksun kalırken müsadere (zoralım) ve zapt (elkoyma) devletin özellikle büyük mülklere kamuşturmak için başvurduğu yaygın bir uygulama niteliğindedir. Kamu gücünün, özellikle kamu giderlerini karşılamak amacıyla ağır olagân vergilere ek olarak sık sık avarız (olagânlı vergiler) salmasının yanı sıra, kamu hizmeti karşılığında gelirini bıraktığı toprak mülklere ve büyük servetlere çeşitli vesilelerle el koyma geleneği kuruluşundan başlayarak süregelmistir. Daha Fatih zamanında Çandarlı ailesine uygulanan bu yöntem, tüm Osmanlı tarihi boyunca kamu maliyesinin temel ilkesi olarak benimsenmiştir.

Yine Osmanlı döneminde mal güvenliği söyle dursun can güvenliğini bile tanımayan "siyaseten katil (siyaset amaçla öldürme)" büyük mülkerin kuşaktan kuşağa süregelmesini ve önemli servetlerin oluşumunu önlemiştir. Siyaseten katil, egemenin (hükümdarın) mutlak otoritesine ya da takdir yetkisine dayanarak verdiği bir ceza olup başlica sonucu katledenin mallarının müsaderesidir.* Osmanlı toplumunda kapitalizmin ve burjuvazinin tarihsel önkosullarından biri olan para olarak servetin birikimini engelleyen en önemli etkenlerden biri, devletin ticari etkinlikler tizerinde kurduğu tekellerin yanı sıra bu birikmiş servetlere el koyma geleneğidir.

Oysa Batı'da, anılan burjuva devrimlerinin temel amaçlarından biri, devlet tekellerinin kırılması ve mülkiyet hakkının güvenceye bağlanması olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nda padışahın yetkilisinin yerel güçlerce sınırlanıldığı ilk hak belgesi sayılan Senedi İttifak, gerçekten kamu yönetiminin can ve mal güvenliği, vergi ve askerlik yükümlülüğü konusundaki keyfi uygulamalarını bir düzene bağlama çabasının ürünüdür.

Bu özellikle, görünüşte de olsa, kişi özgürlüğü ve güvenliğiyle mülkiyet hakkını güvenceye bağlamayı, ve vergi ve hizmet yükümlülüğü konusunda adaleti sağlamak amacıyla Tanzimat Fermanı'nın habercisi niteliği

taşır.

Ancak gerek Tanzimat Fermanı, gerekse onu izleyen belgelerde, anılan haklar tanımışsa da gerçekte mülkiyet üzerinde kamu'nun denetim gücü tüm Osmanlı döneminde süreğelmekte kalmamış, güçlü bir gelenek olarak Cumhuriyet Türkîyesi'ne yansımıstır.

Göründüğü gibi, Batı'da geniş ölçüde burjuvazi öncülüğünde gerçekleşen devrimlerle ve mülkiyet hakkına dayanılarak kazanılan kişi hak ve özgürlükleri, bireyin devlet ya da kamu gücü karşısında özerk bir varlık olarak tanımmasını sağlamıştır. İnsan, kişiliğine bağlı olarak bu vazgeçilmez ve devredilemez haklarıyla kamu gücü karşısında kul ve uyruk statüsünden kurtularak yurtaş kimliğine kavuşmuştur. İnsanlık tarihinde ilk kazanıldığı için klasik haklar olarak nitelenen bu haklar arasında mülkiyet hakkı, kuşkusuz en önemli yeri almış ve tüm öteki hakların güvencesi sayılmıştır.

Klasik hakların zaman içinde toplumsal gelişmeler ve devrimler sonucu kazanılan toplumsal ve ekonomik haklarla tamamlanması, mülkiyet hakkını kişi hak ve özgürlüklerinin güvencesi sayan anlayışa son vermiştir. Devlete karşı öne sürülen toplumsal ve ekonomik hakların kazanılmasıyla kişi hakları gerçek güvenceye bağlanmış ve bu haklar ancak mülkiyet hakkından yararlanabilen kesimlerin ayrıcalığı olsaktan çıkmıştır.

Anılan sürecin geniş ölçüde dışında kalan Osmanlı mirasına dayalı günümüz Türkîyesi, tarihsel olarak kişi hak ve özgürlüklerine yabancı kaldığı gibi, toplumsal ve ekonomik hakları ancak sınırlı bir ölçüde tanımıştır.

Osmanlı toplumundan sınır tanımayan bir kamu güçü ve bireyleşmemiş bir insan mirası aktaran Cumhuriyet Türkîyesi, günümüzde bile bu mirasın derin izlerini taşımaktadır.

Kamu yönetimi dışında hiçbir örgütlenmeye yer vermeyen ve kamu güçü karşısında insanı kul ya da uyruk konumunda tutan tarihsel mirasın etkisiyle günümüz Türkîye toplumu, hak ve özgürlüklerin taşıyıcısı olan bireysel kişiliklere yeterince varlık alanı tanımadığı için sivil ve coğulcu bir topluma dönüştemiştir.

Tarihsel olarak taşıdığı uyruk konumunun sınırlarını aşamayan insanımız hak ve özgürlüklerine gereğince sahip olamadığı gibi, demokrasının on koşulu olan kurum ve ilişkilere yaşam kazandıramamış ve devlete karşı insan haklarını güvenceye alacak sistemler oluşturamamıştır.

Kısaca özeti, bu tarihsel miras, Türkiye'nin yapı ve insanıyla demokratikleşmesi yolunda aşılmazı gereken en önemli engeldir.

*Bkz. Ahmet Mumcu: *Osmanlı Devleti'nde Siyaseten Katil, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985.*

TÜS

'68 ÖZEL SAYISI

Toplum ve Bilim

41 BAHAR 1988

İktisat ve Ahiak Ayşe Buğra
Geleceğin Şimdi Olarak Kavranoğlu Dick Howard
"Alley Parçalayacak mıyım" Lynne Segal
Epiog
Doğu Avrupa'da 68 Tando Bora
68 ve Sonrasında Sol Hareket Murat Belge
68 Kuşağı Üzerine Bir Deneme Şahin Alipay
"Postmodernizm" Aporia ve Logos Dilek Doltaş
Karşıl Kültürün Bir Ögesi Olarak Müzik Halil Turhanlı
88 Mayıs'ından 88 Mayıs'a Bakış Ahmet İnsel
68 Deneyiminden Bazı Belgeler Ragıp Zarakoğlu

Abone Bedeli: Yıllık 14.000 TL; Avrupa, Oriadoğlu 13 \$, Amerika 16 \$
Hesap No: Pamukbank Turbe Şubesi 210233
Yazışma Adresi: Esentepe Dergiler Sok. No: 1 Gayrettepe 80300 İstanbul

Oktay Ekşi ve Rauf Tamer'e açık mektup

Sayın Ekşi, sayın Tamer,
Hürriyet ve Tercüman gazetelerinin, 31/7/88 tarihli Avrupa baskılarda; "Aşiret devleti mi bu?" ve "Başka kapıya" başlıklı yazılarınızı okudum. Yine aynı günkü Tercümandan çıkan "serseriler" başlıklı Prof. Fahir Armaoglu'nun yazısına ise kullandığı dili nedeniyle cevap verme lüzumunu duymadım. Açık mektubu ikinize birlikte yazmamın tek nedeni, tesadüfen aynı günkü gazetelerde aynı konuyu işlemeniz ve hemen hemen aynı sonuca varmanızdır. Köşe yazılarında "terbiyesizlik", "dört kafadarlık", "serserilik" gibi terimlere bol bol yer vermenizi, adeta zevkle kullanmanız sizlere yakışırımadım, üzüldüm. Avrupalı 28 komünist partinin temsilcileri sıfatıyla Ankara'yu gelen, Başbakan Özal'la görüştü, Haydar Külli ve Nihat Sargin'in serbest bırakılmasını isteyenler, niyetleri sadece bu olan temsilciler ne yaptılar da, bu ağır ithamlarımızı hak ettiler? İsviçre gazeteleri izinli bir randevu olduğunu yazıyor, sizler aksini iddia ediyorsunuz. Tages Anzeiger ve Le Matin gazetelerine göre temsilciler polise tartaklanmış, sizler ise onların görevli polisi "tekmelediklerini" yazıyorsunuz. Kime inanmak?

Temsilcilere uygulanan baskıları ve sizlerin "ulusal hassasiyetin" çifte standart anlayışını taşıyan tek yanlı yazılarınızı kınıyorum. Yazlarınızın daha çok alınganlık duygularıyla yazılmış, yüzyesel ve komünistler, hele hele yabancı komünistler söz konusu olduğunda, alıhagelineen "soğuk savaş" kalıplarının içerisinde değerlendirilebilirler ancak.

Diğer yandan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne imza koymuştur. Bu sözleşmelerde düşunce suçu diye bir suçun olamayacağı ayan-bayan belirtimiştir. Hal böyleyken Külli ve Sargin'in düşunce suçundan yargılanıkları DGM savcısının iddianamesiyle belirlenmiştir. Düşunce suçunu kabul etmemek gerekirken sizler "içislerimize karışma", "bizim hukuk kurallarımız" gibi basmakalıp sözlerle yazmanız yetmezmiş gibi temsilcileri ağır deyimlerle suçluyorsunuz. Düşunce suçuna karşı olmak ve dünyamın ne resinde olursa olsun fikir suçundan hapse atılanların özgürlüğünü talep etmek ne "küstahlık" ne de "soytarılık", "serserilik"dir. Tam aksine insanlığın gereği ve onurlu bir davranıştır. Yakın bir örnek: Güney Afrika'da Nelson Mandela yillardan beri ırkçı devletin zindanında bulunuyor. Onun serbest bırakılmasını isteyen milyonlarca insan arasında Mitterrand, Kohl, Gorbaçov gibi birçok önemli şahsiyet de yer almıştır. Şimdi sizce bunlar Güney Afrika Cumhuriyeti'nin iç işlerine müdahale eden "küstahlar ve soytarı-

lar" mıdır sayın Ekşi ve sayın Tamer? Yoksa "derhal sınırdışı edilmeleri gereken anarşist tavırlı komünistler" midir?

Sayın yazar baylar,

Dünyanın neresinde olursa olsun insanlık ve demokrasiden yana olanlar fikir ve düşünce suçunun karşısınd�다 olmak zorundadırlar. "Ülkemizin içisleri" gibi sözde bahanelerle bu sorun geçistirilemez. İnsan temel hak ve özgürlükleri hiçbir ülkede içisleri olarak gürüremez. Bunlar tüm insanların evrensel değerleridir, ve ne kadar hep birlikte savunulur ve gözetilirse o kadar anamlıdır.

Açık mektubu yazarken ilgintici 1 Ağustos 1988 tarihli Tribune de Geneve ve Le Matin gazetelerinde iki haber dikkatimi çekti. Fotokopilerini ekte gönderdiğim habere göre; Kenya Devlet Başkanı Daniel Arap Moi, ülkesinde insan haklarının eğnendiği haberlerine çok kızmış ve Af Örgütü temsilcileri, yabancı gazetecilerin ve bu konuya araştırmaya gelen tüm yabancılardan derhal sınır dışı edileceklerini açıklamıştır. Kenya Başkanı yabancı temsilcileri "sömürgeci zihniyeti devam ettirmekle", "küstahlık" ve "casuslukla" da suçlamayı ihmal etmemiştir. Haberde başkan, "ülkesinin egemen bir devlet olduğunu ve kendi kuralları bulunduğu" yabancılar hâsratlı ve bu kurallara uymanın yabancılarını - tam da Bay Ekşi'nin hararetle istediği gibi - ülkelerine zorla geri gönderileceğini yazıyor.

Sümbül sizin gibi değerli iki yazarın aynı ko-

nularda, Kenya'nın tek parti - tek şef lideri, diktatörü Daniel Arap Moi ile aynı görüşleri paylaşmasını nasıl açıklayabilirsiniz?

Başka bir örnek, biz göçmen işçilerden ve biliriz. Bizler bulunduğuımız ülkelerde seçme ve seçilme hakkı ister, ırkçılık ve baskılarla karşılaşırken yıllarca bu ülkelerde vergi vermemize, yaşamamızı rağmen sağcı, aşırı sağcı ve neo-nazi parti ve gruplar bizleri "ülkemizin güvenliğini bozmakla", "politika yaparak içislerine karışmakla", "haddini bilmezlikle" suçluyor ve ağır deyimlerle geri gönderilmemizi istiyorlar. Elbette sizler bu asır sağcı ve ırkçı neo-nazilerle kıyaslamam. Ne var ki "içisleri" söz konusu olunca benzerlikler dündürür.

Sayın Ekşi, sayın Tamer,

Türkiye'de insanlığa düşman olmayan her türlü düşunce ve görüşün politik arenada yer almazı ve ülkenin özgürlükü, ileri ve çağdaş ülkeler arasında gösterilmesini istiyorum. İnsan temel hak ve özgürlüklerine saygı bir ülkenin vatandaşları olarak yaşamak istiyorum. Tüm bunlar birbirine bağlılardır ve bunun yolu tam demokratik bir Türkiye'den geçer.

Gerçek insan, gerçek demokrat, insanlığın en temel evrensel değerlerini, kişi hak ve özgürlüklerini en başta kendi ülkesinde, ama aynı zamanda dünyanın her yerinde, her hal ve şartta önyargısız ve koşulsuz savunan ve haksız uygulamalarla karşı sessini yükseltendir. Saygılarımla.

Ünal DOĞAN, Neuhausen-İsviçre

ELİM BİR ZAYİ

Her ikisi de kendi ülkelerinde ordunun en üst kademesinde kumandandılar. "Halkın devlete karşı olan güvenini kaybederek sokaklara dökülmesi, ekonomik durumun bozulması ve ülkenin bir iç savaşın eşiğine gelmesi" gibi hemen hemen aynı gerekçelerle emirleri altındaki ordular harekete geçirerek demokratik rejimi devirdiler, parlamentoyu dağıttılar, sığınonetim ilan ederek kendi başkanlıklarında birer askeri konsey kurdular. Tüm demokratik mevkileri, yanı sendikaları, partileri, dernekleri faaliyetten men ettiler, kapatıldılar. Geniş bir tutuklama kampanyasıyla ülkelerinde terör estirdiler. İdamlar, işkenceler günlük hayatın bir parçası oldu.

Biri, referandumda sunduğu anayasa kabul edilince otomatik olarak cumhurbaşkanı oldu, diğer, halk ülkenin seriata göre yönetilmesine evet deyince otomatik olarak devlet başkanı oldu. Her iki referandum da yüzde 90'ın üzerinde "evet" oylarıyla sonuçlandı. Biri genel seçimlere yalnız kendi onayını alan partileri ve adayları sotku. Diğer daha ileri gitti ve seçimleri partisiz yaptırdı. Adaylar seçimlere partileri adına değil bağımsız olarak katıldılar. Her ikisi de ülkelere Amerika Birleşik Devletleri'ne bağımlılığını pekiştirdiler.

Birbirlerini çok sevdiler, birbirlerinin deneylerinden çok yararlandılar. Birbirlerine "biraderim" dediler.

Bunlardan biri öldü. Arkasından ağlayanlar olur mu? Olmaz diyemeyiz. Misirli köleler de firavunlarının ardından çok ağlamışlardı.

"ASLOLAN KAZANMAK DEĞİL, İYİ YARIŞMAKTIR"

Dünya çapında bir spor platformu sunan olimpiyatlar, kaçınılmaz olarak, farklı sosyoekonomik sistemler arasında kıyaslamalar yapılmasına yol açıyor.

Olimpiyatlar bu ayın 17'sinde Seoul'de başlayacak. Yaz olimpiyatlarının 24'üncüüsü

oluyor bu oyunlar. Ancak bilinmiyor, önceki 23 olimpiyat oyununun hepsi gerçekleşmedi. Bunların 3'ü, I. ve II. Dünya Savaşları nedeniyle yapılmadı.

Evet, sadece dünya savaşları engel olabildi olimpiyat oyunlarına. Değişik ülkelerden sporcuları biraraya getiren, onlar arasında dostluk ilişkilerinin kuruluşunu gelişmesine imkan sağlayan, ülkeler arasındaki rekabeti spor sahalarında duruşçe yarışmaya aktaran, buniteliğle özünde barışçı olan ve barışa hizmet eden olimpiyatların dünya savaşları yüzünden kesintiye uğraması bir bakma doğal.

Daha doğrusu bize "doğal" geliyor. Oysa antik çağın bilge Yunanlılarına sanırım böylesi pek doğal gelmezdi. Çünkü o zamanlar olimpiyatların başlamasından 3 ay önce,larında sürekli çatışmalar olan sít devletleri arasında mütareke ("ateskes" diyemiyorum çünkü ateşli silah yok henüz o dönemde) ilan edilir ve bu mütareke oyunların bitiminden itibaren, sporcuların ülkelerine salımen dönenimlerine imkan sağlayacak bir süre için uzatılırdı. Yani Eski Yunanlığında -ki zaten dünya onlar için o kadardı- olimpiyatlar barışın başlıca amiliydi. Savaş olimpiyatları kesintiye uğratamıyor, aksine olimpiyatlar savaşa son verilmesini kısa süreli de olsa barışın sağlanmasıını mümkün kılıyor.

Devamlı savaş hali, 4 yılda bir yapılan olimpiyatlarla kısa süreli barışçı kesintilere uğrayacağına, arada bir de olsa olimpiyatların kesintiye uğraması daha evladır diye düşünülebilir. Ama niye daha ileri gidip "ne barış kesintiye uğrasın ne olimpiyatlar" demeyelim?

Zaten başka türlü de pek olası gözüküyor. Şayet olimpiyatları engellebilecek tek faktör bir dünya savaşısı ise, olimpiyat oyunlarının geleceği kesinlikle garanti altında demektir. Tabii, herkesin, yokolmuş bir dünyada olimpiyatlar-barış ilişkisinin absurdlığını kavrayacak kadar aklı selim sahibi olduğunu varsayırsak!

Olimpiyatların geleceği garanti altında gözükmüyor ama, olimpiyatlar üzerinde dolanan kara bulutlar da hiç eksik olmuyor. Bunun başta gelen nedeni günümüzdeki dünya sistemleri arasındaki rekabetin spor alanına da yansımısi. Dünya çapında bir spor platformu sunan olimpiyatlar, kaçınılmaz olarak, farklı sosyoekonomik sistemler arasında kıyaslar yapılmasına yol açıyor.

SSCB'nin olimpiyatlara katılmasından önceki tüm oyunlar ABD'nin madalya açısından özel av alanını göstermişinde. Sadece üç olimpiyat (Paris 1900, Londra 1908 ve Berlin 1936) toplam madalya clasmanında ABD'yi ikinci sıraya düşmüş görüyoruz. ABD'li sporcuların bu hegemonyası SSCB'nin katıldığı ilk olimpiyat olan Helsinki 1952'de iyiiden iyiye sarsılıyor. ABD'nin toplam 76 madalyasına karşılık SSCB 71 madalya ile ikinci sıradan yer alıyor. Hemen bir sonraki olimpiyat, Lembourn 56'da toplam madalya sayısında birinci sıraya yükselen SSCB, 1968 Meksiko'da bu konumunu devamlı koruyor. İlk defa 1968'de olimpiyatlara tek başına katılan Demokratik Alman Cumhuriyeti, 1972'de SSCB ve ABD'nin arkasından üçüncü sıraya, 1976'da ise ABD'yi geçerek ikinci sıraya tırmanıyor. Bütün bunlara öteki sosyalist ülkelerin başarılı sonuçları da eklenince "Doğu-Batu" kıyaslamasında terazinin "Doğu" kefesinin ağır bastığı görülmeye başlanıyor. Bundan da gelişkin kapitalist ülkeler, en başta da ABD, son derece rahatsız oluyorlar.

İşte özellikle 1970'li yıllarda "Batı" kamuya olimpiyatlara karşı yürütülen olumsuz propagandanın kaynağında bu olgu yer almıyordu. Bu orianda Afganistan olayı Moskova 80'in boykot edilmesi için ele geçmez bir fırsat oldu. Ne ki, Vietnam suçlusu ABD'nin boykotun başını çekmesi bu boykotun, olimpiyatların sabote edilmesini amaçlayan bir bahanedan başka bir şey olmadığını gösteren seriyordu. Sonuçta sağduyu hakim oldu. ABD'nin boykot çağrısına F. Almanya, Japonya, Kanada, Çin Halk Cumhuriyeti gibi nispeten madalya potansiyeli olan ülkeler arasında pek rağbet eden çıkmadı.

Ancak yine de olimpiyatlara ilişkin sıkıntılardır. 1980'li yılların ilk yarısında ABD ve yandaşları tarafından estirilen soğuk savaş rüzgarının etkisiyle SSCB, Los Angeles 84'e katılımama karar aldı. Bunu, Romanya, Yugoslavya ve Çin dışında öteki sosyalist ülkeler, ayrıca sosyalist blok ile jyi ilişkiler içinde olan bir kısım Üçüncü Dünya il-

keleri izlediler. Buna rağmen 140 ülkenin sporcuları Los Angeles'e gitti. Bu bir rekor. Ancak boykotsuz son olimpiyat olan Muñih 72'nin atlet sayısını rekoru bu olimpiyatta da kırılamadı.

Los Angeles'da sosyalist ülkelerin, özellikle de SSCB ile DAC'nın yokuğu kendini hissetti. Sosyalist ülke sporcularının domine ettiği spor branşlarında kalite düşüktü ve elde edilen dereceler dünya çapında olmaktan uzaktı. Vine de yarışmalar genellikle dünya standartını tutturdu ve bütün dünyada ilgi ile izlendi. Los Angeles'in esas "başarısı" ise ticaret alanında oldu! Olimpiyat tarihinde ilk kez Los Angeles oyunları organizatörlerine kâr getirmiştir; hem de tamı tamına 215 milyon dolar!

Olimpiyatlar üzerinde dolamakta olan kara bulutlar 1984'ten sonra da varlığını sürdürdü. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nde (UOK) yapılan oylandımda 1988 için Seul seçilmişti. Bu bir talihsızlık; çünkü Kuzey ve Güney Kore'ler devamlı sürdürme içindeler. Ustalık sosyalist ülkeler ile Güney Kore arasında diplomatik ilişki bulunmuyordu. Bütün bu olumsuzlukların ışığıne, K. Kore Seul Oyunları'na ortak olmak isteyince sorun bir hayli ağırlaştı. Olimpiyatların statüsü uyarınca oyunları şehirler düzenlerdi, ülkeler değil. Bu bakımdan K. Kore'nin talebi makbul sayılamazdı. Ote yandan oyunların, bolunmuş bir ülkenin sadece bir bölgemde düzenlenmesine karşı K. Kore'nin talebinin de anlaşılır bir tarafı vardı. Sosyalist ülkeler K. Kore'nin bu talebini desteklediler ve UOK bir anlaşma sağlamak amacıyla, bazıları kismi olarak beş spor branşının K. Kore'ye bırakılmasını önerdi. Seul bu öneriyi kabul etti. Ancak K. Kore seremonilerin bir bölümyle dokuz spor branşının kendi ülkesinde yapılmasında israr etti. Sonuçta bir ullaşmaya varılamadı ve K. Kore Seul'u boykot etti.

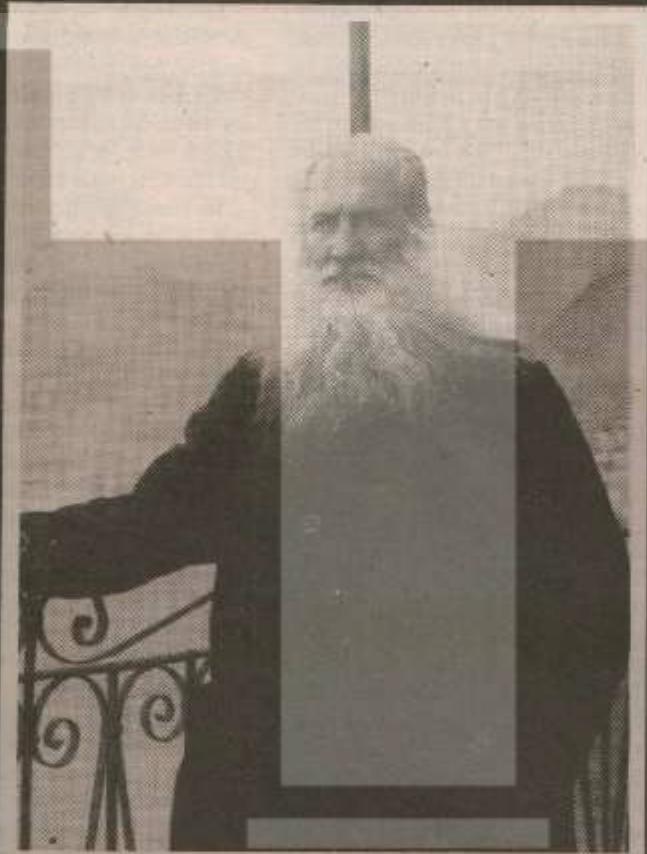
Seul'e 161 ülke davet edildi. Bunlardan altısı hariç geri kalma katılma kararlarını açıkladılar. Oyunlara bir kala elde edilen dereceler yarışmaların alabildigine çekismeli ve kaliteli geçeceğini işaret ediyor. Ama asıl önemli sağduyunun hakim olması ve katılımın rekor seviyeye ulaşması. "Aslolan kazanmak değil, iyi yarışmaktır" diyen Baron Pierre de Coubertin'in kulakları çınlasın! ■

► Greg Louganis, ABD'li trampolinçi Seoul'de iyi yarışmaya çalışacak. Tipki diğerleri gibi.

tarih toplum

EYLÜL SAYISI ÇIKTI

BABAM RIZA TEVFİK

Rıza Tevfik'in kızı Munise Basikoğlu'nun Hatıraları

Rıza Tevfik'in Eserleri / ABDULLAH UÇMAN
Türkiye'de Yabancı Dilde Basın / KORKMAZ ALEMDAR

Liberal Bir Gazeteci Blak Bey / ORHAN KOLOĞLU
Seyahatnamelerde Osmanlı Emekçileri-II / ATILA TÜRK

Ankara'da Tarihin Tarihi / K. EMİROĞLU — U. UZMAY

Bir Kitapın Düşündürdükleri / BURHAN ÖĞÜZ

Yunus Nadi'nin Bir Mektubu / ZEKİ ARIKAN

Hürriyet'in İlari ve Sendikal Gelişmeler / ZAFER TOPRAK

Simendiler İşçilerinin Bir Bildiri / METE TUNCAY

SAYI / 57

İletişim Yayınları

Klodfaerer Caddesi, İletişim Han, Cağaloğlu 34400 İstanbul

Tel: 520 14 53/54/55